

**İBN HALDUN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**AVRUPA'DA YAŞAYAN MUHAFAZAKÂR
TÜRKLERDE DEĞER ALGISI: ALMANYA ÖRNEĞİ**

GÜLŞAH GÜNEŞ TURAN

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. HASAN KAPLAN

İSTANBUL, 2021

**İBN HALDUN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**AVRUPA'DA YAŞAYAN MUHAFAZAKÂR
TÜRKLERDE DEĞER ALGISI: ALMANYA ÖRNEĞİ**

GÜLŞAH GÜNEŞ TURAN

**TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. HASAN KAPLAN**

İSTANBUL, 2021

TEZ ONAY SAYFASI

Bu tez tarafımızca okunmuş olup kapsam ve nitelik açısından, Din Bilimleri (Din Psikolojisi) alanında Yüksek Lisans Derecesini alabilmek için yeterli olduğuna karar verilmiştir.

Tez Jürisi Üyeleri

Unvan – Ad Soyad

Kanaati

İmza

_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____

Bu tezin İbn Haldun Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tarafından konulan tüm standartlara uygun şekilde yazıldığı teyit edilmiştir.

Teslim Tarihi

Mühür/İmza

AKADEMİK DÜRÜSTLÜK BEYANI

Bu çalışmada yer alan tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu, söz konusu kurallar ve ilkelerin zorunlu kıldığı çerçevede, çalışmada özgün olmayan tüm bilgi ve belgelere, alıntılama standartlarına uygun olarak referans verilmiş olduğunu beyan ederim.

Adı Soyadı: Gülşah Güneş Turan

İmza:

X X X X

ÖZ

AVRUPA'DA YAŞAYAN MUHAFAZAKÂR TÜRKLERDE DEĞER ALGISI:
ALMANYA ÖRNEĞİ

Güneş Turan, Gülşah

Din Bilimleri Yüksek Lisans Programı

Öğrenci Numarası: 187034020

Open Researcher and Contributor ID (ORC-ID): 0000-0002-8157-6102

Ulusal Tez Merkezi Referans Numarası: 10391878

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hasan Kaplan

Nisan 2021, 152 sayfa

Bu çalışma 60'lı yıllardan sonra Avrupa'ya başlayan işçi göçü hareketiyle Almanya'ya giden ve birkaç kuşaktır orada yaşayan Türklerin değerler dünyasındaki değişim ve dönüşümü incelemeyi hedeflemekte ve böylece göçün göçmen bireyler ve aileler üzerinde oluşturduğu sonuçları irdelemektedir.

Bu nicel araştırmanın örneklemini Almanya'da yaşayan farklı yaş ve kuşaklara ait 668 gönüllü Türk katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcılar gönüllülük ilkesine göre rastgele seçilmiştir. Araştırma verileri online anket tekniği kullanılarak elde edilmiştir.

Araştırma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın genel çerçevesinin çizildiği giriş metni, araştırmanın konusu, amacı, önemi, sınırlılıkları, konuyla ilgili çalışmalar, araştırma soru ve hipotezleri ile araştırmanın yöntemi yer almaktadır. İkinci bölüm çalışmanın kavramsal çerçevesini, üçüncü bölüm ise Almanya'ya göç süreci ve sonrasına ilişkin değerlendirmeleri içermektedir. Bu çerçevede Almanya'ya göç süreci, sebepleri ve Türk göçmen kuşakların yaşadığı uyum sorunları çeşitli boyutlarıyla ele alınmıştır. Bu sorunlar dil, din, değerler, eğitim, kimlik, barınma ve işsizlik sorunları olarak alt başlıklarda incelenmiştir. Dördüncü bölümde saha araştırmasından toplanan verilerin istatistiksel analizi ve sonuçları rapor edilmiştir. Sonuç bölümünde elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

Araştırma sonucunda farklı kuşaklardan katılımcıların değer algısında kayda değer bazı değişim ve dönüşümler tespit edilmiştir. Özellikle kızların flört etmesine bakış açılarında dikkat çekici bir farklılık görölmektedir. Son kuşak, flört ilişkilerinde kendilerinden önceki kuşaklardan farklı düşündüğünü ifade etmiştir. Her ne kadar bazı hususlarda üçüncü kuşağın düşüncelerinde farklılıklar ortaya çıkmış olsa da Almanya'da yaşayan muhafazakâr Türker'de geleneksel ve dini değerlere bağlılığın devam ettiği anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göçmenlik, Entegrasyon, Değerler, Dindarlık, Türk Göçmenler, Almanya

ABSTRACT

VALUE PERCEPTION OF CONSERVATIVE TURKS LIVING IN EUROPE: THE EXAMPLE OF GERMANY

Güneş Turan, Gülşah

MA in Religious Studies

Student ID: 187034020

Open Researcher and Contributor ID (ORC-ID): 0000-0002-8157-6102

National Thesis Center Reference Number: 10391878

Thesis Supervisor: Prof. Hasan Kaplan

April 2021, 152 Pages

This study aims to examine the change and transformation of the values of the Turks who went to Germany with the labor migration movement that started in Europe after the 60's and have lived there for several generations and thus examines the consequences of migration on immigrant individuals and families.

The sample of this quantitative study consists of 668 voluntary Turkish participants of different ages and generations living in Germany. Participants were randomly selected according to the voluntary principle. The research data were obtained using the online questionnaire technique.

The research entails five parts. In the first part, the general framework of the research is introduced; the subject of the research, its purpose, importance, limitations, literature review, research questions and hypotheses and finally the method of the research are presented. The second part includes the conceptual framework of the study, the third part includes evaluations about the migration process to Germany and its aftermath. In this context, the process of immigration to Germany, its reasons, and the adaptation problems experienced by Turkish immigrants have been discussed in various dimensions. These problems are explored under subheadings as language, religion, values, education, identity, housing and unemployment issues. In the fourth chapter,

the statistical analysis and results of the data collected from the field research are reported. The findings obtained in the conclusion part were evaluated.

As a result of the research, some significant changes and transformations in the value perception of the participants from different generations were determined. There is a striking difference especially regarding to young females' flirt. The last generation expressed that they think differently in dating relationships than previous generations. Although there have been differences in the thoughts of the third generation on some issues, it is understood that conservative Turks living in Germany continue to adhere to traditional and religious values.

Keywords: Immigration, Integration, Values, Religiosity, Turkish Immigrants, Germany

İTHAF

Yüksek Lisans serüvenine birlikte başladığımız oğlum Hasan Zeyd'e ve her türlü desteğiyle yanımda olan eşim Muhammed Ruhullah'a ithaf ediyorum...

TEŞEKKÜR

Bu araştırma için beni yönlendiren, karşılaştığım zorlukları bilgi ve tecrübesi ile aşmamda yardımcı olan değerli Danışman Hocam **Prof. Dr., Hasan KAPLAN'a** teőekkürlerimi sunarım.

Araştırmanın yürütülmesinde maddi ve manevi yardımlarını gördüğüm başta eşim **Muhammed Ruhullah TURAN** teşekkür ederim.

Aynı zamanda anket çalışmamızda daha geniş bir hedef kitlesine ulaşmamıza vesile olan kıymetli babam **Hikmet Güneş'e**, kayınbabam sayın **Hasan Turan'a**, çalışma arkadaşı sayın **Zafer Sırakaya'ya**, UID başkanı sayın **Bülent Bilgi'ye** teşekkür ederim.

Tezimin her aşamasında beni yalnız bırakmayan aileme sonsuz sevgi ve saygılarımı sunarım.

Gülşah Güneş Turan

İSTANBUL, 2021

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iv
ABSTRACT	vi
İTHAF	viii
TEŞEKKÜR	ix
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvi
BÖLÜM I GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Konusu, Önemi ve Amacı	2
1.1.2. Konuyla ilgili Önceki Araştırmalar	4
1.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlıkları.....	14
1.3. Araştırmanın Yöntemi	15
1.3.1. Veri Toplama Araçları.....	15
1.3.2. Dini Tutum Ölçeği.....	16
1.4. Araştırma Soruları ve Hipotezleri	17
BÖLÜM II KAVRAMSAL ÇERÇEVE	20
2.1. Değerin Tanımı, Değer Nedir?	20
2.2. Değerin Sınıflandırılması	23
2.3. Göç	23
2.3.1. Göçün Nedenleri.....	24
2.3.2. Göç Türleri	25
2.4. Entegrasyon	26
2.5. Asimilasyon.....	27
2.6. Kültürleşme	29
2.6.1. Kültürleşmenin Modelleri	30
2.7. Kimlik.....	31

BÖLÜM III GÖÇ, SOSYAL DEĞİŞİM VE DEĞERLER	33
3.1. Almanya'ya Göç Süreci	33
3.2. Ekonomik/Sosyal Etkenler	34
3.3. Nesiller (1.-4. Nesil)	36
3.3.1. Birinci Nesil	36
3.3.2. İkinci Nesil	37
3.3.3. Üçüncü Nesil	38
3.3.4. Dördüncü Nesil.....	39
3.4. Almanya'daki Türk Göçmenlerin Sorunları.....	39
3.4.1. Dil Sorunu	39
3.4.2. Din ve Değerler Sorunu.....	40
3.4.3. Eğitim Sorunu.....	41
3.4.4. Kimlik Sorunu	42
3.4.5. Barınma Sorunu.....	42
3.4.6. İşsizlik Sorunu	43
BÖLÜM IV BULGULAR.....	44
4.1. Örneklemin Demografik Özellikleri	44
4.2. Örneklemin Değer Algısını Gösteren Frekans Tabloları.....	47
4.2.1. Dil Yetisi	47
4.2.2. Kültürel Değerler.....	49
4.2.3. Dini İnanç	50
4.3. Hipotezlerin Testi	51
5.1. Aile Değerleri	67
5.1.2. Aile Değerleri ile İlgili ifadelerin Dindarlık ile Tutumu ve İlişkisi	125
BÖLÜM V SONUÇ VE ÖNERİLER.....	129
REFERANSLAR.....	137

EKLER EK A	143
ÖZGEÇMİŞ.....	152

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 4.1. Demografik Özellikler Frekans Tablosu	46
Tablo 4.2. Yaş Tanımlayıcı İstatistikler	47
Tablo 4.3. Kültürel Değerler	49
Tablo 4.4. Dini İnanç	50
Tablo 4.5. Alman Dilini Konuşma Becerisi Ki-kare Tablosu	52
Tablo 4.6. Günlük Hayatta Türkçe Kullanımı Ki-kare Tablosu	53
Tablo 4.7. Komşuluk İlişkisi Ki-kare Tablosu	54
Tablo 4.7.1 Komşuluk İlişkisi Ki-kare Tablosu	54
Tablo 4.8. Arkadaşlık İlişkisi Ki-kare Tablosu	55
Tablo 4.8.1 Arkadaşlık İlişkisi Ki-kare Tablosu	56
Tablo 4.8.2 Arkadaşlık İlişkisi Ki-kare Tablosu	57
Tablo 4.9. Aile Değerleri Ki-kare Tablosu	58
Tablo 4.10. Dil Tutumu Ki-kare Tablosu	59
Tablo 4.11. Çocuk Yetiştirme Tutumu Ki-kare Tablosu	60
Tablo 4.12. Dindarlık – Anova Testi	60
Tablo 4.12.1 Dindarlık- Tukey Post-Hoc Testi	61
Tablo 4.12.2 Dindarlık- T-testi	62
Tablo 4.12.3 Dindarlık- Anova Testi	62
Tablo 4.12.4 Dindarlık- Anova Testi Tablosu	63
Tablo 4.12.5 Dindarlık- Tukey Post-Hoc Testi	64
Tablo 4.12.6 Dindarlık- Anova Testi	65
Tablo 4.12.7 Dindarlık- Anova Testi	67
Tablo 4.13. “Ailenin geçiminden erkek sorumludur.”	67
Tablo 4.13.1 “Ailenin geçiminden erkek sorumludur.”	68
Tablo 4.14. “Akrabalarla sık sık görüşülmelidir.”	71
Tablo 4.14.1 “Akrabalarla sık sık görüşülmelidir.”	72

Tablo 4.15. Anne baba, çocuklarının arkadaş tercihine müdahil olabilir	74
Tablo 4.15. 1 Anne baba, çocuklarının arkadaş tercihine müdahil olabilir	75
Tablo 4.16. Bakıma muhtaç olan aile büyükleri çocuklarınca aile içinde bakılmalıdır	77
Tablo 4.16.1 Bakıma muhtaç olan aile büyükleri çocuklarınca aile içinde bakılmalıdır	77
Tablo 4.17. Bir erkeğin evlilik öncesi cinsel ilişki kurmasında sakınca görmüyorum	80
Tablo 4.17.1 Bir erkeğin evlilik öncesi cinsel ilişki kurmasında sakınca görmüyorum	81
Tablo 4.18. Bir kadın evliliğinde kızlık soyadını da taşıyabilmelidir	83
Tablo 4.18.1 Bir kadın evliliğinde kızlık soyadını da taşıyabilmelidir	84
Tablo 4.19. Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir	86
Tablo 4.19.1 Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir	87
Tablo 4.20. Çocuklar evleneceği eşi kendi seçmelidir	89
Tablo 4.20. 1 Çocuklar evleneceği eşi kendi seçmelidir	90
Tablo 4.21. Çocuklar kendi ayakları üzerinde duracak şekilde yetiştirilmelidir	92
Tablo 4.21.1 Çocuklar kendi ayakları üzerinde duracak şekilde yetiştirilmelidir.	93
Tablo 4.22. Çocuklar, ebeveynlerinin akrabalarını tanıyıp bilmelidir	95
Tablo 4.22.1 Çocuklar, ebeveynlerinin akrabalarını tanıyıp bilmelidir	97
Tablo 4.23. Çocuklara erken yaşta dini bilgiler öğretilmelidir	98
Tablo 4.23.1 Çocuklara erken yaşta dini bilgiler öğretilmelidir	99
Tablo 4.24. Ergenlik çağına gelen çocuklara okullarda cinsellik eğitimi verilmelidir	101
Tablo 24.1 Ergenlik çağına gelen çocuklara okullarda cinsellik eğitimi verilmelidir	102
Tablo 4.25. Kızların flört etmesinde sakınca yoktur	104
Tablo 4.25.1 Kızların flört etmesinde sakınca yoktur	105
Tablo 4.26. Maddi ve manevi sorunlar olduğunda başvurulması gereken ilk yer ailedir	107

Tablo 4.26.1 Maddi ve manevi sorunlar olduğunda başvurulması gereken ilk yer ailedir	108
Tablo. 4.27 Misafirlikte erkek ve kadın ayrı oturmalıdır	110
Tablo. 4.27.1 Misafirlikte erkek ve kadın ayrı oturmalıdır	111
Tablo 4.28. On sekiz (18) yaşını dolduran bir erkek geleceğiyle ilgili kararları kendisi vermelidir	113
Tablo 4.28.1 On sekiz (18) yaşını dolduran bir erkek geleceğiyle ilgili kararları kendisi vermelidir	114
Tablo 4.29 On sekiz (18) yaşını dolduran bir kız geleceğiyle ilgili kararları kendisi vermelidir	116
Tablo 4.29.1 On sekiz (18) yaşını dolduran bir kız geleceğiyle ilgili kararları kendisi vermelidir	117
Tablo 4.30. Yaşlandığında anne-babama huzurevi benden daha iyi bakar	119
Tablo 4.30.1 Yaşlandığında anne-babama huzurevi benden daha iyi bakar	120
Tablo 4.31. Yaşlılığında çocuklarım bana bakmalıdır	122
Tablo 4.31.1 Yaşlılığında çocuklarım bana bakmalıdır	123
Tablo 4.32. Dindarlık Tutumu Korelasyon Tablosu	125

ŞEKİLLER LİSTESİ

Grafik 4.1. Almanca Dil Yetisi	47
Grafik 4.2. Almanca Yeterlilik.....	48
Grafik 4.3. Dil Yeterlilik.....	48

BÖLÜM I

GİRİŞ

Türklerin Almanya'ya işçi göçünün hikâyesi sadece giden işçilerin değil, dolaylı olarak aslında herkesin hikâyesidir. Uzaktan yakından hemen herkesin ailesinde bir “Almancı” olması muhtemeldir. 1960'larda ana-babasını, ailesini, sevdiklerini geride bırakarak Sirkeci'den ya da Haydarpaşa'dan, bacasından içindeki göçmenlerin hayal ve umutlarının tıttığı kara trene binenler kiminin babası, kiminin amcası bazılarının da dedesiydi. Her biri farklı hayaller ile bu uzun, meşakkatli, fakat bir o kadar onurlu yolculuğa çıkmıştı. Hedefleri çalışıp, para kazanıp, ülkelerine dönerek ailelerine daha müreffeh bir yaşam ortamı oluşturmaktı.

Ancak, planlar düşünöldüğü gibi gelişmemiş, para kazanıp tekrar ölkelerine dönmeyi hedefleyen gurbetçilerin çoğu fikrini değiştirmiş, Türkiye'deki yakınlarını da yanlarına alarak artık kendilerine Almanya'da yeni bir düzen kurmaya karar vererek Türkiye'ye dönmekten vaz geçmişlerdir.

Almanya'ya göçün bayrak taşıyıcısı olan ilk nesil göçmenler ile ikinci, üçüncü ve dördüncü nesil Türkler Almanya'da yaşam sürelerinde ekonomik, kültürel, siyasi vb. pek çok aktüel zorluklar ile karşılaşmışlardır. Aradan uzun yıllar geçmesine karşın bugün bile aynı zorluklarla karşılaşmaya devam etmektedirler.

Yukarıda özetlenen “Almancı” fenomenini tekrar gözden geçirmeyi amaçlayan bu çalışmanın ilk bölümünde Almanya'ya gerçekleşen göç olgusuna ilişkin genel bir çerçeve çizilmeye gayret edilmiştir. Bu kapsamda araştırmanın konusu, önemi ve amacı; konuyla ilgili önceki araştırmalar, araştırmanın sınırlılıkları, soruları ve hipotezleri, yöntemleri, evren ve örnekleme ve son olarak veri toplama araçları başlıkları altında ortaya konulmuştur.

1.1. Araştırmanın Konusu, Önemi ve Amacı

İnsanlık kadar eski bir tarihe sahip olan göç hareketleri evrensel bir olgudur. Siyasi ve ekonomik nedenlere dayalı olarak göç olgusu dünyanın çeşitli coğrafyalarında hâlâ gerçekleşmektedir. Ülkemiz bağlamında göç olgusu ilk kez Almanya'ya çalışmaya giden gurbetçilerle derinden hissedilmiştir. Göç denince akla ilk gelen Almanya fenomenidir ve yurtdışında yaşayan Türkler denildiğinde de akla ilk gelen ülkelerden biri Almanya'dır. 1961 yılında yapılan işgücü anlaşması ile Türkiye'den Almanya'ya yüzbinlerce insan göç etmiştir. Giden ilk işçi kafilesinden bugüne geçen zaman aralığında bu ülkede artık neredeyse entegrasyonunu tamamlamış nesiller bulunmaktadır. Almanya'daki Türk vatandaşları artık Alman toplumunun bir parçası durumunda olup, spordan siyasete toplumun hemen her alanında varlık göstermektedirler.

Ancak sosyolojik bir vaka olan göç olgusunun çeşitli sorunları beraberinde getirdiği ve bu sorunların kuşaklar boyunca devam etme potansiyelini taşıdığı bilinmektedir. Örneğin, Almanya'ya işçi gücü olarak giden Türklerin ilk yıllardan beri uyum ve ayrımcılık gibi birtakım sorunlarla karşılaştığı ve bu sorunların kısmen kuşaklar boyunca hâlâ devam ettiği görülmektedir.

Amacı çalışarak para kazanıp ülkeye geri dönmek olan ilk kuşağın yaşadığı uyum ve benzeri sorunlar geçici sorunlar olarak kabul edildiği için ne Alman hükümeti ne de Türk hükümeti tarafından üzerine pek kafa yorulmadığı, göçmen işçilerin kendi kendilerine bu sorunlarla baş etmeye çalıştığı anlaşılmaktadır. Ancak ilerleyen yıllarda aile birleşimi yasası ile bu süreç uzamış ve aile bireylerini yanına alan Türk işçileri memleketlerine dönme kararlarını ertelemiş veyahut büyük oranda vazgeçmiştir. Böylece göç olgusunda artık sorunların ciddiyetle ele alınması gereken yeni bir dönem başlamıştır. Nitekim dönmek üzere misafir işçi olarak giden Türk işçiler dönmemiş, aksine eşini ve akrabalarını da yanına alarak Almanya'da yaşamaya devam ettiği için göçmenlik olgusu ikinci kuşak, sonrasında 90'lı, 2000'li yılların nesilleri olan üçüncü kuşakla ve günümüzde dördüncü kuşakla devam etmektedir.

Bugün Almanya'daki en büyük azınlık grubunu üçüncü ve dördüncü nesil Türkler oluşturmaktadır (C. Atılgan, 2020, s.64). Son üç yıldır Almanya'da yaşayan Türklerin

sayısında bir gerileme söz konusu olsa da bu, ülkedeki en büyük azınlık grubunu oluşturdukları gerçeğini değiştirmemektedir (Noworoth, 2019). Nitekim verilere göre Almanya’da 2,9 milyon Türk göçmenin bulunduğu ortaya çıkmaktadır. Bunların yarısı (yaklaşık 1,5 milyon) Türk vatandaşlığını korumaktadır (Schührer, 2015, s.5).

Misafir işçi olarak giden Türkler dönmeyip Almanya’da kalmaya ve yeni kuşaklar hâlinde devam ettikçe, önceden geçici kabul edilip önemsenmeyen sorunlar hayati bir önem kazandı. Aslında bugün karşı karşıya kalınan birçok sorun Alman ve Türk devlet yetkililerinin konuyu zamanında “geçici” görüp önemsememesinden kaynaklanmaktadır.

Türk işçilerin yaşamlarını Almanya’da sürdürmeye devam etmeleri hem bu işçileri ve çocuklarını hem de her iki devleti daha önce hiç deneyimlenmemiş bir sosyolojik olguyla karşı karşıya bıraktı. Uzun yıllar bu sosyolojik olgunun anlaşılması ve tanımlanması ihmal edildi. İkinci kuşak ortaya çıkıncaya kadar en büyük sorun dini vecibe ve ritüellerin icra edilmesine ilişkin cuma ve bayram namazlarının icrası, kurban kesme ve cenaze işleri gibi sorunlardı. Bu sorunlar da önce sivil toplum örgütlerinin (dernek, cemaat ve tarikatlar) sonra Diyanet İşleri Başkanlığının devreye girmesiyle çözülmüştü.

İkinci kuşakla birlikte artık sorun başka bir boyuta ulaşmıştı ve bu sorunun anlaşılması ve tanımlanmasında geç kalınmıştı. Özellikle 90’lı yıllarda Türklerin Alman toplumuna uyum sağlamasına ilişkin sorunlar baş göstermeye, entegrasyon ve çok kültürlülük tartışılmaya başlandı. Böylece Almanya’da yaşayan Türklerin en büyük sorunu birinci kuşağın yaşadığı dil ve din sorunu değil, uyum ve entegrasyondur.

Günümüze kadar hâlâ devam etmekte olan bu temel sorunun arkasında yatan ana sebep, “dinamik değerler” konusudur. Farklı bir kültürün içinde yaşamak gerek dil, gerek din, gerekse dünya görüşü vb. noktalar ile iç içe olmayı gerektirir. Almanya’da yaşayan Türk vatandaşlarının tek bir değer sistemine ve tek taraflı bir kimliğe sahip olmadıkları, özellikle ikinci ve sonraki kuşakların iki farklı değer sistemine ve çift kimliğe sahip olduğu aşikârdır.

Hem Alman toplumuna hem de Türk değerlerine uyum sağlayarak yaşamaya çalışan Türklerin değer dünyası nasıl şekillenmektedir? Almanya’da doğup büyüyen yeni

kuşaklar hayata, aileye, din ve ahlaki meselelere nasıl yaklaşmaktadır? Almanya’da doğup büyümek bu kuşaklar üzerinde nasıl bir etki bırakmıştır? Din ve dini kurumlar bu sürece nasıl etki etmektedir?

Bu genel sorular çerçevesinde, araştırmanın konusu Almanya’da yaşayan yeni ve eski nesillerin değer anlayışları, yabancı bir kültürde yaşarken karşılaştıkları uyum sorunları, bu sorunlara karşı geliştirdikleri tutumlar ve dindarlık ile kuşak farkının burada oynadığı rolün incelenmesidir.

Almanya’da yaşayan Türkler ile ilgili gerek sosyal gerekse dini yaşantıları ile ilgili farklı çalışmalar mevcuttur. Bu bağlamdan hareketle tezde Almanya’da yaşayan muhafazakâr Türklerin değer algısı incelenerek; başta aile değerleri olmak üzere, komşuluk, arkadaşlık değerleri, dini değerlere yoğunlaşmaya çalışıldı. Çalışma konusu göç, entegrasyon, asimilasyon, değer formasyonu, kültürleşme ve kimlik olgularının kesiştiği bir alandır. Araştırmanın amacı, Almanya’da yaşamakta olan nesillerin değer algısındaki değişim ve dönüşümlerini saptamaya yöneliktir. Özellikle Almanya’da yaşayan farklı kuşakların değer algısında değişim ve dönüşümlerin olup olmadığını tespit etmenin yanı sıra, değerler ve dindarlık arasındaki ilişki de ele alınmıştır. Bu sebeple araştırmanın “Din Psikolojisi” alanında yapılan çalışmalara mütevazı bir katkıda bulunması hedeflenmiştir.

1.1.2. Konuyla İlgili Önceki Araştırmalar

Almanya’da yaşayan Türklerin geçmişten bugüne yaşadıkları, hâlihazırdaki hayat şartları, yüzleştikleri kültürel zorluklar, iki farklı medeniyete mensup olmanın doğurduğu çelişkiler, özellikle asimilasyon ve entegrasyon konuları hâlâ oldukça önem arz eden, üzerinde çalışmalar yürütülen konulardır.

Yıllar içerisinde karşılaşılan problemlerin evrilmesi ve yeni sorunların ortaya çıkması ile araştırılan hususlar da bununla doğru orantılı olarak değişkenlik göstermiştir. Öncelikle göçün ekonomik yönü ve kültürel karşılaşma ve uyum problemleri araştırılmış, yetmişli yıllardan itibaren aile birleşimleri, asimilasyon, entegrasyon ve aile sorunları gibi konular ele alınmış, 90’lardan itibaren ise yabancı düşmanlığı, çifte vatandaşlık, ayrımcılık, işsizlik gibi hususlar araştırmalara konu olmuştur (Kaya,

2000, s.138). 2000’li yıllardan itibaren ise dini yaşantı, kimlik arayışı, toplumsal değişim ve yeni nesillerin kimlik inşa süreçleri gibi konulara yoğunlaşmıştır.

Araştırmamızın bu bölümünde bu genel çerçevede oluşmuş literatür ele alınacaktır. Söz konusu literatür 2000 yılı ve sonrası çalışmalarla sınırlı tutularak kronolojik bir yaklaşımla sunulacaktır.

T.C. Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından yapılmış olan ve 2005 yılında neşredilen “Federal Almanya’da Yaşayan Türklerin Aile Yapısı ve Sorunları Araştırması” entegrasyon, sosyalleşme, asimilasyon gibi kavramlardan yola çıkarak aile yapılarını ve yaşanan sorunları incelemeye çalışmıştır. 63 sorudan oluşan bir anket formu aracılığı ile veriler toplanmış ve bu anket toplam 1525 kişiye uygulanmıştır. Sonucunda ise dil sorunu, işsizlik sorunu, yabancı düşmanlığı ve ayrımcılığı, uyum sorunu, eğitim sorunu gibi ana başlıklar analiz edilmiştir. Örneğin çalışma, Almanya’da yaşayan Türklerin akrabalık ilişkilerini büyük oranda devam ettirdiklerini tespit etmiştir. Bunun haricinde göçmen Türklerin her ne kadar %45’inin Alman komşularına hiç gitmediği tespit edilmiş olsa da çeşitli yoğunlukla gidenlerin oranının ise yıllar içinde ciddi bir artış gösterdiği tespit edilmiştir. Çalışmanın sonucundan, Türklerin Türk komşu ve arkadaşlarıyla yoğunluklu görüşmeye devam ettiği anlaşılmaktadır. Araştırmada konuların kapsamının genişliği sebebiyle her konuda detaylı verilere ulaşılamamış olsa da birçok konuda genel sorunların neler olduğu, bunların nedeni ve yaygınlık derecesi ortaya konmuştur (Federal Almanya’da Yaşayan Türklerin Aile Yapısı ve Sorunları Araştırması, 2005).

Abdurrahman Karataş’ın “Almanya’daki Türkiyeli Göçmenler Özelinde Asimilasyon ve Entegrasyon” adlı yüksek lisans tezine bakıldığında kendilerini Türk ve Kürt olarak tanımlayan göçmenlerin, göç edilen devletin entegrasyon-asimilasyon talebine verdikleri farklı tepkilerin incelendiği görülmektedir. Tezin sonucunda alıcı toplum ile ilişkide, Türklerin etnik sınırlarını çizerken dinsel referanslara dayandığından daha çatışmacı, Kürtlerin ise modernist bir eğilimde olduğundan daha uzlaşmacı olduğu sonucuna varılmıştır. Karataş, bu farklılığı iki etnik köken mensuplarının göç sebepleri, geldikleri ülkedeki azınlık/çoğunluk durumları ve tarihsel sebeplere atıfla anlamlandırmıştır (Karataş, 2006).

Celeddin Çelik, “Almanya’da Türkler: Sürekli Yabancılık, Kültürel Çatışma ve Din” adlı makalesinde Almanya’da yaşayan Türk göçmenlerin kimlik ve dinle ilgili sorunlarını, zaman içerisinde değişen konumlarına göre tartışmaktadır. Makalenin sonucuna göre ise; göçmenler iki kültür arasında var olma mücadelesi vermektedir. Göçmenlerin baş etmesi gereken kaygı, önyargı ve sosyal engeller vardır. Bu kişiler belirtilen engeller arasında çoğu zaman sıkışmış olarak tanımlanmaktadır. Almanya’da yaşayan Türkler için din, bazen Avrupa İslam’ı formunda bazen de diyaloga açık, bireyci yorumuyla seküler bir biçime dönüşmekte, bununla birlikte daha genel ve yaygın kitle için geleneksel özelliklerini kimliğiyle bütünleştirmiş bir tanımlama aracına dönüşmüştür (Çelik, 2008).

Birsen Şahin’in “Almanya’daki Türk Göçmenlerin Sosyal Entegrasyonunun Kuşaklar Arası Karşılaştırılması: Kültürleşme” makalesi Türklerin sosyal entegrasyonunu ele almaktadır. 2010 yılında yapılan bu nicel çalışmanın sonucu ise, Türk göçmenlerin etnik kültürlerini devam ettirme ve Alman toplumunun kültürünü benimseme düzeylerinin kuşaklar arasında anlamlı oranda farklılaştığını rapor etmektedir. Örneğin hem Türk kültürünü devam ettirme hem de Alman kültürünü benimseme kuşaklar arasında anlamlı düzeyde farklılaşmıştır. Bu farklılaşma 1. kuşaktan 3. kuşağa doğru gittikçe azalmaktadır. Aynı zamanda yapılan görüşmelerde, kültürleşme üzerinde, kuşak değişkeninin yanı sıra Almanya’da uygulanan göç ve entegrasyon politikalarının da etkili olduğu görülmüştür (Şahin, 2010).

Aynı konu ile alakalı “Almanya’da yaşayan Üçüncü Kuşak Türk Öğrencilerin Kimlik Algılamaları ve Buna Bağlı Olarak Karşılaştıkları Ayrımcılık Sorunları” isimli bir başka çalışma da Erdal Aksoy tarafından yapılmıştır. Nicel bir çalışma olan bu araştırmada Aksoy, Alman kültürü ile Türk kültürü karşılaştırmasında meydana gelen kültürel temas ve ilişkileri açıklamada kullanılan yaklaşımlardan bir kuramsal çerçeve oluşturmuştur. Çalışmada üçüncü kuşak Türk öğrencilerin kendi kimliklerini tanımlama ve bu kimlikten dolayı yaşadıkları sorunlar araştırılmıştır. Veriler Almanya’nın Hamburg şehrinde yaşayan Türk göçmenlerden elde edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular üçüncü kuşak Türklerin hâlâ sosyal entegrasyon sorunları olduğunu ortaya koymaktadır (Aksoy, 2010).

Bireysel araştırmacılar tarafından gerçekleştirilen çalışmaların yanı sıra ayrıca 2010 yılında T.C. Aile ve Sosyal Araştırmaları Genel M¼d¼rl¼ę¼ tarafından da “T¼rkiye’de Aile Değerleri Araştırması” adlı bir çalışma yapılmıştır. Bu araştırma konusuna ilişkin kavramsal çerçevenin ve anket sorularının belirlenmesinde istifade edilen s¼z konusu çalışmada, aile değerlerine ilişkin mevcut durumun tespit edilmesinin aile kurumuna y¼nelik gelecek tasarımı konusunda ¼nem arz ettiği vurgulanmaktadır. Üç ana b¼l¼m h¼linde sunulan çalışmanın ilk b¼l¼m¼ kavramsal, tanımlayıcı çerçeveden oluşmaktadır. İkinci b¼l¼mde araştırmanın metodolojisi anlatılmaktadır. Aynı zamanda nicel ve nitel araştırma bilgileri verilmektedir. Üç¼nc¼ b¼l¼mde araştırmanın bulguları sunulup yorumlanmıştır. Araştırmanın son b¼l¼m¼nde ise sorgulanan temalar çerçevesinde 17 ayrı başlıkta araştırma bulguları sunulup yorumlanmıştır. Sonuç b¼l¼m¼ ortak bir değerlendirme ile araştırma sonuçlarını ¼zetleyip tartışmaktadır. Bu araştırmanın bulgularından T¼rk toplumunda ailenin t¼m y¼nleriyle ¼nemsendięi ve değerlerin merkezinde yer aldığı açık bir şekilde anlaşılmaktadır (T¼rkiye’de Aile Değerleri Araştırması, 2010).

Almanya’daki T¼rklerin sorunlarını inceleyen tez çalışmalarından bir diğeri ise Elif K¼m¼rc¼ tarafından 2011 yılında “Almanya’da Yaşayan T¼rk G¼menlerin Sosyo-K¼lt¼rel Sorunları: Bir Entegrasyon alışması” adlı araştırmadır. Almanya’da yaşayan T¼rklerin belli başlı sorunlarını, g¼¼n aileler ¼zerinde oluşturduğu sonuçları entegrasyon bağlamında ele alan bu nicel çalışma 50 g¼n¼ll¼ T¼rk g¼men ¼zerinde yapılmıştır. Sonuç olarak Almanya’da yaşayan T¼rklerin yarıda fazlasının Almancayı iyi konuştukları, arkadaş tercihlerinde çoğunluğun T¼rkleri tercih ettikleri, Almanlarla zaman zaman bir araya gelip çeşitli faaliyetlerde buldukları, hem Alman hem T¼rk bayramlarını kutlamayı tercih ettikleri, çocuklarını Alman tarzından çok T¼rk tarzına uygun olarak yetiştirmek istedikleri, evlerinde Almancadan ok T¼rke konuşmayı tercih ettikleri gibi bulgular rapor edilmektedir (K¼m¼rc¼, 2011).

Ekşi ve arkadaşları tarafından “Almanya’da Yaşayan T¼rk G¼menlerin Aile Değerleri” adlı çalışma ile Almanya’daki T¼rklerin değer algısına y¼nelik nicel çalışma yapılmıştır. Araştırmacıların 187 kişi ¼zerine yaptıkları bu çalışmada k¼me ¼rnekleme y¼ntemi kullanılmış ve Almanya’nın K¼ln şehrinde yaşayan T¼rk g¼menlere ulaşılmıştır. Araştırma, erken yaşta evlenme ve ocuk sayısının fazla olması gibi ¼zelliklerin geleneksel aile değerlerinin s¼rd¼r¼lmesine yardımcı olduğuna

dikkat çekmektedir. Araştırma sonucunda göçmenlerin çocuk yetiştirme konusunda öz kültür değerleri ile ana akım kültürün değerleri arasındaki farklardan etkilendiği, yine Almanya’da yaşayan Türklerin Batı kültürüyle sürekli etkileşim hâlinde olmalarından dolayı kültürel değişime daha fazla maruz kaldığı tartışılmaktadır (Ekşi, 2015).

Gaye Gökalp Yılmaz tarafından yazılan “Avrupa’da Yaşayan Türkiyelilere Dair Gurbetçi ve Almancı Söylemlerinin Yeniden Düşünülmesi” adlı makale nitel bir araştırma olup mülakatlar Almanya’nın Duisburg ve Aachen şehirlerinde gerçekleştirilmiştir. Makalede gurbet, vatan, Euro-Türkler vb. birçok kavram açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca çalışma Almanya’da yaşayan Türklerin Euro-Türkler olarak tanımlanması gerektiğinin altını çizmektedir. Yapılan mülakat sonuçlarında ise Almanya’da yaşayan Türkiyelilerin Türkiye algısının yıllar içerisinde değiştiğini göstermektedir. Göç deneyimini yaşayan birinci kuşak için Türkiye hâlâ vatan olarak tanımlanmaya devam etse de, ikinci ve üçüncü kuşaklar için durum farklılık gösterebilmektedir. Aynı zamanda bu kuşaklar kendilerine atfedilen Almancı-Almancı gibi ifadelerden hoşlanmamaktadır. Nitekim son kuşaklar kendilerini Avrupa’ya ait olarak kabul etmişlerdir (Yılmaz, 2017).

Almanya’da yaşayan Türklerin entegrasyon sürecini inceleyen “Almanya’daki Türklerin Göç ve Entegrasyon Süreci: Birinci ve Üçüncü Kuşak Karşılaştırılması” adlı bir diğer nitel çalışma da Hülya Demirdağ ve Can Kakışım tarafından kaleme alınmıştır. Bu makale Almanya’ya işçi olarak giden ve orada “misafir işçi” konumundan çıkıp kalıcı olarak yerleşen Türk göçmenlerin kültürleşme, entegrasyon ve asimilasyon süreçlerini incelemektedir. Makalede aynı zamanda Türkiye kökenli göçmenlerin kültürünü ve kimliğini devam ettirme çabalarına dair değerlendirmeler yer almaktadır. Çalışmada Almanya’daki Türk göçmenlerin kuşaklar ilerledikçe Türk kimliğini ve kültürünü benimseme düzeylerinin düşeceği yönünde bir projeksiyon ileri sürülmektedir (Demirdağ & Kakışım, 2018).

Mustafa Koç tarafından yazılan ve yedi ayrı makale dizisinden oluşan araştırmanın son makalesi “Diasporik Yaşamın Psiko-Anatomisi – VII: Müslüman-Türk Göçmenlerin Umutsuzluk ve Psikolojik Sağlık Durumları Üzerine Nitel Bir Çalışma” da, öncelikle Müslüman-Türk göçmenlerin "umutsuzluk" durumları üzerine elde edilen nitel bulgulara yer verilmiştir. Daha sonra ise adı geçen göçmen çalışma

grubunun “psikolojik sağlık” durumları üzerine saptanan diğer nitel verilerin analizleri yapılmıştır. Araştırmanın sonucuna gore; umutsuzlukla ilgili olarak Müslüman-Türk gomen katılımcıların çoğunluğunun diasporik yaşamlarında zaman zaman umutsuzluk hissettikleri; bu katılımcıların aynı zamanda hayatın anlamını da sorguladıkları; daha dindar olan gomenlerin bu umutsuzluk durumlarıyla daha kolay başa çıkabildikleri ve diasporik hayatın anlamına daha doyurucu cevap bulabildikleri; psikolojik sağlık durumlarıyla ilgili olarak da, diasporik yaşamın Müslüman-Türk gomenlerin fke kontrollerini negatif yonde etkilediği; aynı şekilde diasporik yaşamın Müslüman-Türk gomenlerin yaşam memnuniyetleri ile madde bağımlılığı alışkanlıklarını çift taraflı olarak etkilediği saptanmıştır (Koc, 2018).

Ahmet Aslan’ın yayınladığı “Entegrasyon, ok Kültürlülük ve Katılım: Almanya Türklerinin Yaklaşımı” adlı makale daha çok kavramlar üzerinden gitmiştir. Aynı zamanda, araştırmada Almanya Türklerinin entegrasyon, çok kültürlülük ve katılım kavramlarına yaklaşımları mülakat, gozlem ve dokümantasyon yontemleri ile de tespit edilmiştir. Almanya’nın tartışmaya açık bir entegrasyon politikası yürütmekte olduğu ve de Türklerin asimilasyon yerine kültürel kimlikleriyle var olma eğiliminde olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Aslan, 2019).

Yine aynı yıl Ahmet Aslan “Almanya’daki Türkiye Kokenli nc Kuşak Gençlerin Kimlik Algısı ve Din” adlı makalesinde konuyu daha daraltarak nc kuşağa yoğunlaşıp kimlik ve din konusunu incelemiştir. Araştırmanın odak noktasını nc kuşağın kimlik algısı oluşturmaktadır. Karma yontemle yapılmış bu araştırmada hem anket hem de mülakat verileri dikkate alınmış ve toplam 288 gençten veri toplanılmıştır. Ayrıca bir odak grubu goşmesi de yapılmıştır. Ulaşılan sonuçta, nc kuşak sürecinde Almanya ile Türkiye arasında düşünsel, kültürel, gelgitlerle birlikte çok katmanlı bir kimlik algısının oluştuğu ve bu kimlik algısının din ile ilişkisinin çoklu nedensellik ile belirlendiğine dikkat çekilmektedir (Aslan, 2019).

Gomen sorunlarını ele alan çalışmalar sadece Türkler tarafından yapılmamış aynı zamanda Alman Hkmeti ve Alman akademisyenler tarafından da çeşitli çalışmalara konu olmuştur. rneğin Alman Go ve Mülteciler Bakanlığı 2015 yılında bir araştırma yaparak gomenlerle ilgili sosyo-demografik durum ve onların yaşadıkları sosyo-kültürel sorunlar incelenmiştir.

Almanya'daki demografik yapıyı yansıtan çalışmalardan biri Alman Göç ve Mülteciler Bakanlığı Araştırma Merkezi tarafından 2015 yılında yapılan "Türkeistämmige Personen in Deutschland" adlı çalışmadır. Çalışma hem Alman hem de Türk vatandaşlığına sahip göçmenlerden özellikle birinci ve ikinci kuşak üzerine eğilmiştir. Araştırma, Almanya'da Türk kökenli göçmen vatandaşların sayısının yaklaşık 2,9 milyon olduğunu ileri sürmektedir. Bunların yaklaşık 1,5 milyonu Türk vatandaşdır. %36'sı ise Alman vatandaşlığına veya çift vatandaşlığa sahiptir. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre göçmen Türklerin Almanlarla ilişkisi daha çok mahalle merkezli oluşmaktadır. Araştırmaya katılan Türk vatandaşlığına sahip göçmenlerin %50'sinden fazlası Türklerin yoğunluklu olduğu mahallelerde yaşadıklarından Almanlarla pek fazla temas hâlinde olmadıkları anlaşılmakta, çalışan vatandaşların Almanca bilgisinin çalışmayanlara göre daha iyi olduğu görülmektedir. Yine dil bilgisinin ülkede yaşama süresine bağlı olduğu da ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda Türk vatandaşlığına sahip olanlar Türkçesinin daha iyi olduğunu savunurken, Alman vatandaşlığına sahip olanlar Almancalarının daha iyi olduğunu ifade etmektedirler (Türkeistämmige Personen in Deutschland, 2015).

Almanya'daki tüm göçmenleri ele alan "Deutschland Einwanderungsland" isimli başka bir çalışmada ise günümüzde Almanya'ya göçenlerin arasında Türklerin sayısının %3'ü geçmediği ileri sürülmektedir. Çalışma, göçmenler hakkındaki eğitimsizlik iddialarını çürütmekte ve Türkiye'deki Türklerin %44'ü eğitimliyken, Almanya'ya göç eden Türklerin %80'inin eğitilmiş olduğunu altını çizmektedir (Heinz ve Braun, 2017, s.15).

Yine Alman Aile İşleri Bakanlığı tarafından Almanya'da yaşayan göçmenlere dair yapılan "Familien mit Migrationshintergrund in Deutschland" (2020) adlı çalışma günümüzde göçmen ailelerin %56'sının evde yüksek oranda Almanca konuştuklarını ortaya koymaktadır (Familien mit Migrationshintergrund in Deutschland, 2020).

Halima Banaz tarafından 2002 yılında "Bilingualismus und Code-switching bei der Zweiten Türkischen Generation in der Bundesrepublik Deutschland" adlı bir çalışma yapılmıştır. Dil bilimleri alanında yapılan bu çalışmada; ilk nesil Türklerin işçi yurtlarında kalmaları dolayısıyla Almanlarla pek bir araya gelemedikleri için dil gelişmelerinin eksik kaldığı ifade edilmektedir. Ayrıca ağır işlerde çalışmalarından

dolayı sosyal hayata fazla vakit ayıramadıkları vurgulanmaktadır. Bu sebeple Türklerin Alman toplumuna entegre olmaları zorlaşıyordu. Fakat günümüz nesilleri iki dil ile yetişmektedir. Çalışmanın sonucuna göre nesiller ilerlemiş olsa da son nesil Türkçe yetkinliğe sahip bulunmaktadır. Okullarda seçmeli ders olarak sunulan Türkçe dersinin bunda etkisinin büyük olduğu düşünülmektedir. Çalışmada ayrıca bu dersleri veren eğitmenin de çift dilli olması gerektiği vurgulanmaktadır. Son olarak çalışma kişinin iki dilli- iki kültürlü kimliği reddedildiğinde, zaman içinde hem dilde hem de kültürde edindiği deneyimler görmezden gelinmektedir. Bu nedenle, her iki dile de uygun bir anlam veya belirli koşullar altında statü verilmesi gerektiği ileri sürülmektedir (Banaz, 2002).

Andreas Damelang ve Anette Haas'ın birlikte yaptıkları "Arbeitsmarkteinstieg nach dualer Berufsausbildung- Migranten un Deutsche im Vergleich" adlı makale, Almanya'daki ikili eğitim sisteminde eğitimi başarıyla tamamlayan göçmenlerin ve Almanların giriş seviyesi kariyerini incelemektedir. Çalışma, göç geçmişi olan insanların işgücü piyasasına katılımının önemli bir rol oynadığını savunmaktadır. Aynı zamanda Almanya'daki eğitim sisteminde eğitimi başarıyla tamamlayan göçmenlerin ve Almanların giriş seviyesi kariyerini incelemektedir. Bu nedenle, istihdamın bu aşaması, daha ileri mesleki kariyer üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduğu için özellikle önemlidir. Araştırmanın sonucuna göre, işgücü piyasasına girerken Türkler için önemli ölçüde daha yüksek işsizlik riski olduğunu göstermektedir. İşgücü piyasasına yarı zamanlı istihdamla giren diğer göçmenler için ise işsizlik riski Almanlara göre biraz daha yüksektir. Eğitimlerini tamamladıktan hemen sonra iş bulan mezunlar için istihdamın ilk aşamasının sürdürülebilirliği açısından ülkeye özgü farklılıklar yoktur (Damelang ve Haas, 2006).

2007 yılında Bekir Şişman tarafından yapılan "Traditionsänderung der Türken in Deutschland" adlı araştırma Almanya'da yaşayan Türklerin kültür değişimlerini incelemektedir. Berlin'de yaşayan 600 kişiye uygulanan anketin sonuçlarına göre, Türk toplumunun Türk milletine ait kimi kültürel değerleri büyük oranda yaşatmakta olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Berlin'de yaşayan Türklerin birinci nesilden itibaren Almanya'daki yaşamı giderek daha çok benimsedikleri, entegrasyonu onayladıkları, fakat asimilasyonu reddettikleri tespit edilmiştir (Şişman, 2007).

Göçte aile yapılarını ve cinsiyet rollerini inceleyen “Familienstruktur und Geschlechtsrollen in der Migration” adlı çalışma 2007 yılında Julia Edthfer ve Judith Obermann tarafından yapılmıştır. Çalışma Türk kökenli anne ve kızların niteliksel analizini yapmaya çalışmıştır. Makalenin temel sorusu kadınların aile ve toplumdaki yeridir. 11 Türk kökenli anne-kız ile yapılan araştırmada kızların eğitime önem verildiği dikkat çekmektedir. Çalışmada ayrıca kişinin kendisi ve ailesi için sorumlulukları üstlenmesinin yanı sıra özerk bir yaşam tarzını tartışmaktadır. Sonuç olarak ise annelerin kızlarına temel tutum ve değerleri aktarmalarına rağmen, kızların daha bağımsız ve kendilerini aileden farklılaştırma eğiliminde oldukları ortaya konulmuştur. Ayrıca araştırmaya göre Türk anneleri gerektiğinden çok daha fazla sorumluluk alma eğilimindedirler (Edthfer ve Obermann, 2007).

Sayime Erben Keçici tarafından 2012 yılında yapılan “Integration oder Ausgrenzung” adlı çalışmada Almanya’da yaşayan Türk göçmen gençlerinin Alman toplumuna entegre olup olmadıkları veya entegre edilebildikleri sorusu ele alınmıştır. Özellikle entegrasyonun neden gerçekleşmediği, problemin nedenleri ve çözüm önerileri üzerinde durulmuştur. Çalışma sonucunda, Türk göçmen gençlerin hem okul ve meslek eğitimi gibi sosyal kurumlarda hem de yaşamlarının diğer alanlarında dışlanmanın çeşitli şekilleri ile karşı karşıya kaldıkları saptanmıştır (Keçici, 2012).

2014 yılında Christiane Soluk, Erich H. Witte ve Tülay Durlanik birlikte araştırdıkları “Soziale Identität und Partnerwahl: Partnerpräferenzen von Deutschen und Türken der zweiten Generation” adlı çalışma sosyal kimlik teorisi üzerine yapılan araştırmalara dayanarak 2. kuşaktan Alman ve Türklerin eş seçimlerini analiz etmeyi hedeflemiştir. Anket tekniği kullanılan araştırmada 100 Alman ve 100 Türk gencine ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda kişinin kendi ulusal grubuna güçlü bir aidiyet hissettiği ortaya çıkmaktadır. Fakat iki kültürün de aynı bakış açısına sahip olduğu söylenilemez. Gerçek farklılıklardan bağımsız olarak, incelenen tüm değişkenlerde diğer grubun kendi grubundan farklı olarak algılandığı söylenmektedir. Dolayısıyla çalışmanın sonucuna göre Almanya’daki Türklerin evlilik yoluyla entegrasyonu pek mümkün görülmemektedir. Yine Türklerin eş seçiminde daha muhafazakâr düşündükleri ve aynı zamanda değerlerini de göz önünde bulundurdıkları bu çalışma ile rapor edilmiştir (Soluk, Witte ve Durlanik, 2014).

“Eine Analyse Der Faktoren, Die Erfolge der Grundschüler mit Türkischer Migrationshintergrund in Deutschland beeinflussen: Meinungen der Erziehungsberechtigten” adlı çalışma 2015 yılında Gülsün Şahan tarafından yapılmıştır. Çalışma göç geçmişi olan ilköğretim öğrencilerinin başarısını etkileyen faktörleri velilerin görüşlerine göre analiz etmektedir. Nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilen çalışmada örneklem, maksimum örnekleme yöntemi ile Baden-Württemberg eyaletindeki Karlsruhe ve Freiburg şehirlerinden 18 ebeveyn den oluşmaktadır. Araştırmanın sonucuna göre Alman diline hâkim olan çocukların okul başarıları artış yönündedir. Ebeveynlerin yanıtlarından dikkat çeken konulardan biri dışlanma konusudur. Bunun çocukların eğitim hayatına negatif etkide bulunduğunu söylemektedirler. Araştırmadan elde edilen sonuca göre, Almanya'da yaşayan Türkler çocuklarının eğitimine daha yakından bakmalı ve onları erken yaşta Alman dilini öğrenmeye teşvik etmelidir ve öğretmenler aileler ile temas hâlinde olmalıdırlar. Yine ailelerin talebi Alman hükümetinin yabancı öğrencilerin eğitimi için daha fazla kaynak sağlaması yönündedir. Çalışma Türk çocuklarının başarısı için ek önlemler alınmasını, ailelerin dil ediniminde kendilerini ve çocuklarını daha da geliştirmelerini, Alman kültürünü tanıma çalışmalarına katılmasını ve bu konuda çocuklarına örnek olması gerektiğini savunmaktadır (Şahan, 2015).

2015 yılında Mustafa Acar tarafından kaleme alınan “Identitätsprobleme von Türken in der Deutschen Gesellschaft” adlı makalede özellikle Müslüman kökenli göçmenlerin dini, kültürel ve ulusal kimlikleri tartışılmakta ve bunların uyuma engel olduğu tezinin ileri sürüldüğü belirtilmektedir. Bu sebeple göçmenlerin sık sık eleştirildiği vurgulanmaktadır. Araştırma, Türklerin kimlik geliştirme sürecini, kimlik türlerini ve bununla birlikte kültürel çatışma ve uyumsuzlukları tartışmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın sonucuna göre; Almanya'daki ikinci ve üçüncü kuşak Türklerin tek bir kimliğinin olmadığı ve karmaşık bir kimlik oluşumu sürecinde oldukları görülmektedir. Bu bağlamda göç sürecindeki kimlik terimi çözülmesi gereken bir sorun olarak görülmemelidir. Çalışmaya göre Türk gençliği çoğunlukla hedefi olmayan bir nesil olarak anılmaktadır. Yine bazı insanlar her iki kültürü de değerli kaynaklar olarak görebilirken, diğerleri kendilerini Türk, Alman veya Müslüman olarak tanımlıyor. Bu anlamda çalışma yeni birçok kültürlü toplum anlayışına ihtiyaç olduğuna dikkat çekmektedir (Acar, 2015).

Genel bir çerçeveden bakıldığında birçok çalışmada entegrasyon, asimilasyon, kimlik vb. konularının tek tek ele alındığı görülmektedir. Fakat tarafımızca yapılan çalışma ile bu kavramların üzerine eğilmek haricinde konunun temeli olması hasebiyle değer, göç, kimlik gibi kavramlar da detaylıca irdelenmeye çalışılmıştır. Bütün bunların ötesinde tezi diğer çalışmalardan farklı kılan özgün yönlerinden biri, Almanya’da yaşayan göçmen Türklerin sorunlarına ilişkin anket yoluyla ele elde edilen verilerin, gurbetçi bir ailenin üçüncü kuşak mensubu olarak tez yazarının Almanya’daki yaşamışlıklarıyla karşılaştırma imkânı sunmasıdır. Dil, din, değerler, eğitim, kimlik, barınma, işsizlik sorunları, bunların entegrasyon, asimilasyon politikaları ile ilintisi ve tüm bunlar sonucunda göçmen Türklerin değerler algısının ölçülmesi literatüre yapılmak istenilen katkının özüdür.

1.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

1900’lü yılların ikinci yarısından itibaren Avrupa’nın birçok ülkesine göç edilmiştir. Çalışmada Almanya’da bulunan farklı kuşaktan göçmen Türklerle yapılan anket çalışmasından faydalanarak göç ve etkileri ele alınacaktır.

Göç, asimilasyon, entegrasyon, kültürleşme vb. kavramları inceleyip kavramsal çerçevede tanımlanmaya çalışılmıştır. Çalışmada yine Almanya’ya göç süreci ve sonrasına ilişkin değerlendirmelerde bulunulmuştur. Almanya’ya göç süreci, göçe götüren sebepler, göçmen birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü nesli ve Türk göçmenlerin sorunları çeşitli boyutlarıyla ele alınmıştır. Bu sorunlar dil, din, değerler, eğitim, kimlik, barınma ve işsizlik sorunları olarak alt başlıklarda incelendi. Çalışma coğrafi olarak 16 eyalet arasında herhangi bir sınırlandırma içermeksizin Almanya’nın tamamını kapsamaktadır.

Çalışma grubunun dil düzeyleri, sosyo-kültürel düzeyleri, aile hayatına ilişkin görüşleri ve dindarlık düzeyleri kullanılan ölçek maddeleri ile sınırlıdır. Hazırlanan anket formu sanal ortamdan paylaşılıp Almanya’da yaşayan birinci, ikinci ve üçüncü kuşaktan olmak üzere 668 kişi ile sınırlanmıştır. Anket sonucunda elde edilen verilerin SPSS programı marifetiyle istatistiksel analizi sonucu ortaya çıkan bulgular değerlendirilmiştir. Aynı zamanda; araştırmanın kesitsel bir araştırma olduğundan

ötürü belirli bir zaman dilimini kapsamaktadır. Bu nedenle yapıldığı zaman ile sınırlıdır.

Araştırmanın ana kütlesi, yani evrenini Almanya’da yaşayan Türkler teşkil etmektedir. Araştırmanın örnekleme bu evrenden (Almanya’da yaşayan Türkler) tesadüfi örneklem yöntemiyle seçilmiş olan 668 katılımcıdan oluşmaktadır. Örneklem grubu Almanya’ya ilk göç edenlerden son kuşağa kadar tüm göçmenleri temsil edebilmesi açısından bütün kuşakları kapsamaktadır.

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada nicel araştırma yönteminin kullanılması tercih edilmiştir. Bu tercihin sebebi, olay ve olguları nesnelleştirerek gözlem yapılabilir, ölçümlenebilir ve sayısal olarak ifade edilebilir özelliğe sahip bir yöntem olmasındandır. Almanya’da yaşayan Türklerin değerler algısını ölçmeyi hedefleyip, buna uygun şekilde anket soruları hazırlayıp anket tekniğinden online olarak yararlanılmıştır. Anket çalışmasının çevrimiçi yapılmasındaki amaç ise tüm dünyayı etkisi altına alan covid-19 pandemisi nedeniyle birebir anketin mümkün olamayışıdır. Bu sebeple, anket Google Forms üzerinde hazırlanmış olup; anket linki çevrimiçi iletişim ağları kullanılarak kartopu usulüyle katılımcılara ulaştırılmıştır.

1.3.1. Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanmasında anket formu kullanılmıştır. Bu form altı bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, katılımcıları tanıyabilmek adına, kişisel bilgileri istenen “kişisel bilgi formu” yer almaktadır. Aynı zamanda anket çalışmasında katılımcıların aile algılarını ve değerlerini belirlemek üzere, Aile Değerleri Ölçeğinden (ADÖ) birtakım sorular alıntılararak katılımcılara yöneltilmiştir. Yine 2011 yılında Elif Kömürcü tarafından ele alınan “Almanya’da Yaşayan Türk Göçmenlerin Sosyo-Kültürel Sorunları: Bir Entegrasyon Çalışması” adlı tezi inceleyip içerisinde bulunan anket sorularından bir kısmının doğrudan veyahut dolaylı olarak kullanımı için Kömürcü ile e-mail vasıtasıyla iletişime geçilip kendisinden izin alınmıştır.

Anket formunun birinci bölümünde kişisel bilgi formu bulunmaktadır. Bu bölümde, bireyleri tanımaya yönelik sorular yer almaktadır. Bu kapsamda katılımcılara cinsiyet, yaş, doğum yeri, medeni durumu, vatandaşlık durumu vb. gibi hususlarda sorular yöneltilmiştir.

İkinci bölümde katılımcıların Almancayı ve Türkçeyi kullanmalarına ilişkin sorular vardır. Burada amaç, Alman diline olan hakimiyeti ölçmektir. Katılımcılara Almancayı ne kadar iyi anlayıp, konuştukları ve okuyup yazdıkları sorulmuştur.

Üçüncü bölümde bireylerin Almanya'daki sosyal hayatlarını anlamaya yönelik sorular yer almaktadır. Özellikle Alman vatandaşlarla ne kadar sıklıkla sosyal faaliyetlerde bulunduğu sorgulanmıştır. Örneğin, katılımcılara “Almanlarla ne sıklıkta bir araya gelerek çeşitli faaliyetleri birlikte gerçekleştiriyorsunuz? (Ziyaretler, yemek yeme, tiyatro, sinema)” gibi sorular sorulmuştur.

Dördüncü ve besinci bölümde bireylerin özel hayatlarına ilişkin ve genel olarak aile değerlerine, arkadaşlık ve komşuluk değerlerine, sosyo-kültürel değerlere ilişkin sorular bulunmaktadır. Dördüncü bölüm çoktan seçmeli iken beşinci bölüm beşli likert tipi (Tamamen Katılıyorum-Hiç Katılmıyorum) cevaplar içeren 19 maddeden oluşmaktadır. Bu maddeler Aile Değerleri Ölçeği (ADÖ)'den seçilerek alınmıştır (Türkiye'de Aile Değerleri Araştırması, 2010).

Altıncı bölümde dindarlıkla ilgili sekiz adet soru sorulmuştur. Bu araştırmada kullanılan dindarlık ölçeği bu sorulardan oluşturulmuştur. Ölçek geliştirme sürecinde 8 sorunun sadece 4 tanesinin istatistiksel olarak bir ölçek olabilecek değere sahip olduğu tespit edilmiş ve söz konusu bu 4 maddeden oluşan bir dini tutum ölçeği geliştirilmiştir.

1.3.2 Dini Tutum Ölçeği

Katılımcıların dindarlık düzeyini ölçmek için din psikolojisi alanından incelenen dindarlık ölçeklerinden yola çıkılarak bu araştırma için dört maddeden oluşan yeni bir “Dindarlık Tutum Ölçeği” geliştirilmiştir. Her madde 1 (hiç) ve 5 (oldukça sık) puan arasında değişen 5'li likert sorulardır ve katılımcıların davranışsal olarak dini bağlılığını ölçmek için oluşturulmuştur.

Ölçeğin maddeleri şöyledir:

1. “Kendinizi ne kadar dindar biri olarak tanımlarsınız?”

(1= Dindar değilim, 5=Oldukça dindarım)

2. “Ne sıklıkla ibadet edersiniz?”

(1=Hiç, 5= Oldukça sık)

3. “İnanduğunuz dinî kitapları ne sıklıkla okursunuz?”

(1=Hiç, 5= Oldukça sık)

4. “Dinî dernek, vakıf ya da organizasyonlara ne sıklıkla maddi bağış yaparsınız ya da etkinliklerine (kermes vb.) katılırsınız?”

(1=Hiç, 5= Oldukça sık)

Araştırma için geliştirilen dindarlık ölçeğinin güvenilirliğinin incelenmesinde iç tutarlılık analizi kullanılmıştır ve Cronbach’s Alfa güvenilirlik katsayısı 0,753 ve açıklanan toplam puan korelasyonu 57,846 olarak hesaplanmıştır. Güvenirlik, Cronbach’s Alfa katsayısı $0,00 << 0,040$ arasında olduğunda ölçeğin güvenilir olmadığı, $0,41 << 0,060$ düşük düzeyde, $0,61 << 0,080$ orta düzeyde ve $0,81 << 1,00$ yüksek düzeyde güvenilir olarak görüldüğünü belirtmektedir. Elde edilen geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarının sonuçlarına göre dindarlık faktörünü değişkenini ölçmek için “Dindarlık Ölçeğinin” kullanılmasına karar verilmiştir.

1.4. Araştırma Soruları ve Hipotezleri

Almanya, en fazla göç alan ülkelerden biridir. Türk toplumu artık Almanya’ya yerleşmiş ve yerleşme süreçlerinde hayli mesafe almıştır. Yerleşilen devlet, ekonomik yönden sanayileşmiş, politik olarak liberal ve seküler, hayat tarzı olarak bireysel bir Batı devletidir. Bu topluma göre; gerçek, insanın içinden gelendir. Siyasi alanda oy verenlerin kararıdır. Sanatta muhatabın beğenisidir. Ekonomide müşteri memnuniyetidir. İnsandan daha yüksek otorite yoktur. Ahlakta otorite Tanrı değil, bireylerin iyi hissettiği şeydir. Türk göçmenlerin çocukları bu atmosferde, bu devletin yetiştirdiği mürebbiyelerin elinde eğitilmektedir. Bu durumda değerler dünyasında değişim kaçınılmazdır. Gettolaşmak bu süreci sadece yavaşlatır. Fakat, durduramaz. Almanların genel olarak milliyetçi olduğuna dair bir tarihsel algının varlığından dolayı göçmenlerde doğal olarak savunmacı refleksler oluşmakta ve entegrasyon

süreci bu ülkede biraz yavaş ilerlemektedir. Ancak uzun vadede varılacak nokta bellidir.

Bilindiği üzere göç fenomeni kendine has yepyeni sosyal, ekonomik ve kültürel sorunlar üretmektedir. Bu bağlamda; elli yılı aşkın süredir Almanya’da yaşayan Türk nüfusu çeşitli sorunlarla yüzleşmiş ve hâlâ da yüzleşmektedir. Bu sorunlar içerisinde belki de en hassas olanı “değerlere ilişkin” problemlerdir. Çalışmaya yön veren hipotezler söz konusu bu değerler etrafında ortaya çıkan aşağıdaki sorularla ilişkilidir.

Araştırmanın çatısını oluşturan soru şudur: Yerleşme ve yerelleşmenin Almanya’da Türk toplumunun değerler dünyasına etkileri nedir? Başka bir ifadeyle, Almanya’da yaşayan Türklerin ilk kuşaktan son kuşağa uzanan göç deneyimi sürecinde değer dünyalarında ne gibi bir değişim ve dönüşüm olmuştur.

Bu çatı soru altında spesifik olarak şu tali sorular da önem arz etmektedir:

1. Almanya’da yaşayan Türkler ne derecede Alman diline vakıflardır? Ve günlük hayatlarında hangi dili ne sıklıkta kullanmaktadırlar?
 1. Almanya’da yaşayan Türklerin sosyal çevreleri (komşuluk ilişkileri, arkadaşlık, vb.) daha çok hangi ülkenin vatandaşlarından oluşmaktadır ve ne sıklıkla bir araya gelmektedirler?
 2. Kültür farklılığının değerlere yansıdığı en belirgin bağlamlardan bir tanesi çocuk yetiştirme hususudur. Almanya’daki Türkler çocuklarını hangi kültürel değere göre yetiştirmektedir. Bu tercihleri nesilden nesle nasıl farklılaşmaktadır? Çocuk yetiştirme konusunda Türk toplumunun değerleri mi yoksa Alman değerleri mi tercih edilmektedir?
 3. Almanya’da yaşayan yeni ve eski nesil Türklerin Alman toplumuyla ilişkileri ne düzeydedir?
 4. Alman kültürü içerisinde yaşamak dini anlayış ve yaşayışa nasıl yansımaktadır?

Bu sorular ışığında aşağıdaki hipotezler ileri sürülmüştür:

Hipotez 1: Alman dilini konuşma becerisi ile nesiller arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 2: Günlük hayatta Türkçe kullanımı ile nesil arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 3: Komşuluk ilişkisi ile nesiller arasında anlamlı fark vardır.

Hipotez 4: Almanya’da yaşama süresi ile komşuluk ilişkisi arasında anlamlı fark vardır.

Hipotez 5: Arkadaşlık ilişkisi ile nesiller arasında anlamlı fark vardır.

Hipotez 6: Eş vatandaşlık durumu ile arkadaşlık ilişkisi arasında anlamlı fark vardır.

Hipotez 7: Almanya'da yaşama süresi ile arkadaşlık ilişkisi arasında anlamlı fark vardır.

Hipotez 8: Aile değerleri tutumu ile nesil arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 9: Dil tutumu ile nesil arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 10: Çocuk yetiştirme tutumu ile nesil arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 11: Dindarlık tutumu ile nesil arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 12: Dindarlık tutumu ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 13: Dindarlık tutumu ile Almanya'da yaşama süresi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 14: Dindarlık tutumu ile eğitim durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 15: Dindarlık tutumu ile yıllık ortalama gelir arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 16: Aile değerleri ile dindarlık tutumu arasında ilişki vardır.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu başlık altında yapılan, araştırmanın temel dayanakları bağlamında, kavramsal bir çerçeve sunulmaya çalışılacaktır. Bu kapsamda değer, göç, entegrasyon, asimilasyon, kültürleşme ve kimlik kavramları tek tek farklı boyutlarıyla ele alınmıştır.

2.1. Değerin Tanımı, Değer Nedir?

Değer kelimesi sözlükte; bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, üstün nitelikleri olan kimse, bir değişkenin veya bilinmeyenin sayı ile anlatımı gibi birçok farklı anlamlara gelmektedir. Değer kavramı Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünde "Bir milletin sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünüdür." şeklinde tanımlanmıştır. Bu açıklama çalışmanın konusu açısından esas alınacak tanımı ifade etmektedir.

Sosyal bilimlerde farklı yönleri ön plana çıkaran çeşitli değer tanımları yapılmıştır; örneğin, bazı araştırmacılara göre değer, arzu edilen, kişilerin hayatlarına kılavuzluk eden, önem dereceleri farklı, durum ötesi hedeflerdir (Yazıcı, 2014, s.210). Güngör (2010) ahlaki davranış bağlamında yapılan değer tanımını; bir kimsenin çeşitli insanları, insanlara ait nitelikleri, istek ve niyetleri, davranışları değerlendirirken başvurduğu bir ölçüt olarak ifade etmiştir. Yine Güngör tarafından yapılan bir başka tanımda ise, "Değer hükmü bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğunu belirten ifade ise, o hâlde değer de bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inançtır." denmektedir.

Schwartz'a (1992) göre değerlerin psikolojik boyutunu ön plana çıkaran tanımlarda da değer, hayatımızın gayeleri, hatta başkasının da hayatının gayesi olmasını istediğimiz

şeyler ve bireylerin kendileri de dahil olmak üzere diğer insanları ve olayları nitelendirmek, eylemlerini seçmek ve meşrulaştırmak için kullandıkları ölçütlerdir. Kavramı sosyolojik boyutuyla tanımlayan bazı araştırmacılara göre ise değer, bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru veya gerekli oldukları kabul ve tasdik edilen, onların ortak duygu, düşünce, amaç ve çıkarını yansıtan genelleştirilmiş temel ahlaki ilke veya inançlardır (Yazıcı, 2014, s.211).

Özetlemek gerekirse; değerlerin, bireylere hayatlarında yol gösteren hem toplumların ayırt edilmesini hem de kaynaşmalarını sağlayan pekiştirici ve kuşatıcı ilkeler ve inançlar olduğunu söyleyebiliriz.

Değerin ne olduğuna baktığımız zaman; bireyler ve toplumlar tarafından inanılan, arzu edilen ve bir ölçüt olarak kullanılan aynı zamanda içselleştirilmiş olan değerlerin oluşumundaki etkenleri tespit için kaynağına indiğimizde daha çok toplum ve din faktörlerinin etkili olduğunu görürüz. Sosyal bilimciler değerlerin toplumsal yapıdaki yerlerinin daha iyi anlaşılması için sürekli olarak çaba göstermişlerdir. Bu çabaların sonucu olarak sosyal değerlerin özelliklerini Fichter şöyle sıralamıştır:

- Değerler paylaşılır; kişilerin çoğunluğu değerler üzerinde uzlaşır.
- Değerler ciddiye alınır; kişiler bu değerleri ortak refahın korunması ve sosyal gereksinimlerin karşılanması ile birlikte görür.
- Değerler coşkularla birlikte bulunur; kişiler yüce değerler için özveride bulunur, kavga eder ve hatta ölürlür.
- Değerler soyutlanır; kişiler arası uzlaşma gerektirdiği için kavramsal olarak diğer değerli nesnelere soyutlanabilir.
- Değerler toplumsaldır; bireyin dışındadır ve toplumun baskısı özelliklerine sahiptirler. Birey, toplumsal olan değerleri içinde doğduğu toplumda hazır bulur; toplumsallaşma sürecinde değerleri öğrenir, benimser, uygulamaya katılır ve bir sonraki kuşağa aktarır. Birey bu değerlerle eğitildiği için genellikle bireyin kararları toplumun değerlerine uygun düşer.
- Sosyal değerler süreklidir; değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılması aile, okul, arkadaş çevresi, meslek ve iş örgütü ve kitle iletişim araçları ile sağlanmaktadır.

- Değerler dil ve sembollerle aktarılır; bir toplumun konuştuğu dil ve ortak sembolleri o toplumdaki grupların ve kurumların ortak değerlerini hem yansıtır hem de yaşatır (Fichter, 2006, s.167).

Kuçuradi'ye göre, değerler değişime açıktır; değerlerin değişmediğini savunan görüşlere karşılık, değerlerin göreceliğini savunan görüşlere göre, "Mademki farklı toplumlar ve çağlar aynı değerden başka şeyler anlıyor ve aynı şeye bazen iyi deyip herkesçe yapılmasını bekliyor, bazen de kötü deyip yasaklıyor, değişmez bir değer yoktur. " (Kuçuradi, 1971, s.19). Dolayısı ile her türlü değer değişime açıktır diyebiliriz.

Değerlerin değişime açık olduğu görüşlerinin yanı sıra bazı değerlerin evrensel olduğu, hangi çağda olursa olsun, her kültürde birtakım değerlerin var olduğu görüşü de ileri sürülmektedir.

Değerler davranışların, insanların ve olayların seçilmesini veya değişimini yönlendiren standartlardır; Schwartz ve Bilsky gibi çeşitli kuramcılarının üzerinde uzlaştıkları özelliklerden biri de budur. Değerler, bu işleviyle sosyal algıyı ve değişimin yönünü etkilemektedir (Yazıcı, 2014, s.213).

Yukarıda özellikleri verilen sosyal değerleri örf ve adetler olarak ele alan Aytaç'a göre ise, sosyal değerlerin üç temel özelliği vardır:

- Devamlılık gösterir.
- Akla ve mantığa uyma mecburiyetleri yoktur.
- İnsanları kendilerine uymaya zorlayıcı bir nitelik taşırlar (Aytaç, 2002, s.183).

Almanya'da yaşayan Türkler için değer; sadece dini öğretilerin kendilerine vaz ettiği hususlar olmayıp bunlar ile arasında sürekli bir geçişkenlik olan ve geniş bir kesişim bölgesi olması hasebiyle birbirinden ayrılması mümkün olmayan, göç ederken yanlarında getirdikleri sosyal ve kültürel ortak duygu, düşünce, amaçlar, örf ve âdetlerin tamamını ifade eden bir bütündür.

Görüldüğü gibi "değer nedir?" sorusuna geçmişten günümüze birçok araştırmacı, bilim insanı farklı zaviyelerden farklı tanımlar yaparak cevaplar ortaya koymuştur.

Değerin tanımında olduğu gibi bir alttaki başlık altında görüleceği üzere sınıflandırılmasında da farklılıklar mevcuttur.

2.2. Değerin Sınıflandırılması

Değerler yukarıda da belirtildiği üzere ya toplumsal ya da ilahi kaynaklıdır. Bu da bizi iki tür değer kategorisi olduğuna götürmektedir. Bazı değerler de kendi içerisinde örneğin sosyal değerler, milli ve evrensel olarak sınıflandırılabilir.

M. Rokeach (1973) değerleri ikiye ayırmaktadır: Biri gaye-amaç değerler, diğeri de vasıta- araç değerler. Güngör, Rokeach'ın bu ayrımı şöyle tanımladığını aktarır: Vasıta değerler “gaye değerlerin elde edilmesi yolunda gerekli görülen vasıtalar. Rokeach'ten örnek verecek olursak, eşitlik, aile güvenliği, kendine saygı, sosyal itibar birer gaye değerdir. Bunların yanında nezaket, sorumluluk, zekâ birer vasıta değer teşkil eder” (Güngör, 2010, s.85).

Schwartz; kullandığı Schwartz Değerler Envanteri'nde, değerleri; güç, başarı, hazcılık, uyarım, özyönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyma, güvenlik olmak üzere on grupta sınıflandırmıştır (Schwartz, 1994, s.22). Güngör ise değerleri; estetik, teorik, iktisadi, siyasi, sosyal ve dini olmak üzere altı gruba ayırmanın âdet olduğunu ve kendisinin de bu sıralamaya ahlaki değerleri eklediğini belirtmektedir (Güngör, 2010, s.84-85).

Değer, farklı araştırmacılar tarafından farklı sınıflandırmalara konu olmuştur. Görüldüğü gibi Rokeach değer kavramını iki, Schwartz 10, Güngör ise yedi gruba ayırmıştır.

2.3. Göç

Göçün Tanımı

Bilimsel kaynaklara bakıldığında, göç kavramı için birçok tanıma ulaşılmaktadır. Türk Dil Kurumu sözlüğünde göç, “ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme, taşınma işi” olarak tanımlanmaktadır.

Benzer bir tanımla Tekeli ve Erder (1978)'e göre göç, ekonomik, toplumsal ve siyasal nedenlerle insanların bireysel ve kitlesel olarak yer değiştirme eylemi ya da yaşanılan yerin değiştirilmesi eylemidir.

Diğer bir tanıma göre ise göç, bireylerin ya da grupların sembolik veya siyasal olmak üzere kendi yerleşik sınırların ötesine, yeni yerleşim alanlarına ve toplumlara doğru kalıcı hareketini içerir (Marshall, 1999, s.685). Yani, kalıcı olmak kaydı ile bir yere gitmek, göçü gerçekleştirmiş olmak anlamına geliyor.

Akkayan (1979) ise, göçü nüfusun devamlı yaşama bölgelerini kişisel olarak, aileler veya gruplar hâlinde terk edip geçici veya sürekli olarak yaşamak amacıyla başka bir yere gitmesi hareketi olarak ifade etmektedir (Akkayan, 1979, s.23).

Fichter'e göre göç, genel yorumuyla hareketlilik içerir, dolayısıyla kişilerin zamanda, fizik mekânda veya sosyal yapılardaki her tür değişimine veya göçüne işaret eder. Göçü iki yönüyle ele alan Fichter bunların fizik hareketlilik ve sosyal hareketlilik olduğunu belirtir (Fichter, 2000, s.167).

Tanımlardan anlaşıldığı üzere; göç olgusu bir kişiden ziyade, gruplar hâlinde zorunlu veya zorunlu olmaksızın girilen bir hareketlilik hâlidir. Aynı zamanda göçün sürekli veya geçici olabileceği de görülmektedir. Fakat iş seyahatleri, geziler vb.; fiziksel devinim olsalar ve kısa süreli nüfus hareketliliklerine sebebiyet verseler de göç kategorisine girmemektedir. Dolayısı ile göçün yerleşme amaçlı bir eylem olduğu anlaşılmaktadır. Bu amaçlar yukarıda sayıldığı gibi ekonomik, toplumsal, siyasi vb. sebeplerden ötürü olabilir. Ayrıca göç olgusu bir tek mekânsal değişimi değil aynı zamanda toplumsal ve kültürel değişimi de kapsamaktadır.

2.3.1. Göçün Nedenleri

Göçün birçok nedenleri bulunmaktadır. Bunlar iş bulma, ticaret, vb. olabilirken tarihte göçe sebebiyet veren savaşlar da bulunmaktadır. Aynı zamanda; bir ülkeden diğer bir ülkeye eğitim için de giden çok sayıda öğrenci mevcuttur. Sayılan sebeplerin haricinde sel felaketi veya deprem gibi doğal afetler de göçe neden olabilmektedir. Bununla birlikte göçlerin ekseriyetle ekonomik ve sosyal sebeplerden dolayı yapıldığı gözlemlenmektedir.

Tarihi olarak tek kültürlü toplumlar olan Avrupa ülkelerinde göçmenlik, İkinci Dünya Savaşı'nın çöküntüsünü takip eden yıllarda Avrupa ekonomisinin kalkınmasına yardım etmek amacıyla çağırılan “konuk işçiler”le başlamıştır. Dolayısı ile Avrupa'ya olan göçün temel sebeplerden ilkinin ekonomik olduğu anlaşılmaktadır. Almanya ile İtalya arasında yapılan işçi temin anlaşmasına (1955) rağmen ihtiyaçlar giderilememiş olduğu için Almanya daha fazla işgücüne ihtiyaç duymuştur. O nedenle Türkiye, Fas, Portekiz gibi ülkelerle bir anlaşma daha yapılarak işgücü karşılanma yönüne gidilmiştir.

Türklerin Almanya'ya göçü üç aşamadan oluşmaktadır. Dönmek düşüncesiyle gidiş, aile ile bütünleşme ve kalıcı olarak yerleşme. Başta işgücü niyetiyle gidip, birkaç sene çalıştıktan sonra ülkelere dönüş yapmayı hedefleyen Türkler, belli bir müddet sonra aile bireylerini de yanlarına almaya başlamıştır. Aile ile birlikte ülkelere dönüş yapmayı hedefleyenler artık bunun zor olacağını düşünüp son aşama olan yerleşme noktasına gelmiştir. Almanya'ya yerleşmeninse birçok sebepleri bulunmaktadır. Bunların başında maddi imkânları zikretmek yerinde olacaktır.

2.3.2. Göç Türleri

Göç türlerini birkaç bölüme ayırmak mümkündür. Gişi (2007)'ye göre göç kavramı, değişik biçimlerde ortaya çıkmaktadır. Göç kavramına bakıldığında nedenleri, içerdiği mekanizmalar, farklı göç türlerini doğurmaktadır. Göç türlerinin değişimine ise mesafe, göç etme biçimi, göçün sebebi ve doğrultu gibi değişkenler neden olmuştur. Dolayısı ile yapılan göçün sebeplerine, mesafesine bakılmalıdır, hatta göçün ne şekilde yapıldığının dahi türünü belirlemede etkili olduğu dikkate alınmalıdır.

Aynı ülke sınırları içerisinde yapılan göç, “iç göç” olarak adlandırılmaktadır. Bunun zıttı ise yani farklı bir ülkeye uzun vadeli gitmeye “dış göç” denilmektedir. Dış göçe “uluslararası göç” de denilebilir. Bir yerden diğer bir yere göçen kişiye ise göçmen adı verilmektedir. İç göç vuku bulunduğu ülke nüfusunun miktarı değişmez fakat nüfus dengesinin değiştiği söylenilebilir.

Bazı araştırmacılar göç olgusunu niteliğine ve içeriğine göre (gönüllü/zorunlu, geçici/daimî) farklı kategorilerde ele almaktadır:

Gönüllü göç; Akkayan (1979, s. 23)'a göre, adında da geçtiği üzere; kişilerin daha iyi hayat şartları altında yaşamaları için, iş imkânları daha yüksek olduğu için, mali olanaklar, emniyet, istikrar ve çeşitli sosyal imkânlar elde edebilmek arzusu doğrultusunda serbestçe yer değiştirebilirler. İşte bu yer değiştirme “serbest göç” olarak tanımlanır.

Zorunlu göç: Anlaşıldığı üzere zorunlu göç gönül rızası olmaksızın mecburiyetten ülke sınırları dışına çıkmayı mecbur kılar. “Arzu edilmemesine karşın, devlet vb. otoriter bir baskı sonucu yapılan göçler” (Akkayan, 1979 s.37).

Mevsimlik Göç: Türkiye’ye bakıldığında bazı bölgelerde mevsimlik göçün yapıldığına şahit olmaktadır. Genel olarak bakıldığında mevsimlik göç ekonomik faaliyetler için yapılmaktadır. Kişiler çalışmak için gittikleri yerde ne kadar süre çalışacaklarını bilir, göç ederler.

Daimî göç: Daimî göçte göçe katılanların belirli bir süre için yeni yerde yerleşmeleri söz konusu değildir. Burada devamlı yerleşme arzusu ile gerçekleştirilen bir nüfus hareketi vardır (Akkayan, 1979).

2.4. Entegrasyon

Entegrasyon Türk Dil Kurumu Sözlüğünde bütünleşme ve uyum olarak açıklanmaktadır. Buna göre bir ülkeden diğer bir ülkeye göç etmek ve oradaki topluma uyum sağlamak entegrasyon terimi ile tanımlanır.

Haksever (2014, s.20)’e göre entegrasyon kelimesi, Alman literatüründe bir bütünü tekrardan oluşturma ya da inşa etme olarak ifade edilmektedir. Türk literatüründe ise bir bütünün parçaları arasındaki uygunluk, ahenk anlamına gelmektedir. Diğer bir ifadeyle entegrasyon bir toplumun etnik, dini, dilsel vb. kavramları ortadan kaldırılıp farklı grup veya toplumlarla bütünleşmesi demektir. Entegrasyonun tek taraflı bir sorumluluk olmadığı ve iki taraflı bir süreç olduğu bilinmektedir. Dolayısı ile entegrasyonun gerçekleşmesi için hem göçmen hem de ev sahibi toplumun birbirlerine yönelmeleri gerekir.

1961 yılında işgücü olarak Avrupa'ya göç eden göçmenlerden az bir kısmı ülkesine dönerken, göç kavramı açıklanırken de vurgulandığı üzere; çoğunluğu geri dönmekten vazgeçip, aile birleşimi yoluyla eşlerini ve çocuklarını da yanlarına almayı tercih etmiştir. Göç konusunu işleyen sosyoloji literatüründe entegrasyon kavramı kullanılmadan evvel uyum sağlama anlamında “adaptasyon” kelimesi kullanıldığı görülmektedir. Entegrasyon kavramını ilk kullananlar Robert E. Park ve Ernest Burgess adlı sosyologlar olmuştur. Park ve Burgess'e göre entegrasyon, bir grubun diğer grup içinde erimesini değil, aynı toplumda yaşayan insanların birbirlerini daha yakından tanımaları, birbirlerinin deneyimlerini paylaşmaları, duygu ve tavırlarına aşına hâle gelmeleri ve böylece müşterek bir kültürel yaşam inşa etmeleri süreçlerini karşılayan bir kavramdır (Park ve Burgess, 1969, s.735).

Bu tanımdan hareketle entegrasyonun, bir bireyin veya grupların göçmen olarak gittikleri yere yerleşme ve aynı zamanda sosyal hayata dahil olma çabası olduğunu ileri sürebiliriz. Ev sahibinin ve göçmenin birbirleriyle etkileşmesi ve uyum sağlayıp bütünleşmesi durumunda entegrasyon gerçekleşmiş olur.

Yukarıdaki tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere; iki taraflı bir süreç olan entegrasyon, iki tarafın birbirleri ile etkileşimleri sonucu bütünleşmeyi ifade etmektedir.

2.5. Asimilasyon

Asimilasyon kelimesi sözlükte; özümleme, benzeşme ve farklı kökten gelen azınlıkları veya etnik grupları, bunların kültür birikimlerini, kimliklerini baskın doku ve yapı içinde eriterek yok etme şeklinde birçok anlama gelmektedir. Biyolojide içine almak, özümlemek, özümsemek anlamına gelirken; sosyal bilimlerde asimilasyon uyum sağlama anlamını taşıyarak, göç sosyolojisinde kullanılmaya başlanmıştır.

Göç Terimleri Sözlüğünde asimilasyon kavramı, “bir etnik veya toplumsal grubun genellikle de azınlığın fazla olan gruba uyum sağlaması” olarak tanımlanmakta, dil, örf, âdet, gelenek, değer, tutum ve davranışlarda aidiyet duygusunda gerçekleşen değişim sebebiyle kültürel uyumdan daha ileri giden bir duruma işaret ettiği belirtilmektedir (Göç Terimleri Sözlüğü, 2009, s. 3-16).

Başka bir görüşe göre; “Asimilasyon, doğal düzenin yerine yapay bir düzen koymanın genel planlaması içerisinde birçok ayrıntıdan bir tanesiydi; buna biçim verenlerin, ‘uygun’ ve ‘uygun olmayanlar’, ‘değerli’ ve ‘değersiz’ olanlar arasında ayırım koymanın ve aynı zamanda, ikincisinden birincisine geçişin koşullarını ifade eden tekelci bir denemesiydi” (Bauman, 1991, s. 9-38).

Keskin’e göre asimilasyon; azınlıkların, çoğunluk kültürü içinde eritilmesi ve yok edilmesidir. Asimilasyon yabancılaşılmaya götürür, kendi kültürel çevresiyle bağlarının ve aidiyet hislerinin kopmasına ve sonuç olarak kökünün kurumasına yol açar (Keskin, 2009, s.29).

Schrader (1979, s, 65) asimilasyonu “Alıcı toplumun sosyal değer standartlarının alınması, kendini yönlendirme ve davranış kalıplarından hayat ilgilerine kadar ve gruba bağlılığın (grup üyesi olma) bilinçsel değişimi” olarak tanımlamaktadır. Dolayısı ile asimile olan kişi, her yönüyle katıldığı topluma uyum sağlamalıdır. Bu noktada asimilasyonu içsel ve dışsal olmak üzere ikiye ayırabiliriz. İçsel ve dışsal demek insanın tümünü ele almak demektir. Dışsal asimilasyon davranış kurallarının benimsenmesi ve gözle görülür biçimde egemen kültüre uyum demekken, içsel asimilasyon kimlik anlamında alıcı kültür üzerinde karar kılmaktır (Schrader, 1979, s.65).

Dikkat edilecek olursa bu tanımlarda toplumsal ve bireysel asimilasyon kavramları ağırlık kazanmaktadır. Bireysel asimilasyon daha fazla öne çıkmaktadır. Bireydeki değişim toplumdaki değişime yansımaktadır. Kızıloca, Almanların entegrasyon politikaları konusunda başarısız olduklarını ifade etmiştir. Bu başarısızlıklarını Türk göçmenlere fatura ederken, dahil olunan toplumun kaynakları ve süreçleri üzerinde eşit söz sahibi kılmaksızın ve kültürel çoğulculuğa saygı göstermeksizin uyumun gerçekleşmesini beklemek gibi bir yanılgıya düşmektedirler (Kızıloca, 2007, s. 57-79). Bu dahil etmeyişişin temelinde “Türklerin kendiliğinden asimile olması” beklentisi yatmaktadır. Dolayısıyla onlar Almanya’daki Türklerin en önemli sorununu bu ülkeye kaynaşmama olarak görmektedirler. Oysa ki bu söylenirken; 60 yıldan fazladır Almanya’da yaşayan ve hatta orada dünyaya gelen, artık uyum sağlamış Türklerin arasından ekonomi, siyaset, kültür-sanat ve spor gibi birçok alandaki başarılı Türk dikkate alınmamaktadır. Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları

Merkezi'nin (HUGO) yapmış olduğu araştırmaya göre, Avrupa'da yaşayan Türk kökenlilerin %82,5'u topluma entegre olduğuna inanmaktadır (Erdoğan, 2013).

2.6. Kültürleşme

Kavramsal çerçeve bağlamında kültürleşme kelimesine bakıldığında yine birçok tanım ile karşılaşılmaktadır. Öncelikle Kağıtbaşı'na göre, kültür tanımı şöyledir; "Kültür, belirli bir toplumun, üyelerinin doğada bulabileceklerinden daha fazla doyum sağlayabilmeleri için başardığı tüm maddi ve davranışsal düzenlemelerin örüntüsüdür; toplumun yesi olarak insanın geliştirdiği tüm bilgi, inanç, sanat, ahlak, adet, yetenek ve alışkanlıklarla toplumsal kurumları kapsar" (1999, s. 344)

Kültürleşme kavramı ise "farklı kültürlerden grupların birbiriyle süreli ve birebir etkileşime geçme sonucu, bu gruplardan biri ya da her ikisinin kültürel örüntülerinde değişime yol açan sosyal olay" olarak tanımlanmıştır (Redfield, Linton ve Herskovits, 1936, s.38).

Redfield ve arkadaşları kültürleşmenin üç şekilde neticelenebileceğinden bahsederler; kabul, uyum ve tepki. Eğer kültürleşme kabul ile sonuçlanırsa; yeni kültüre göç eden kişinin kendi öz kültürünü kaybedip, içerisinde bulunduğu yeni toplumun kültürünü benimsemiş olur. Kültürleşme uyum ile son bulması hâlinde, göçmenin iki toplumun kültürel değerlerini kabul edip ikisini eşit derecede kabul etmesi keyfiyeti ortaya çıkar. şayet kültürleşme tepki ile sonuçlanırsa, bunun tezahürü diğer iki sonuca zıt olarak yabancı kültürel özellikler kabul edilmeyip, eski kültürel hareketlerin devam ettirilmesidir.

Kağıtbaşı gn en önemli insan ögesinin kültürleşme olduğunu ifade eder. Ona göre kültürleşme süreci, bir tarafta birey ve aile ilişkilerinden, diğer tarafta gruplar arası ilişkilere uzanır; psikolojik ve sosyoekonomik-kültürel uyumu da içerir. Kağıtbaşı, kültürleşme olgusunun aslında sosyal psikolojik bir olgu olduğunun altını çizmek gerektiğini ilave eder. Bunun sebebi kültürleşmenin gruplar arası ve insanlar arası ilişkilerle oluşması ve buradaki dinamiklerin birey ve grup düzeylerinde uyum sağlama süreçlerini ortaya çıkarmasıdır (2014, s.121).

Sam'a göre, göç nedeniyle bir arada yaşamak zorunda olan farklı kültürlerdeki insanlar kaçınılmaz olarak etkileşim içine girerler ve bu etkileşimin yol açtığı değişimleri ise kültürleşmeyle neticelenir (2006, s.11-26)'a. Dolayısıyla; ortaya çıkacak değişime kültürleşme adı verilmektedir. Burada iki kültürün birbirinden etkilenmesi söz konusudur.

2.6.1. Kültürleşmenin Modelleri

Kültürleşme ile ilgili farklı görüşler olduğu gibi birçok model de bulunmaktadır. Kültürleşmenin tek boyutlu olduğunu söyleyip, tek boyutlu kültürleşme modelini 1964 yılında oluşturan Gordon'dur.

Gordon'a göre, göç eden kişi ya kendi kültürüne, değerlerine, etnik kökenine, davranış ve tutumlarına bağlıdır ya da sayılan tüm bu kültürel özelliklerinden vazgeçip göç ettiği bölgenin kültürünün özelliklerini benimsemeye başlamıştır. Gordon'un bu modeli tek boyutlu olduğundan tek ulus, tek dil, tek din, tek kültür prensibine dayanmaktadır. Dolayısıyla Gordon'a göre, göçmen ya kendi kültürünü öne sürer ya da ana akım olan kültüre uyum sağlar. Bu iki durumdan birini seçme mecburiyetindedir göçmen. Kültürleşme bir nevi göçmenin asimile olması için önkoşuldur. Gordon'un savunduğu tek boyutlu modelde göçmenin kendi öz kültürünü koruması yeni kültüre uyum sağlama açısından uygun görülmemiştir.

Bu görüşe zıt olarak, öz kültürün de sürdürülebileceği seçeneği olmasından yola çıkarak iki boyutlu bir model daha geliştirilmiştir. İki boyutlu modelde öz kültür korunur ve yeni kültürle etkileşim içerisinde olunur. Bu model Berry (1997, s.68) tarafından geliştirilmiştir. Bu şekilde kişi kendi kültürünü korurken kolaylıkla yeni kültüre de uyum sağlar. Berry (2008, s.203-208)'ye göre kültürleşme dört stratejiden oluşmaktadır. Bunlar; asimilasyon, entegrasyon, ayrılma ve marjinalleşmedir.

Berry'nin ortaya koyduğu stratejiden asimilasyona bakıldığı zaman asimilasyonun kendi kültürel değerlerini ve onlardan vazgeçerek ana kültürle etkileşim hâlinde olup, o kültürü kabul edip benimsemesidir. Ayrılma stratejisine bakıldığında bunun zıddı görülmektedir.

Nitekim ayrışma stratejisi kendi öz kültürünü benimser ve ana akım kültürden uzak durur. Bütünleşme stratejisi isminden de anlaşıldığı üzere iki kültürün de benimsenmesi durumudur. Göçmen, göçtüğü toplumun ana kültürünün ve aynı zamanda öz kültürünün özelliklerini bütünleştirebilir. Son olarak, marjinalleşme stratejisine bakıldığında, bunun iki kültürü yani öz kültür ve ana akım olan kültürü kabul etmeyişi görülmektedir. Marjinalleşme aynı zamanda bağımsız bir stratejidir (Berry, 2008, s.203-208).

Aynı zamanda kültürleşmenin gerçekleştiği çoğu durumda insanların giyinişleri, selamlaşmaları, yemek tercihleri ve günlük etkinlikleri gibi pek çok duruma ilişkin tutum ve davranışları doğal olarak değişim göstermektedir.

Almanya bağlamında kültürleşmeye bakıldığında, Türkiye’de doğup büyüyen ilk kuşak Türk kültüründen çok fazla kopamamış olduğu gözlenmektedir. Yine aynı şekilde, çocukluk yıllarının bir kısmını Türkiye’de yaşayan ikinci kuşak için de kısmen geçerlidir bu durum. Dolayısıyla ilk ve kısmen ikinci kuşak Türkler öz kültürlerini yaşatmaya ve yaşamaya çalışmışlardır.

2.7. Kimlik

Kimlik kavramı Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde; “insanın toplumsal bir varlık olup nasıl bir kimse olduğunu gösteren belirtiler, nitelikler ve özellikler bütündür” diye tanımlanır.

Genel olarak kimlik kavramı, kişinin kendini nasıl gördüğü, toplum tarafından nasıl görüldüğü gibi bireyin tüm özelliklerini kapsar. Dolayısıyla birey, kimlikler sayesinde toplumsal çevreye uyum sağlar. Güvenç’e (2009, s.31-38) göre kimlik kavramının Batı’da karşılığı olarak kullanılan -identite/identity- Latincedeki -idem- kelimesinden türetilmiştir. Özdeşlik anlamına gelen identity, aynılığa, değişmemeye ve aynılığa işaret etmektedir. Oysa ki kimlik değişkendir. Dolayısıyla “identity” kelimesi, kimliği tam anlamıyla karşılayamamaktadır.

Ali Coşkun'a (2003, s.5-23) göre kimlik kavramının birçok çeşidi bulunmaktadır. Bunlar; bireysel kimlik, şahsi kimlik, toplumsal kimlik, kültürel kimlik veya ulusal kimliklerdir.

Ergun'a (2000) göre ise kimlik psikolojide, benlik ve kişilik ile birlikte ele alınmalı, çözümlenmeli ve öyle tanımlanmalıdır. Diğer bir tanımlama da ise bir bireyi diğer bir bireyden ayırt eden özelliğin kimlik olduğu savunulmaktadır; "Psikologlar, benliği ve kişiliği kimliğin merkezine koyarak bu bağlamda kimliği çözümlenmeye ve tanımlamaya çalışırlar. Buna göre kimliği, bireyi, diğer bireylerden ayırt eden tutarlı ve yapılanmış göstergeler olarak tanımlamak mümkündür" (Aşkın, 2010, s.214).

Kimlik kavramının tarihçesine bakıldığında; uzun bir geçmişi olmasına rağmen, ancak 20. yüzyılla modernitenin gelişimiyle birlikte daha sık kullanılmaya ve tartışılmaya başlanmıştır. Özellikle, bireyin kimliğinin nasıl ortaya çıktığı, başta gelen tartışma konularından biridir. Ardından öznelci ve nesnelci olmak üzere iki farklı yaklaşım ortaya çıkmıştır. Öznelci yaklaşıma göre, kişinin kimliği tutarlı ve yaşam boyunca neredeyse değişmeden süren gerçek bir bendir. Yani özdür. Nesnelci yaklaşıma göre ise kimlik, toplum ve çevre tarafından etkilenen, zaman zaman değişim gösteren karşılıklı iletişim ve etkileşim sonucunda oluşan bir bütünlüktür. Nesnelci yaklaşım tutarlı olup süreklilik göstermektedir (Marshall, 2000).

Freud'a göre psikodinamik açıdan kimlik, bireyin yabancı kişileri ya da nesnelere özdeşleşmesiyle ya da içine atmasıyla başlayan bir özdeşleşme süreci sonucu oluşur. Erikson ise, toplum ile birey arasında bir ilişki kurarak, kimliği bireyin çekirdeğinde, aynı zamanda kendi komünal kültürünün çekirdeğinde yerleşmiş bir süreç olarak görmüştür (Göka, 2006).

Yurt dışına göç eden toplumlar hem öz kimliklerini hem de göç ettikleri toplumun kimliğini benimseyerek "melez" bir kimliğe sahip olurlar. Türk göçmenlerin kimlikleriyle ilgili bir önyargının olduğu belirgindir. Özellikle Almanya'daki Türkler genellikle "Türkiye'de Almanca, Almanya'da yabancı" olarak tanımlanmaktadır

BÖLÜM III

GÖÇ, SOSYAL DEĞİŞİM VE DEĞERLER: ALMANYA ÖRNEĞİ

Almanya'ya göç modern Türk tarihinde önemli bir dönüm noktasıdır ve bugün hâlâ hem ulusal hem de uluslararası bağlamda, özellikle Avrupa ile olan ilişkilerde önemli bir olgu olarak varlığını sürdürmektedir. Almanya'ya göç ve Almanya'da yaşayan Türkler çok boyutlu bir sosyolojik olgudur. Almanya'ya göç gerek Türkiye'de kalanlar gerekse Almanya'ya yerleşenler bakımından çok çeşitli kültürel sorunlar yaratmıştır. Başlangıç itibarıyla Türkiye'den Almanya'ya göçün temel sebebi ekonomik göçtür de günümüz itibarıyla dördüncü kuşağa ulaşmış göçmen toplumun sorunları beşeri, sosyal, kültürel ve siyasal alanları içine alacak şekilde çok boyutlu bir hâl almıştır. Tezin bu bölümünde söz konusu sorunların anlaşılmasına katkıda bulunacak göç süreçlerine ilişkin tarihi bilgiler aktarılacak ve sorunlara kısa kısa temas edilecektir.

3. 1. Almanya'ya Göç Süreci

İkinci Dünya Savaşından büyük kayıplar vererek çıkan Avrupa ülkelerinden birisi de Almanya'dır. O zamanın Alman hükümeti kayıpların etkisini azaltıp, ekonomik gelişimini devam ettirmek üzere ihtiyacı olan iş gücünü elde etmek için birçok adım atmıştır. İş gücünü artırma amaçlı yapılan çalışmalar kapsamında birçok ülkeyle anlaşma yapılmış ve geçici işçiler yavaş yavaş ülkeye gelmişlerdir. Alman işçilerle birlikte göç kavramı ülkenin sosyal ve siyasal gündeminde daha fazla konuşulur hâle gelmiş, sosyoloji ve siyasetin incelenen temel konuları arasında yer almıştır.

Ali S. Gitmez'in (1983, s.83) belirttiği üzere; işçi kabulü için gerekli olan yükümlülüklerden ilki sağlık kontrolünden geçmekti. Alman hekimler tarafından muayene edilen işçi adayları ağır işlerde çalışmalarına engel olmayacak durumda oldukları takdirde 'sağlam' raporu alıyordu. Aynı zamanda işçilerin okuma-yazma becerileri de yoklanıyor, kabul edilen işçilerin yol ve tren masrafları Alman işverenleri tarafından karşılanıyordu. Almanya'ya vardıktan sonra karşılaşılan her türlü sorun için ilgili dernekler devreye giriyor ve yardımcı olmaya çalışıyorlardı.

Ulrich Herbert'in (1990, s. 82-83) "Almanya'da Yabancı İstihdamının 1880 ile 1980 Arasındaki Hikâyesi" adlı kitabında Almanya'nın iş gücü temini süreci şu şekilde ifade edilmiştir: İtalya ile 1955 yılında yapılan misafir işçi anlaşmasına rağmen 1960'a doğru gelindiğinde ihtiyacı karşılamamaya başlayınca yeni işgücü teminine yönelik arayışları da tetiklemiştir. Bu çerçevede 1960 yılında İspanya ve Yunanistan ile bir anlaşma daha yapılmış, bunu takiben 1961 yılında Türkiye ile benzeri bir anlaşma imzalanmıştır. Ardından 1963 yılında Fas, 1964 yılında Portekiz, 1965 yılında Tunus ve nihayetinde 1968 yılında da Yugoslavya ile anlaşmalar imzalanmıştır.

Almanya'ya göç üç aşamada gerçekleşmiştir; göçmen Türkler 1973'e kadar iş bulup para kazanmak için gelmişlerken, bu yıldan sonra göçmenler aile fertlerini de beraberinde getirmeye başlamışlardır. Üçüncü aşama ise ülkede kalmayı kabullenmeleridir. Nitekim 1980'lerden sonra temelli dönüşü akıllarından çıkaran göçmenler hayatlarını Almanya'da idame ettirmeye devam etmişlerdir.

3.2. Ekonomik/Sosyal Etkenler

Göçü tetikleyen sebeplere ilişkin araştırmalara bakıldığında, insanların öncelikle ekonomik sebeplerle, bunun yanı sıra siyasal haksızlıklara uğramalarından, dini özgürlüklerini rahatça kullanma isteğinden, çocuklarının iyi bir eğitim alması veya dil öğrenmesini arzu ettiğinden yahut sevdikleriyle yakın olmayı istediklerinden göç ettikleri tespit edilmektedir.

Almanya'ya göçün ilk sebebinin ekonomik olduğu söylenebilir. Bunda o dönem Türkiye'deki yüksek işsizlik oranı, kısıtlı sosyal imkânlar, hayat standartlarının düşük olması, buna karşın Almanya'da ise Mark'ın Türk Lirasına göre kat be kat değerli olması, nispeten gelişmiş ekonomi ve gelişmiş sosyal güvenlik sisteminin etkisi yadsınmaz.

2005 yılında yapılan bir araştırmaya göre Türkiye nüfusunun yaklaşık %8'i ülke dışında yaşamaktadır. Bunlardan Türklerin en yoğun olduğu ülke ise Almanya'dır. Almanya'da 2,7 milyon Türk kökenli göçmen yaşamaktadır. Bu da Avrupa Birliğinin dışından gelen en büyük göç grubuna tekabül etmektedir. Fien'in yaptığı bir

araştırmaya göre Almanya’da yaşayan Türk göçmenlerin yaklaşık %32’si Alman vatandaşı statüsüne sahiptir (Fien, 2005, s.121).

İlk Türk göçmenlerinin istihdam edildiği alan sanayi sektörüydü. Göçmenler genellikle ağır işlerde çalışıyorlardı. Araştırmacı Friedrich Heckmann göçmenlerin piyasasındaki durumunu dört boyutta ele alıp şöyle bir genelleme yapmaktadır:

- Yabancı çalışanların çoğu kalitesiz, meslek gerektirmeyen işlerde vasıfsız çalışan olarak konumlandırılmıştır.
- Bu işler ya beden gücü gerektiriyor ya da sinirsel ve zihinsel olarak insanı yoruyordu. Dolayısıyla bunlar kirli ve kaza oranı yüksek işlerdi.
- Yabancı çalışanlarının %80’i imalat sanayinde çalıştırılıyordu.
- Son olarak yabancı çalışanlar ya prestiji yüksek olmayan ya da büyük olmayan şirketlerde çalıştırılıyordu (Heckmann, s.150-171).

1970 yılından itibaren Almanya işgücü kabulünü durdurmuş ve böylelikle gelen işçilerin ülkeye dönmelerini beklemiştir. Amacı her ne kadar bu yönde olsa da talep ve istek çok yoğun olduğu için, yeni bir çözüm düşünülmüş ve sadece evlilik ve aile birleşiminden dolayı gelecek vatandaşlara kabul verilmiştir.

Türkdoğan’ın 1984 yılında yaptığı araştırmaya göre Almanya’ya göç edenlerin %38,8’inin Almanya hakkında hiç bilgileri yoktu, %60,3’ü az bilgiye, %3,9’u ise yeterli bilgiye sahipti. Ültanir (2004, s.309-332)’in çalışması ise Almanya’ya göçün farklı aşamalarını aşağıdaki şekilde ortaya koymaktadır:

- 1961-1973 yıllarında Almanya’ya giden çalışanlar.
- 1973 yılında durdurulan çalışan alımlarından sonra gerçekleşen aile birleşmesi.
- 1980 yılından itibaren Almanya’ya yerleşmenin başlaması.
- 1983 yılında geri dönüş yasasının yürürlüğe girmesi sonucunda 300.000 Türk’ün geri dönmesi.
- 80’li yıllardan sonra göç olgusunun belirginleşmesi.

Günümüzde emekli olmalarına rağmen yaşlılar halen yurt dışında kalmaya devam etmektedirler. Bazı emekliler ise yasal zorunluluklardan ötürü ülkeye giriş çıkış yapma mecburiyetindedirler. Yılın bir kısmını Türkiye’de diğer kısmını da Almanya’da geçiren emekliler de oldukça yaygındır.

3.3 Nesiller (1.-4. Nesil)

Birinci nesil Almanya'ya gidip çalışmaya başladıktan sonra aile birleşimi yasasıyla ailelerini yanına almış, dolayısıyla çocuklarını artık Almanya'da büyütme başlamıştır. Bir iş edinip ailesini de yanına alan Türk işçilerin ekseriyetinin giderken zihnindeki “Biraz para kazanıp, geri dönerim.” planı artık değişmiş ve orada kurulan hayatlar dördüncü nesle kadar devam etmiştir.

Almanya'ya göçün en hüzünlü hikâyeleri birinci nesilden dinlenebilecektir. Bilmedikleri bir ülkede, bilmedikleri bir dilde yaşama alışabilmenin zorluğu tartışma götürmeyecek bir gerçektir. İkinci nesil ise birinci nesle göre daha şanslıdır. Her ne kadar hepsi Almanya'da doğmuş olmasa da, tamamı Almanya'da okuma imkânı elde ettiklerinden ötürü, kaliteli bir yaşam sürdürmenin temel gereği olan dil bilgisi açısından sıkıntı yaşamamışlardır. Aynı zamanda iki kültürle iç içe yetişmiş olmalarının avantajlarından faydalanmışlardır. Üçüncü nesil ise ikinci nesilden farklı olarak Almanya'da doğmuş ve onlar gibi orada eğitim almışlardır. Bu nesle mensup olanlar ile Almanlar arasında eğitim ve dil kullanımı açısından herhangi bir farklılık bulunmamaktadır. Dördüncü nesil ise çoğunluğu itibarıyla günümüzde henüz çocukluk döneminde olup, ana okulu veya ilkokula devam etmektedirler.

3.3.1 Birinci Nesil:

Birinci nesil 1961 yılında çalışma amacıyla Almanya'ya giden ve çoğunlukla erkek göçmenlerden oluşan gruptur. Bunların arasında bilhassa tez yazarının kendi dedesi de bulunmaktadır. Göçmenlerin çoğunun erkek olmasının en büyük sebebi ağır ve zor işlerde çalışacak işçi gücünün aranmasından kaynaklıdır. Göçmenler demir-döküm, maden ocağı, taş ocağı, otomobil imalatı vb. gibi ağır sanayi sektöründeki işlere yerleştirilmişlerdir. İlk nesil göç ettiğinde barınma ihtiyaçları şirketler tarafından karşılanmaktaydı. Genel olarak erkekler yurt ortamına benzer “Heim”, “Arbeitsheim” adında barınaklarda konaklıyorlardı.

Birinci nesil Türklerin 1964 yılından itibaren nitelik dağılımı şu şekildedir: “66.216 kişiden 24.468 (%37) kişi kalifiye, yani az da olsa bir mesleki eğitimi bulunmakta, 41.748 kişiden (%63) hiçbiri de mesleki eğitime sahip değildir” (Kongar, 1989, s.359).

Bu sebeple ilk kuşak Türkler sadece Almanya'daki ekonomik yapının gereksinim duyduğu işlerde çalışmakla kalıp, buldukları ülkenin çoğunluk toplumu ile rekabet edememişlerdir (Yalçın, 2006, s.57).

Birinci nesil mensuplarının anlatımlarına göre, göçmen işçiler gruplara bölünüp, her grubun başına da bir Alman kalfa (Meister) yerleştirilirdi. Direktifleri o verir ve günlük yapılacak işleri işçilere aktarırdı. Aynı ülkede bir arada yaşamak iki farklı kültür arasında yeni sosyal ilişkilerin doğmasına sebep olsa da birinci nesil ile Alman toplumu arasındaki dil sorunundan dolayı bu ilişki oldukça sınırlı kalmıştır. Aynı zamanda Türklerin alıştıkları kültürden soyutlanıp yeni bir kültürün içine dalması bir nevi -kültür şokuna- girmelerine sebep olmuştur (Adıgüzel, 2011, s.50).

Zamanla bir arada, aynı mahallede oturmaya başlayan Türkler artık kendi mekânsal sitelerini oluşturarak kendilerini daha fazla Alman sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yapılarından soyutlamıştır. Duisburg şehrinin Marxloh ilçesi buna örnek verilebilir. Bu yerleşim yeri Türk marketleri, Türk restoranı ve butiklerden oluşan aynı zamanda "Küçük İstanbul" diye adlandırılan bölgelerdendir. Bu tarz bölgeler veya caddeler Almanya'nın birçok şehrinde mevcuttur.

Ültanir Emer'e göre Almanya'ya giden ilk nesil misafir işçi olarak kabul edildiği için Alman toplumu tarafından bir sorun olarak görülüyordu. Okullara giden çocuklar da misafir öğrenci olarak kabul edildikleri için Alman siyaseti bir 'uyum' (entegrasyon) politikasına gerek duymuyordu (Ültanir, 2004, s.309-332). Birinci kuşak Türk göçmenlerin belirgin özellikleri olarak, neredeyse hiç Almanca bilmemeleri ve kısa süreliğine para kazanıp dönmek niyetiyle Almanya'ya gitmiş olmaları sayılabilir (Şahin, 2012, s.3).

3.3.2. İkinci Nesil:

İkinci nesil ya aile birleşimi ile Almanya'ya gitmiş ya da orada doğmuş nesildir. Bu nesil 1970'lerden sonrasına tekabül etmektedir. Yine bu nesle de, gelen ilk nesil gibi ülkesine geri dönecek gözüyle bakılmıştır. Dolayısıyla ikinci nesil çocukları birçok pedagojik eğitimden mahrum kalmıştır. Nitekim 1980'li yıllarda göçmen işçilerin

geçici işçi olarak kalmayıp artık ülkeye yerleştiği anlaşılınca durumlar değişmeye başlamıştı.

Almanya’da bulunan ikinci ve üçüncü kuşak Türklerin ırkçı yönelimlere dayanan yabancı düşmanlığına maruz kalıp bundan en çok etkilenen nesiller olduğu söylenebilir (Aksoy, 2010, s.15). İkinci nesil ebeveynlerinden farklı olarak Almanya’da dil eğitimi ve meslek eğitimi aldıklarından ilk nesle göre daha şanslılardı. İkinci nesil Türkler iki gruba ayrılabilir. Birinci grup Türkiye’de doğmuş belirli bir yaş sonrası Almanya’ya göç etmiştir. İkinci grup ise direkt olarak Almanya’da doğup orada yaşamaya başlamıştır.

3.3.3. Üçüncü Nesil:

Üçüncü nesil ise Almanya’da doğup Alman kültürünün içinde yetişmiştir. Yazarın da dahil olduğu bu nesil mensupları; Alman okullarında okumuş ve Alman normlarına uygun olarak yetiştirilmişlerdir. Üçüncü nesil olarak bu grup evde Türkçe, okulda Almanca konuşup iki dile de anadili seviyesinde hâkim olmuştur.

Almanya’ya göç eden Türkler yabancı bir ülkede tutunma çabasının sonucu olarak, ekseriyetle büyük aile (dede, çocuk, torun) olarak ya aynı evde, binada ya da aynı semtte ikamet ederler. Dolayısıyla birinci nesilden ikinci, üçüncü, dördüncü nesillere kültür aktarımı çoğunlukla gerçekleşebilmektedir. Üçüncü kuşağın da dahil olduğu sonraki nesillere entegrasyon çalışmalarının da sonucu olarak aynı zamanda okulda yapılan kültür yüklemesi kimi zaman bahsedilen -çift kültür- aidiyet sorunları teşkil edebilmektedir.

Toplumsal yaşamda Alman kültürünü ve aile hayatlarında Türk kültürünü öğrenen üçüncü nesil kimlik sorunu ile karşı karşıya kalmaktadır (Ültanir, 2004, s.309-332). Zira bu nesil mensuplarında, kimliğinden görece kopuk, ailesiyle ve önceki kuşaklarla bazı hususlarda anlaşmazlıkları olan gençler görülmektedir. Bu gençler, kendi kültüründen çok başka olan toplumsal yaşama koşulları sebebiyle toplum dışına sürüklenmektedir. İşsiz gençlerin suç ortamına itilmesi, marjinal grupların etkisi altına girmesi, entegrasyon deneyimlerinin başarısızlığının bir göstergesidir. Bu gençler alkol, kumar ve uyuşturucu gibi kötü alışkanlıklara ve suç işlemeye meyilli hâle

gelmektedir (Demirağ ve Kakışım, 2018, s.145). Önceki nesillerde daha çok Türklere bir arada olma ve Türklere arkadaşlık kurma daha yaygınken, üçüncü nesil artık Almanlardan da oluşan bir çevreye sahiptir.

3.3.4. Dördüncü Nesil:

Dördüncü nesil tıpkı üçüncü nesil gibi Almanya'da doğmuştur. Bu nesil günümüzde ilkokul çağındadır. Yine bu neslin aileleri üçüncü nesil olması hasebiyle hem Almanya'da doğmuş anadili seviyesinde Almanca biliyor hem de Almanya'da eğitim almaktadırlar. Dolayısıyla Alman dilini ve de kültürünü sırf okul ve çevreden ziyade kendi anne babaları tarafından da öğrenmektedirler. Dördüncü nesil hakkında henüz küçük oldukları için bilimsel bir çalışmaya rastlanmamıştır.

3.4. Almanya'daki Türk Göçmenlerin Sorunları

3.4.1. Dil Sorunu:

Bir ülkenin ekonomisi, siyaseti, kültür dünyası, aktüel yaşama dair her alanında; kısacası yabancı bir toplumun bütün hücrelerinde var olabilmek için elbette ilk gereksinim duyulacak şey dil bilgisidir. Ünalın, insanın varlığının dil ile mümkün olduğunu ve bundan ayrı olarak toplumların varlığının da ancak dil ile mümkün olacağını ifade etmiştir (Ünalın, 2005).

Almanca'nın bilinmemesi birinci nesil için elbette büyük zorluklar çıkarmıştır. İlk neslin yaşadığı zorlukları bir sonraki nesiller kısmen yaşamamıştır. Nitekim ikinci nesil orada eğitim göreceği için ebeveynlerine göre daha şanslıydı. Dil sıkıntısı, yaşanan en büyük sorunlardandı. Almanlarla iletişim kuramamak işçileri çok zorlamaktaydı. Çeşitli sendikalardan gelen Türk mütercimler yaşadıkları zorluklarda yanlarında olmaya çalışmaktaydı. Kimi şirketler çalışanlarına Almanca kursuna katılma imkânı sunsa da Türk göçmenler kendilerince geçici olarak geldikleri bu ülkede kursta vakit geçirmek yerine daha fazla çalışıp para biriktirmek istemekteydi. Birinci kuşağın dil konusunda kendini geliştirmeye kapama hâli, dil yetersizliğini bir problem olarak her zaman yaşamasına sebep olmuştur.

Almanya'daki Türkler evlerde genel olarak Türk kanalları izledikleri için Almanya'nın gündeminden uzak kalmış ve komşuluk ilişkilerinde izole bir hayat sürmüşlerdir. Bu sebepten dolayı Alman dilini de günlük hayatta anlayabilecek kadar kullanmaktaydılar.

3.4.2. Din ve Değerler Sorunu:

Almanya'ya göç süreci kırsal ve geleneksel yapıdan kopup gelen Türk işçilerin inandıkları dinleri ve geleneksel dünyalarından tamamen farklı bir sosyokültürel dünyaya adım atmaları sebebiyle, sarsıntılı ve sancılı bir karşılaşmasının tecrübesidir (Çelik, 2008, s.133).

İlk neslin çektiği zorluklardan bir diğeri ise dini vecibeleri istedikleri gibi yerine getirememektir. Yeni bir kültürün içine dahil olan birinci nesil dini vecibelerini bireysel olarak yerine getiriyordu, fakat özellikle cuma namazlarını bir arada kılabilmek için mescitler, ibadethaneler inşa etmeye başlamışlardır (Başkurt, 2009, s.85). Almanya'daki Türk toplumunun zaman içerisinde çeşitli dernek ve vakıflar aracılığıyla ya da başka vesilelerle bir araya gelerek, zamanla kendilerine birçok Türk mahallesinde ibadethaneler inşa etmesi ile bu zorluk bir nebze de olsa ortadan kalkmıştır.

Türk işçilerinin dini gerekleri doğrultusunda çektikleri bir diğer sorun ise helal ve haram gıdalar noktasındaydı. Özellikle ilk kuşak paketli gıdaların içeriklerini bilmedikleri için, bir müddet hayvansal jelatin yemiş bulunmaktadır. Günümüzde bu durum oldukça değişmiş ve sonraki nesiller helal ve haram gıda noktasında çok daha bilinçli hâle gelmişlerdir.

Gelen geçici işçiler ilk yıllarda sevgi ve hoşgörü ile karşılanırken 1980'lerden sonra artık ülkeye tamamen yerleşme kararları sonucunda bu dışlayıcı tavra dönüşmüştür. Yıllar geçtikçe bu dışlayıcı tavır İslamofobi olarak adlandırılan nefret suçlarını doğuracak derecede yaygınlaşmıştır.

İlk neslin yaşadığı kültür şokuna nazaran sonraki nesiller Alman toplumu içerisinde yaşadıkları için o topluma daha fazla adapte olabilmiş ve ailelerine göre kendi kültürlerine ait kültürel değerlerden bir nebze daha uzaklaşmışlardır (Adıgüzel, 2011, s.50).

3.4.3. Eğitim Sorunu:

Almanya işçi kabulü için aday işçilerin okuma-yazma bilgisine dikkat etmiş olmalarına rağmen, oraya giden işçilerin birçoğunun eğitim düzeyi düşüktü. Dolayısıyla göçmenlerin farklı bir kültüre adapte olmaları zorlaşmıştır.

Alman eğitim sistemine bakıldığında çocukların daha ilkokul dördüncü sınıfta okul seçimini gerçekleştirdikleri görülmektedir. Okullar dört kategoriye ayrılmaktadır. Başarılı öğrenciler Gymnasium okullarına giderken, orta derecede başarılı sayılan öğrenciler Realschule'e, başarısız öğrenciler ise Hauptschule okullarına giderler. Hauptschule okuyan öğrencilere teorik olarak üniversite yolu açık olsa da gerçekte neredeyse tamamen kapalıdır (Aytaç, 1999) . İkinci kuşak göçmenler gerek kendi dönemlerinde çok yoğun şekilde uygulanmayan entegrasyon politikaları gerekse dil sorunu yaşayan, görece düşük eğitilmiş ebeveynlere sahip olmaları sebebiyle çoğunlukla Hauptschule okullarında okumuşlardır. Bu sebeple bu kuşak mensupları daha çok ara eleman veya mavi yakalı olarak çalışmışlardır. Üçüncü kuşak mensupları ise entegrasyon politikalarının etkisi ve eğitimlerini Almanya'da tamamlamış ebeveynleri sayesinde Realschule veya Gymnasium okullarına gidebilmektedir. Bundan sonra devam ettikleri üniversite eğitimleri ile çalışma hayatında daha çok beyaz yakalı olarak faaliyet gösterebilmektedirler.

3.4.4. Kimlik Sorunu:

Kimlik sorununa bakıldığında yurt dışına göç edildikten sonra insanların tıpkı yeni bir dünyaya girmişçesine karmaşık duygular içerisinde oldukları görülmektedir. Yeni bir topluma göç etmenin zorluklarından bir tanesi de kimliğini korumaktır. Almanya'ya göç eden Türk işçileri gerek dil gerek din gerekse sosyal hayatta çektikleri zorluklardan dolayı hemşehrilik bağlarını korumak ve tatil günlerinde bir araya gelebilmek için Türk dernekleri kurmaya başlamışlardır (Kılıçarslan, 2012, s.121-122).

Alman kültürünü ve Türk kültürünü iyi bilen üçüncü nesil kimlik sorunu ile karşı karşıya kalmaktadır. Kimlik tercihi bakımından Almanya'daki göçmen Türk gençleri dört farklı kategoriye ayrılmaktadır:

- Kendi azınlık grubu kimliğine yönelim: Bu kategoriye giren gençler, ebeveynlerinin kültürünü çoğunluk kültürüne göre kendilerine daha yakın bulmaktadır. Hatta Alman kültürüne yer yer sert karşı çıkışlar da mevcuttur. Bu gençler, Almancaya günlük konuşma dili kadarıyla hâkimdirler. Sosyal çevrelerinin çoğunlukla Türklere oluşması ve yerli Alman halkı ile düşük düzeyli iletişim gençlerin bu davranışlarında önemli bir rol oynamaktadır.
- Baskın kültüre yönelim: Bu tür gençler ise ebeveynlerinin kimlikleriyle barışık değildirler. İçinde doğdukları ailenin kimliklerini reddedip Alman kültürü içerisinde erimeyi tercih etmektedirler. Bu gençlerin Almancaya akademik düzeyde hâkimiyetleri söz konusu iken Türkçe dil yeterlilikleri oldukça zayıftır.
- Değişken kimlik: Bu gençler ise her iki kimlik grubunda da sıkıntılı olarak tarif edilebilecek kişilerdir. Kendilerini her iki topluma da ait hissetmezler. İki toplum arasında kalan bu gençler eğitim hayatında da ekseriyetle başarısız olmaktadır.
- Her iki kültüre yönelim: Bu grubun temel özelliği çift kimlikli olmalarıdır. Her iki kültürü de özümsemiş olan bu gençler hem Almancaya hem Türkçeye hâkimdirler. Bu grup mensupları, kültürlerarası kimlikleri ile eğitimde başarılı olmaları bakımından Alman gençleri ile eşdeğer niteliktedir (Braun ve Heinz, 2002).

3.4.5. Barınma Sorunu:

Barınma mevzusunun geçmişine bakıldığında işçilerin öncelikle işçi yurtlarına yerleştirildikleri görülmektedir. Demirbaş (1990)'a göre Almanya'ya göçen yabancıların ve özellikle de Türklere en büyük sorunlarından birisi barınmadır. Ulu'ya (2008, s.25) göre, Almanya'ya işgücü için giden göçmenlerin barınma ihtiyaçlarını işverenler karşılıyordu. Endüstrinin yoğun olduğu bölgelerde şirketler tarafından çalışan şantiyeleri ve firma evleri inşa edilmiştir. Gelen işçiler bu tür yerlerde konaklamalarını gerçekleştiriyorlardı. Zor şartlarda uzun yıllar buralarda

yaşayan işçiler gelir düzeyleri artınca farklı arayışlara çıkmışlardır. İşçi yurtlarında bir müddet kalıp aile birleşimi yasasına göre aile bireylerini yanlarına alan Türkler, bir müddet sonra kiraladıkları evlere yerleşmişlerdir.

3.4.6. İşsizlik Sorunu:

Her yerde olduğu, Almanya'da da işsizlik önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Kızılocağ'a göre Türk göçmenler günümüzde bir taraftan her alanda yer edinmeye çalışırken (serbest meslek, akademisyen, kamu ve özel sektör, politikacı vb.) diğer yandan da işsizlik gibi sorunlarla karşı karşıya gelmektedir (2007, s. 57-79).

Bu konuda yapılan bir araştırmada; 1970'lerin sonundan itibaren Türklerin işsizlik oranının toplam işgücünün üzerinde olduğu tespit edilmektedir. Öyle ki; Türklerde 1990'da %10 olan işsizlik oranı 1997'de %24'e kadar yükselmiştir (Tol, 2012: s.307). Bunda Türklerin Almanya'da kalıcı olarak yerleşmesi sonucunda ırkçı yaklaşımların, İslamofobik söylemlerin gelişmesinin de etkisi olduğu düşünülebilir.

Aynı zamanda Ulu (2008, s.19)'ya göre Türklerin Almanya'daki en büyük azınlık olmalarının da avantajları vardır. Türk göçmenlerinin 1991 yılından itibaren artık politikada, ekonomide ve diğer birçok alanda varlıklarını göstermeye ve hatta Alman vatandaşlığına geçerek elde ettikleri haklarla toplumsal hayatta varoluşlarını ve ağırlıklarını çok belirgin bir şekilde hissettirmeye başlamışlardır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Almanya’da yaşayan Türklerin değer algısının üç kuşak boyunca nasıl değişip dönüştüğünü incelemeye çalıştığımız bu nicel araştırmaya Almanya’da yaşayan 668 kişi gönüllü olarak katılmıştır. Veriler online olarak Google forms platformu kullanılarak toplanmıştır. Anket linki online iletişim ağları kullanılarak kartopu usulüyle katılımcılara ulaştırılmıştır. Katılımcıların sayısı neredeyse erkeklerin iki katı olarak gerçekleşmiştir. Bunun araştırmacının kadın kimliğiyle alakalı olduğu düşünülebilir. Elde edilen veriler, bir istatistik uzmanınının destek alınarak SPSS programı marifetiyle istatistiksel analize tabi tutularak frekans dağılımı yanı sıra araştırma için belirlenen 16 hipotez test edilmiştir.

4.1. Örneklem Demografik Özellikleri

Çalışmaya katılan örneklem grubunun nesillere göre dağılımı şöyledir:

Birinci Kuşak %3,4’ü (23 kişi)

İkinci Kuşak %49,9’u (333 kişi)

Üçüncü Kuşak %46,7’si (312 kişi)

Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi katılımcıların neredeyse 2/3 kadın ve evlidir. %65,5’i (424 kişi) kadın, %36,5’i (244 kişi) erkek; %68’i (454 kişi) evli, %31,6’sı (211 kişi) bekar. Katılımcıların %58,1’i (388 kişi) çocuk sahibi, %41,9’u (280 kişi) çocuk sahibi değildir.

Örneklem %61,5’i (411 kişi) Almanya %36,5 (244 kişi) Türkiye doğumlu olup %40,1’i (268 kişi) Alman vatandaşı, %15,7’si (105 kişi) çifte vatandaş, %42,8’i (286 kişi) Türk vatandaşı ve %1,3’ü (9 kişi) diğer ülke vatandaşlığına sahiptir. Eşlerin

vatandaşlık durumuna bakınca, bunların %4,8'inin (32 kişi) eşi Alman vatandaşı, %62,4'ünün (417 kişi) eşi Türk vatandaşı, %2,1'inin (14 kişi) eşi ise diğer ülkelere ait olduğu belirlenmiştir.

Katılımcıların %0,6'sı (4 kişi) 1 yıldır, %1,6'sı (11 kişi) 2-3 yıldır, %3,7'si (25 kişi) 4-6 yıldır, %31,1'i (208 kişi) 10 yıldan fazla süredir ve %60,5'i (404 kişi) doğuştan beri Almanya'da yaşamaktadır.

Örneklemin eğitim durumu şöyledir; %3,3'ü (22 kişi) ilköğretim, %23,5'i (157 kişi) ortaokul-lise, %36,1'i (214 kişi) üniversite, %28,4'ü (190 kişi) Meslek Yüksek Okulu (Ausbildung) ve %7,6'sı (51 kişi) Yüksek Lisans / Doktora eğitim seviyesine sahiptir. Katılımcıların %67,1'i (448 kişi) eğitimini Almanya'da, %24,3'ü (162 kişi) eğitimini Türkiye'de, %5,4'ü (36 kişi) eğitimini Türkiye ve yurtdışında, %2,5'i (17 kişi) eğitimini diğer ülkelerde tamamlamıştır.

Katılımcıların meslek ve gelir durumu şöyledir; %44,9'u (300 kişi) tam gün, %16,3'ü (109 kişi) yarım gün çalışırken %34,6'sı (231 kişi) çalışmamakta ve %3,6'sı (24 kişi) emeklidir. Katılımcıların yıllık ortalama gelirleri %2,5'inin (17 kişi) Türkiye ile aynı, %5,4'ünün (36 kişi) Türkiye'den daha düşük, %13,3'ünün (89 kişi) Türkiye ile hemen hemen aynı, %39,8'inin (266 kişi) Türkiye'den daha iyi ve %22,5'inin (150 kişi) Türkiye'den çok daha iyidir.

Katılımcıların demografik değişkenlere göre özellikleri aşağıda Tablo 1'de özet olarak verilmiştir.

Tablo 4.1. Demografik Özellikler Frekans Tablosu

		Frekans	Yüzde Oran
NESİL	İlk Nesil	23	%3,4
	İkinci Nesil	333	%49,9
	Üçüncü Nesil	312	%46,7
CİNSİYET	Kadın	424	%63,5
	Erkek	244	%36,5
MEDENİ DURUM	Evli	454	%68
	Bekar	211	%31,6
	Kayıp Veri	3	%0,4
ÇOCUK	Var	388	%58,1
	Yok	280	%41,9
DOĞUM YERİ	Almanya	411	%61,5
	Türkiye	244	%36,5
	Diğer	10	%1,4
	Kayıp Veri	3	%0,4
VATANDAŞLIK DURUMU	Alman Vatandaşı	268	%40,1
	Çifte Vatandaş	105	%15,7
	Türk Vatandaşı	286	%42,8
	Diğer	9	%1,3
EŞ VATANDAŞLIK DURUMU	Alman	32	%4,8
	Türk	417	%62,4
	Diğer	14	%2,1
	Evli Olmayanlar	205	%30,7
NE KADAR ZAMANDIR ALMANYADASINIZ?	1 Yıl	4	%0,6
	2-3 Yıl	11	%1,6
	4-6 Yıl	25	%3,7
	7-9 Yıl	0	%0
	10 Yıldan fazla	208	%31,1
	Doğuştan beri	404	%60,5
EĞİTİM DÜZEYİ	Kayıp Veri	16	%2,4
	İlkokul	22	%3,3
	Ortaokul-Lise	157	%23,5
	Üniversite	241	%36,1
	M.Y Okulu(Ausbildung)	190	%28,4
	Lisansüstü	51	%7,6
	Diğer	0	%0
EĞİTİM YERİ	Kayıp Veri	7	%1
	Almanya	448	%67,1
	Türkiye	162	%24,3
	Türkiye ve yurtdışı	36	%5,4
	Diğer	17	%2,5
ÇALIŞMA DURUMU	Kayıp Veri	5	%0,7
	Tam gün çalışıyorum	300	%44,9
	Yarım gün çalışıyorum	109	%16,3
	Çalışmıyorum	231	%34,6
	Emekliyim	24	%3,6
ORTALAMA YILLIK GELİR TÜRKİYE'YE GÖRE	Kayıp Veri	4	%0,6
	Aynı	17	%2,5
	Daha Düşük	36	%5,4
	Hemen Hemen Aynı	89	%13,3
	Daha İyi	266	%39,8
Çok Daha İyi	150	%22,5	
Kayıp Veri	110	%16,5	

Katılımcıların en küçüğü 12, en büyüğü 88 yaşındadır ve ortalama katılımcı yaşı 34,7350±11,95645'dir.

Tablo 4.2.Yaş Tanımlayıcı İstatistikler

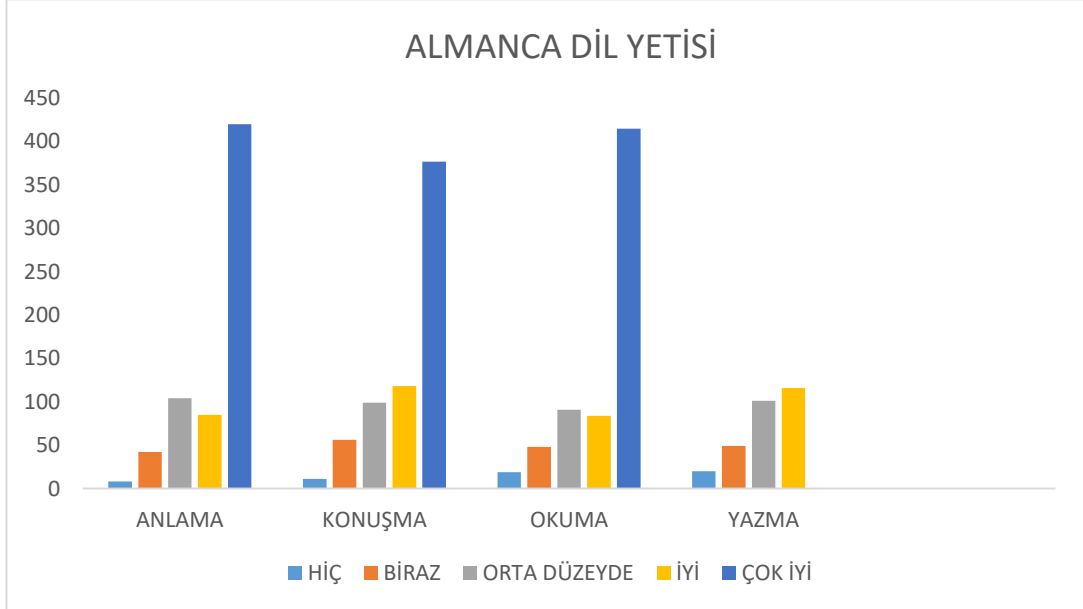
	N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
YAŞ	668	12,00	88,00	34,7350	11,95645

4.2.Örneklemin Değer Algısını Gösteren Frekans Tabloları

Almanya’da yaşayan Türklerin değer dünyasını yansıtacağını umduğumuz dil, komşuluk, inanç ve çocuk yetiştirme gibi konularda katılımcılara çeşitli sorular yöneltilmiştir. Bu sorulara verilen cevapların ortalamaları tablo ve grafik olarak aşağıda sunulmaktadır.

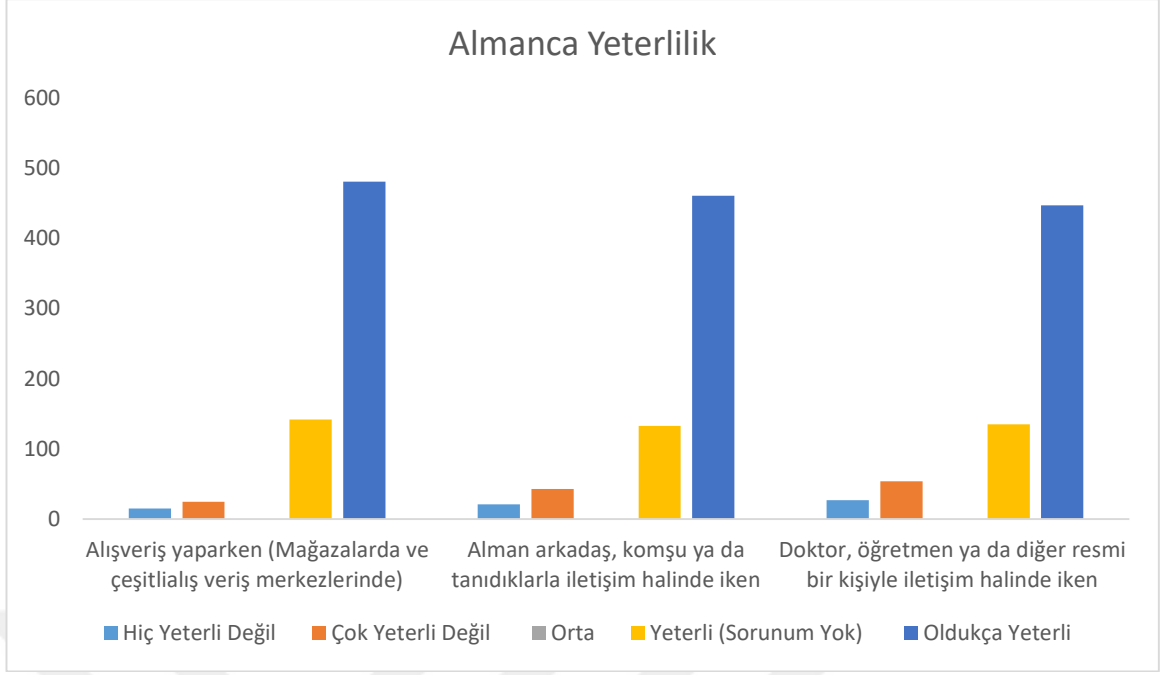
4.2.1 Dil Yetisi

Katılımcıların Almancayı ne kadar iyi anlıyorsunuz, konuşuyorsunuz, okuyorsunuz ve yazıyorsunuz sorularına verdikleri cevapların frekans dağılımları Grafik 4.1’de belirtilmiştir.

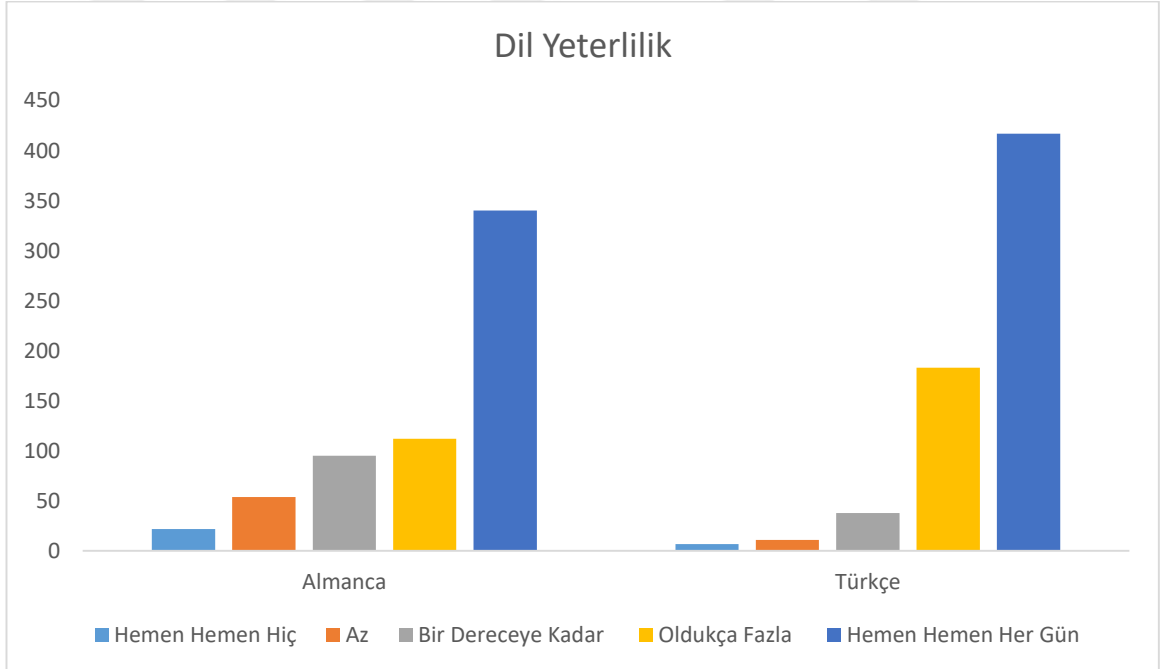
Grafik 4.1. Almanca Dil Yetisi

Katılımcıların Almanca yeterlilik sorularına verdikleri cevapların frekans dağılımları Grafik 4.2’de belirtilmiştir.

Grafik 4.2. Almanca Yeterlilik

Katılımcıların günlük hayatta kullandıkları dil sorularına verdikleri cevapların frekans dağılımları Grafik 4.3’de belirtilmiştir.

Grafik 4.3. Dil Yeterlilik

4.2.2. Kültürel Değerler

Katılımcıların çocuk yetiştirme, komşuluk ilişkileri, arkadaşlık ilişkileri, dil tutumu ve çocuklara yönelik değer tutumuna ilişkin sorulara verdikleri cevapların yüzdelik oranları ve frekans dağılımları Tablo 6'da belirtilmiştir.

Tablo 4.3. Kültürel Değerler

		Frekans	Yüzde Oranı
Çocuk Yetiştirme;	Çocuklarımların hem Alman hem Türk kültürüne uygun yetişmesini isterim.	290	%43,4
	Çocuklarımların Türk kültürüne uygun yetişmesini isterim.	349	%52,2
	Çocuklarımların Türk kültürüne uygun yetişmesini isterim.	0	%0
	Bu konuyu önemsemiyorum	11	%1,6
	Diğer	0	%0
	Kayıp Veri	18	%2,7
Komşuluk ilişkileri;	Türklerden çok Almanlarla vakit geçirmeyi tercih ederim.	27	%4,0
	Almanlardan çok Türklerle vakit geçirmeyi tercih ederim.	346	%51,8
	Hem Almanlarla hem de Türklerle vakit geçiririm.	268	%40,1
	Diğer	18	%2,7
	Kayıp Veri	9	%1,3
Arkadaşlık;	Yakın arkadaşlarımların Türk olmasını tercih ederim.	231	%34,6
	Yakın arkadaşlarımların Alman olmasını tercih ederim.	1	%0,1
	Yakın arkadaşlarımların hem Alman hem Türk olmasını tercih ederim.	158	%23,7
	Yakın arkadaşlarımların Türk ya da Müslüman olmasını tercih ederim	186	%27,8
	Fark etmez.	86	%12,9
	Kayıp Veri	6	%0,9
Dil;	Evde Türkçeden çok Almanca konuşmayı tercih ederim.	20	%3,0
	Evde Almancadan çok Türkçe konuşmayı tercih ederim.	280	%41,9
	Evde hem Almanca hem Türkçe konuşurum.	232	%34,7
	Dil konusunda bir ayırım yapmam nasıl kolayıma geliyorsa öyle konuşurum.	128	%19,2
	Kayıp Veri	8	%1,2
Çocuklara Yönelik Değer Tercihi	Çocuklarımların Alman değerlerini öğrenip benimsemelerini isterim.	3	%0,4
	Çocuklarımların Türk değerlerini öğrenip benimsemelerini isterim.	335	%50,1
	Çocuklarımların hem Türk hem Alman değerlerini öğrenip benimsemelerini isterim.	285	%42,7
	Çocuklarımların hangi değerleri benimseyeceğini onların tercihine bırakırım.	30	%4,5
	Kayıp Veri	15	%2,2

4.2.3. Dini İnanç

Katılımcıların dini inançlarla ilgili sorulara verdikleri cevaplar yüzdelik oranları ve frekans dağılımları Tablo 7’de belirtilmiştir.

Tablo 4. 4. Dini İnanç

	Frekans	Yüzde Oranı
Dini İnanç	İslam	657 %98,4
	Katolik	0 %0
	Protestan	0 %0
	Ortodoks	0 %0
	Yahudi	0 %0
	Hiçbir dine inanmıyorum (Deist)	6 %0,9
	Ateist	0 %0
	Diğer	2 %0,3
	Kayıp Veri	3 %0,4
	Hiç Dindar Değilim	10 %1,5
Kendinizi ne kadar dindar biri olarak tanımlarsınız?	Biraz Dindarım	22 %3,3
	Orta	254 %38,0
	Dindarım	256 %38,3
	Oldukça Dindarım	120 %18,0
	Kayıp Veri	6 %0,9
	Hiç	31 %4,6
Ne sıklıkla ibadet edersiniz?	Nadiren (Bayram namazı, cenaze vs.)	30 %4,5
	Ara sıra (Namaz, oruç, Cumaya gitmek, kandil gecelerini ifa etmek vb.)	182 %27,2
	Sıklıkla (günde en az bir vakit namaz kılmak, vb.)	147 %22,0
	Oldukça Sık (İslam’ın tüm şartlarını yerine getirmek)	273 %40,9
	Kayıp Veri	5 %0,7
	Hiç	52 %7,8
İnandığımız dinî kitapları ne sıklıkla okursunuz?	Ara Sıra (Ayda bir defadan az)	279 %41,8
	Çoğu Kez (Ayda en az bir)	136 %20,4
	Sıklıkla (Haftada en az bir)	131 %19,6
	Oldukça Sık (Günde en az bir)	64 %9,6
	Kayıp Veri	6 %0,9
	Hiç	79 %11,8
Dinî dernek, vakıf, ya da organizasyonlara ne sıklıkla maddi bağış yaparsınız ya da etkinliklerine (kermes vb.) katılırsınız?	Ara Sıra (Ayda bir defadan az)	235 %35,2
	Çoğu Kez (Ayda en az bir)	229 %34,3
	Sıklıkla (Haftada en az bir)	79 %11,8
	Oldukça Sık (Günde en az bir)	38 %5,7
	Kayıp Veri	8 %1,2
	Hiç	12 %1,8
Dinî inancınızın davranış ve kararlarınızı belirlemede ne kadar önemlidir?	Biraz Önemli	43 %6,4
	Önemli	130 %19,5
	Çok Önemli	225 %33,7
	Son Derece Önemli	251 %37,6
	Kayıp Veri	7 %1
	Hiç	96 %14,4
Dini inancınız ve dini yaşam tarzınızdan dolayı bir ayrımcılığa maruz kaldığınızı düşünüyor musunuz?	Nadiren	152 %22,8
	Ara sıra	230 %34,4
	Sıklıkla	132 %19,8
	Her zaman	45 %6,7
	Kayıp Veri	13 %1,9
	Hiç	96 %14,4

4.3. Hipotezlerin Testi

Almanya’da yaşayan Türklerin nesillere göre değer algı ve anlayışının değişim ve dönüşümünü incelemeyi konu edindiğimiz bu araştırmada, konuyla ilgili önceki çalışmalar ve katılımcı gözlemci olarak (Üçüncü kuşak Almanya ve Türkiye vatandaşı) araştırmacının birinci elden gözlemleri doğrultusunda çeşitli hipotezler ileri sürülmüştür. Çalışmanın bu bölümünde söz konusu bu 20 hipotez istatistiksel analizlere tabii tutularak test edilmiştir.

Bunun için istatistiksel kurallara istinaden önce Sıfır veya Null (H_0) hipotezi ve onun alternatifi H_a hipotezi belirlenmiş, ve yine istatistiksel teknikler dikkate alınarak Sıfır veya Null (H_0) hipotez doğru kabul edilerek sıfır hipotezin reddine dayalı uygun istatistiksel testler yapılmıştır. Bu şekilde yapılan hipotezlerin test sonuçları aşağıda rapor edilmektedir.

Hipotez-1: Alman dilini konuşma becerisi ile nesiller arasında anlamlı bir ilişki yoktur(H_0)

Yapılan ki-kare testi sonucunda Pearson Ki-Kare test değeri 1,023 ve anlamlılık düzeyi $p=0,00$ bulunmuş olup $p<0,05$ olduğundan H_0 hipotezi reddedilmiştir. Bununla birlikte, elde edilen bulgular “Alman dilini konuşma becerisi ile nesiller arasında anlamlı bir ilişki vardır” alternatif hipotezimizi doğrulamaktadır. Dolayısıyla Alman dili konuşma becerisi ile nesiller arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Tablo 5 incelendiğinde de Alman dilini konuşma becerisine -çok iyi- cevabı en fazla üçüncü nesil tarafından verildiği görülmektedir.

Bu bulgulardan hareketle günlük hayatta Alman dili konuşma becerisi ile nesiller arasında anlamlı bir farklılığın bulunması, ilk nesil ve sonraki nesillerin Almanya’da doğum, eğitim vs. gibi hususlardaki farklılıklarına bağlanabilir.

Literatür incelendiğinde mevcut çalışmalarda elde edilen bulgular Türk göçmenlerin yarıdan biraz fazlası Almancayı çok iyi anladığını belirtirken kalan kısmının iyi anladığını belirttiğini görmekteyiz (Kömürcü, 2011). Tablo 5’de de görüleceği üzere bulgularımızda ilk, iki ve üçüncü nesillerden katılanların toplamının yarısından fazlası Almanca dil becerisinin çok iyi olduğunu belirtmişlerdir. Dolayısıyla literatürdeki

çalışmalarla bu bakımdan aynı düzlemde bir sonuç elde edilmiştir. Bunun dışında nesiller arasında dil yeterlilik boyutuyla anlamlı bir farklılık olduğu hipotezimiz doğrulanmıştır.

Tablo 4.5. Alman Dilini Konuşma Becerisi (Ki-kare Tablosu)

		NESİL		
		İLK NESİL	İKİNCİ NESİL	ÜÇÜNCÜ NESİL
ALMAN DİLİNİ KONUŞMA BECERİSİ	Hiç	0	5	6
	Biraz	7	43	6
	Orta	4	70	25
	Düzye	10	62	46
	İyi	1	149	227

Hipotez-2: Günlük hayatta Türkçe kullanımı ile nesil arasında anlamlı bir ilişki yoktur(H_0).

Yapılan ki-kare testi sonucunda Pearson Ki-Kare test değeri 32,029 ve anlamlılık düzeyi $p=0,00$ bulunmuş olup $p<0,05$ olduğundan H_0 hipotezi reddedilir. Bununla birlikte, elde edilen bulgular “Günlük hayatta Türkçe kullanımı ile nesiller arasında anlamlı bir ilişki vardır” alternatif hipotezimizi doğrulamaktadır. Günlük hayatta Türkçe kullanımı ile nesiller arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Tablo 7 incelendiğinde günlük hayatta Türkçe kullanımında hemen hemen tüm gün cevabı en fazla üçüncü nesil tarafından verilmiştir.

Bu bulgulardan hareketle günlük hayatta Almanca kullanımı ile nesiller arasında anlamlı bir farklılığın bulunması ilk nesil ve sonraki nesillerin Almanya’da doğum, eğitim vs. gibi hususlardaki farklılıklarına bağlanabilir.

Bu konuda literatürü incelediğimizde Kömürcü’ye ait çalışmada Türk göçmenlerin sadece %43,8’inin günlük hayatta hemen hemen tüm gün Türkçe kullanımını tercih ettiği belirtilirken kalan kısmının ise kısmen Almancayı kullanmayı tercih ettiğini görülmektedir (Kömürcü, 2011). Tablo 7’de görüleceği üzere bulgularımızda ilk, iki ve üçüncü nesillerden katılanların toplamının yarısından oldukça fazlası günlük

hayatta Türkçeyi kullanmayı da tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Dolayısıyla literatürdeki çalışma ile bu bakımdan farklı sonuçlar elde etmiş olduk. Bunun dışında nesiller arasında günlük hayatta Türkçe kullanımı tercih bakımından anlamlı bir farklılık olduğu hipotezimiz doğrulanmıştır.

Tablo 4.6. Günlük Hayatta Türkçe Kullanımı (Ki-kare Tablosu)

		NESİL		
		İLK NESİL	İKİNCİ NESİL	ÜÇÜNCÜ NESİL
GÜNLÜK HAYATTA TÜRKÇE KULLANIMI	Hemen Hemen Hiç	0	5	2
	Az	0	10	1
	Bir Dereceye Kadar	0	24	14
	Oldukça Fazla	7	112	64
	Hemen Hemen Tüm Gün	14	177	226

Hipotez-3: Komşuluk ilişkisi ile nesiller arasında anlamlı fark yoktur.

Yapılan ki-kare testi sonucunda Pearson Ki-Kare test değeri 14,949 ve anlamlılık düzeyi $p=0,021$ bulunmuş olup $p<0,05$ olduğundan H_0 hipotezi reddedilir. Almanlarla komşuluk ilişkisi ile nesiller arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bununla birlikte, elde edilen bulgular “Komşuluk ilişkisi ile nesiller arasında anlamlı fark vardır” alternatif hipotezimizi doğrulamaktadır. Tablo 8 incelendiğinde farklı nesil gruplarının komşuluk ilişkilerinde farklı tercihlerde bulunduğunu görmekteyiz. İkinci nesil mensuplarında Almanlardan çok Türklerle vakit geçirmeyi tercih edenler fazlayken üçüncü nesilde ise hem Almanlarla hem de Türklerle vakit geçirmeyi tercih edenler daha fazladır.

Tablo 4.7. Komşuluk İlişkisi (Ki-kare Tablosu)

		NESİL		
		İLK NESİL	İKİNCİ NESİL	ÜÇÜNCÜ NESİL
KOMŞULUK İLİŞKİSİ	Türklerden çok Almanlarla vakit geçirmeyi tercih ederim.	0	14	13
	Almanlardan çok Türklerle vakit geçirmeyi tercih ederim.	14	192	140
	Hem Almanlarla hem de Türklerle vakit geçiririm.	9	115	144
	Diğer	0	6	12

Hipotez-4: Almanya’da yaşama süresi ile komşuluk ilişkisi arasında anlamlı fark yoktur.

Yapılan ki-kare testi sonucunda Pearson Ki-Kare test değeri 29,134 ve anlamlılık düzeyi $p=0,004$ bulunmuş olup $p<0,05$ olduğundan H_0 hipotezi reddedilir. Bununla birlikte, elde edilen bulgular “Almanya’da yaşama süresi ile komşuluk ilişkisi arasında anlamlı fark vardır” alternatif hipotezimizi doğrulamaktadır. Almanya’da yaşama süresi ile Almanlarla komşuluk ilişkisi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Tablo 10 incelendiğinde 10 yıldan fazla süredir Almanya’da yaşayan ile doğuştan beri Almanya’da yaşayan katılımcıların diğer katılımcılara göre daha yüksek bir katılım ile Almanlardan çok Türklerle vakit geçirmeyi tercih ettikleri görülmektedir.

Tablo 4.7.1 Komşuluk İlişkisi (Ki-kare Tablosu)

		ALMANYADA YAŞAMA SÜRESİ					
		1 Yıl	2-3 Yıl	4-6 Yıl	7-9 Yıl	10 + Yıl	Doğuştan beri
KOMŞULUK İLİŞKİSİ	Türklerden çok Almanlarla vakit geçirmeyi tercih ederim.	1	1	1	0	6	18
	Almanlardan çok Türklerle vakit geçirmeyi tercih ederim.	1	7	13	0	133	185
	Hem Almanlarla hem de Türklerle vakit geçiririm.	2	3	10	0	64	185
	Diğer	0	0	1	0	1	14

Hipotez-5: Arkadaşlık ilişkisi ile nesiller arasında anlamlı fark yoktur.

Yapılan ki-kare testi sonucunda Pearson Ki-Kare test değeri 38,756 ve anlamlılık düzeyi $p=0,000$ bulunmuş olup $p<0,05$ olduğundan H_0 hipotezi reddedilir. Bununla birlikte, elde edilen bulgular “Arkadaşlık ilişkisi ile nesiller arasında anlamlı fark vardır” alternatif hipotezimizi doğrulamaktadır. Almanlarla arkadaşlık ilişkisi ile nesiller arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Tablo 11 incelendiğinde ilk nesil yakın arkadaşlarının yarından fazlasının hem Alman hem Türk olmasını tercih ederken, ikinci nesil büyük oranla yakın arkadaşlarının Türk olmasını tercih etmektedir. Yine üçüncü nesile baktığımızda tıpkı ikinci nesil gibi onlarında yakın arkadaşlarının Türk olmasını tercih ettiğini görmekteyiz.

Tablo 4.8. Arkadaşlık İlişkisi (Ki-kare Tablosu)

	NESİL			
	İLK NESİL	İKİNCİ NESİL	ÜÇÜNCÜ NESİL	
ARKADAŞLIK İLİŞKİSİ	Yakın arkadaşlarımın Türk olmasını tercih ederim.	6	131	94
	Yakın arkadaşlarımın Alman olmasını tercih ederim.	0	1	0
	Yakın arkadaşlarımın hem Alman hem Türk olmasını tercih ederim.	9	89	60
	Yakın arkadaşımın Türk ya da Müslüman olmasını tercih ederim.	7	88	91
	Fark etmez.	1	21	64

Hipotez-6: Eş vatandaşlık durumu ile arkadaşlık ilişkisi arasında anlamlı fark yoktur.

Yapılan ki-kare testi sonucunda Pearson Ki-Kare test değeri 19,856 ve anlamlılık düzeyi $p=0,011$ bulunmuş olup $p<0,05$ olduğundan H_0 hipotezi reddedilir. Bununla birlikte, elde edilen bulgular “Eş vatandaşlık durumu ile arkadaşlık ilişkisi arasında anlamlı fark vardır” alternatif hipotezimizi doğrulamaktadır. Eş vatandaşlık durumu ile Almanlarla arkadaşlık ilişkisi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Tablo 13 incelendiğinde eşi Türk vatandaşı olan katılımcılar eşi yabancı olan katılımcılara göre daha fazla yakın arkadaşlarının Türk olmasını tercih ettiği

görülmektedir. Bu bulgu aile yapısındaki farklılığın arkadaşlık ilişkilerine etkisi olarak görülebilecektir.

Tablo 4.8.1 Arkadaşlık İlişkisi (Ki-kare Tablosu)

		EŞ VATANDAŞLIK		
		Alman vatandaşı	Türk Vatandaşı	Diğer
ARKADAŞLIK İLİŞKİSİ	Yakın arkadaşlarımla Türk olmasını tercih ederim.	11	148	5
	Yakın arkadaşlarımla Alman olmasını tercih ederim.	1	0	0
	Yakın arkadaşlarımla hem Alman hem Türk olmasını tercih ederim.	13	103	2
	Yakın arkadaşlarımla Türk ya da Müslüman olmasını tercih ederim.	5	118	5
	Fark etmez.	2	45	2

Hipotez-7: Almanya’da yaşama süresi ile arkadaşlık ilişkisi arasında anlamlı fark yoktur.

Yapılan ki-kare testi sonucunda Pearson Ki-Kare test değeri 30,202 ve anlamlılık düzeyi $p=0,017$ bulunmuş olup $p<0,05$ olduğundan H_0 hipotezi reddedilir. Bununla birlikte, elde edilen bulgular “Almanya’da yaşama süresi ile arkadaşlık ilişkisi arasında anlamlı fark vardır” alternatif hipotezimizi doğrulamaktadır. Almanya’da yaşama süresi ile Almanlarla arkadaşlık ilişkisi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Tablo 14 incelendiğinde Almanya’da daha uzun süredir yaşayan katılımcıların diğer katılımcılara göre daha yüksek bir katılım ile arkadaşlık ilişkilerini Türkler ile kurmayı tercih ettiklerini görmekteyiz. Aynı zamanda katılımcıların büyük bir kısmının yanıtlarda yakın arkadaşlarının hem Türk hem de Müslüman olmasını tercih ettiklerini görmekteyiz. Buradan, Almanya’da yaşayan Türklerin yakın arkadaş seçiminde aynı din ya da aynı millet mensubiyetinin etkili olduğu sonucuna ulaşabiliriz.

Tablo 4.8.2 Arkadaşlık İlişkisi (Ki-kare Tablosu)

		ALMANYADA YAŞAMA SÜRESİ					
		1 Yıl	2-3 Yıl	4-6 Yıl	7-9 Yıl	10 + Yıl	Doğuşta n beri
ARKADAŞLIK İLİŞKİSİ	Yakın arkadaşlarımla Türk olmasını tercih ederim.	0	4	8	80	132	0
	Yakın arkadaşlarımla Alman olmasını tercih ederim.	0	0	0	0	1	0
	Yakın arkadaşlarımla hem Alman hem Türk olmasını tercih ederim.	3	3	6	57	87	3
	Yakın arkadaşlarımla Türk ya da Müslüman olmasını tercih ederim.	1	2	7	61	113	1
	Fark etmez.	0	2	4	8	69	0

Hipotez-8: Aile değerleri tutumu ile nesil arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Yapılan ki-kare testi sonucunda Pearson Ki-Kare test değeri 25,538 ve anlamlılık düzeyi $p=0,00$ bulunmuş olup $p<0,05$ olduğundan H_0 hipotezi reddedilir. Bununla birlikte, elde edilen bulgular “Aile değerleri tutumu ile nesil arasında anlamlı bir ilişki vardır” alternatif hipotezimizi doğrulamaktadır. Aile değerleri tutumu ile nesil arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Tablo 15 incelendiğinde üçüncü nesil katılımcılar diğer katılımcılara göre çocuklarının hem Türk hem Alman değerlerini öğrenip benimsemelerini daha çok istemekte olduğu görülmektedir. Buna karşın ikinci ve ilk nesil katılımcıların ise çocuklarının daha çok Türk değerlerini öğrenip benimsemesini istemekte oldukları görülmektedir. Bunda tamamı Almanya’da doğmuş ve yetişmiş olan üçüncü neslin modern tabir ile biraz daha kendilerini dünya vatandaşı olarak değerlendirmelerinin etkisi olabilir.

Tablo 4.9. Aile Değerleri (Ki-kare Tablosu)

		NESİL		
		İLK NESİL	İKİNCİ NESİL	ÜÇÜNCÜ NESİL
AİLE DEĞERLERİ	Çocuklarımın Alman değerlerini öğrenip benimsemelerini isterim.	0	2	1
	Çocuklarımın Türk değerlerini öğrenip benimsemelerini isterim.	13	198	124
	Çocuklarımın hem Türk hem Alman değerlerini öğrenip benimsemelerini isterim.	10	115	160
	Çocuklarımın hangi değerleri benimseyeceğini onların tercihine bırakırım.	0	13	17

Hipotez-9: Dil tutumu ile nesil arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Yapılan ki-kare testi sonucunda Pearson Ki-Kare test değeri 67,388 ve anlamlılık düzeyi $p=0,00$ bulunmuş olup $p<0,05$ olduğundan H_0 hipotezi reddedilir. Bununla birlikte, elde edilen bulgular “Dil tutumu ile nesil arasında anlamlı bir ilişki vardır” alternatif hipotezimizi doğrulamaktadır. Dil tutumu ile nesil arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Tablo 16 incelendiğinde üçüncü nesil katılımcılar diğer katılımcılara göre evde daha fazla hem Almanca hem Türkçe konuştuğu görülmektedir. Buna karşın ikinci nesil mensuplarının evde Almanca’dan çok Türkçe konuşmayı nisbeten tercih ettiği ilk nesil mensuplarında ise bu durumun açık fark ile tercih edildiği görülmektedir. Bunda, tamamı Almanya’da doğmuş ve yetişmiş olan üçüncü neslin doğumundan itibaren ev dışındaki dünyalarında yani gerek eğitim, gerek ise sosyal hayatlarında Alman diline maruz kalışlarının ve bunu hayatlarının bir parçası haline getirmiş olmalarının etkisi olabilir.

Tablo 4.10. Dil Tutumu (Ki-kare Tablosu)

	NESİL			
	İLK NESİL	İKİNCİ NESİL	ÜÇÜNCÜ NESİL	
Dil TUTUMU	Evde Türkçeden çok Almanca konuşmayı tercih ederim.	2	9	9
	Evde Almancadan çok Türkçe konuşmayı tercih ederim.	17	179	84
	Evde hem Almanca hem Türkçe konuşurum.	2	97	133
	Dil konusunda bir ayırım yapmam nasıl kolayıma geliyorsa öyle konuşurum.	1	44	83

Hipotez-10: Çocuk yetiştirme tutumu ile nesil arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Yapılan ki-kare testi sonucunda Pearson Ki-Kare test değeri 21,633 ve anlamlılık düzeyi $p=0,00$ bulunmuş olup $p<0,05$ olduğundan H_0 hipotezi reddedilir. Bununla birlikte, elde edilen bulgular “Çocuk yetiştirme tutumu ile nesil arasında anlamlı bir ilişki vardır” alternatif hipotezimizi doğrulamaktadır. Çocuk yetiştirme tutumu ile nesil arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Tablo 17 incelendiğinde üçüncü nesil katılımcılar diğer katılımcılara göre daha fazla çocuklarının hem Alman hem Türk kültürüne uygun yetişmesini istediği görülmektedir.

Bu konuda literatürü incelediğimizde Kömürcü’ye ait çalışmada çocuk yetiştirme tutumu konusunda yapılan araştırmada çıkan bulgu şu şekildedir: “Çocuklarımın hem Alman hem Türk tarzlarına uygun yetişmelerini isterim maddesine araştırmaya katılan Türk göçmenlerin %46’sı katıldıkları, %20’sinin kesinlikle katıldıkları, %18’ini kesinlikle katılmadıkları, %10’unun katılmadıkları, kararsız kaldıkları anlaşılmaktadır” (Kömürcü, 2011, s.74). Her ne kadar hipotezimiz nesiller arasındaki tutum farklılığını ölçüyor olsa da üçüncü neslin kendi içerisindeki cevap dağılımlarına bakıldığında Kömürcü ile benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir.

Tablo 4.11. Çocuk Yetiştirme Tutumu (Ki-kare Tablosu)

		NESİL		
		İLK NESİL	İKİNCİ NESİL	ÜÇÜNCÜ NESİL
ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMU	Çocuklarımın hem Alman hem Türk kültürüne uygun yetişmesini isterim.	11	117	162
	Çocuklarımın Türk kültürüne uygun yetişmesini isterim.	12	204	133
	Çocuklarımın Alman kültürüne uygun yetişmesini isterim.	0	0	0
	Bu konuyu önemsemiyorum.	0	6	5
	Diğer	0	0	0

Dindarlık Değişkeniyle İlgili Hipotezlerin Testi

Hipotez-11: Dindarlık tutumu ile nesil arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Katılımcıların nesil değişkenine göre dindarlık tutumlarını incelemek için Tek Yönlü ANOVA Testi uygulanmış, anlamlılık düzeyi 0,002 bulunmuş olup, $p < 0,05$ olduğundan H_0 hipotezi reddedilir. Bununla birlikte, elde edilen bulgular “Dindarlık tutumu ile nesiller arasında anlamlı bir ilişki vardır” alternatif hipotezimizi doğrulamaktadır. Nesillere göre dindarlık tutumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Tablo 4.12. Dindarlık Anova Testi Tablosu

	Varyansların Homojenliği Testi (p)	F	p
Dindarlık	0,002	6,113	0,002

Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre;

İlk nesil katılımcıların dindarlık tutumları ikinci nesil katılımcılara göre daha yüksektir. Ortalama farkları 0,39602 ve anlamlılık düzeyi 0,05’in altındadır. İlk nesil katılımcıların dindarlık tutumları üçüncü nesil çalışanlara göre daha yüksektir. Ortalama farkları 0,51983 ve anlamlılık düzeyi 0,05’in altındadır.

Tablo 4.12.1 Dindarlık Tukey Post-Hoc Testi

		Ortalama Farkları	p	
Dindarlık	İlk Nesil	İkinci Nesil	0,39602	0,042
		Üçüncü Nesil	0,51983	0,005
	İkinci Nesil	İlk Nesil	-0,39602	0,042
		Üçüncü Nesil	0,12381	0,099
	Üçüncü Nesil	İlk Nesil	-0,51983	0,005
		İkinci Nesil	-0,12381	0,099

Hipotez-12: Dindarlık tutumu ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Katılımcıların dindarlık tutumunun katılımcıların cinsiyetlerine göre farklı olup olmadığının test edilmesi amacı ile t testi analizi uygulanmış, anlamlılık düzeyi 0,000 bulunmuş olup $p < 0,05$ olduğundan H_0 hipotezi reddedilir. Bununla birlikte, elde edilen bulgular “Dindarlık tutumu ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki vardır” alternatif hipotezimizi doğrulamaktadır. Cinsiyete göre dindarlık tutumu arasında anlamlı bir ilişki vardır. Erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre dindarlık tutumu daha yüksektir.

“Kadınlar mı yoksa Erkekler mi daha dindar?” adlı makalede yer alan tespit şu şekildedir: “Din psikolojisinde yapılan bilimsel çalışmalardan elde edilen tutarlı bulgulardan biri kadınların erkeklerden daha dindar olduğu şeklindedir” (Cirhinlioğlu, Ok, 2011, s.122). Biz de bu hipotezi aynı mahiyette bir sonuç çıkacağı düşüncesiyle oluşturmuştuk. Her ne kadar bulgulardan dindarlık ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki çıkmış olsa da düşüncemizin aksine erkeklerin kadınlardan daha dindar olduğu yönünde bir sonuçla karşılaşmış olduk.

Tablo 4.12.2 Dindarlık Tutumu T-testi Tablosu

	CİNSİYET	n	ortalama	t	p
Dindarlık Tutumu	KADIN	421	3,4004	-7,314	0,000
	ERKEK	244	3,8347		

Hipotez-13: Dindarlık tutumu ile Almanya’da yaşama süresi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Katılımcıların Almanya’da yaşama süresine değişkenine göre dindarlık tutumlarını incelemek için Tek Yönlü ANOVA Testi uygulanmış, anlamlılık düzeyi 0,000 bulunmuş olup, $p < 0,05$ olduğundan H_0 hipotezi reddedilir. Bununla birlikte, elde edilen bulgular “Dindarlık tutumu ile Almanya’da yaşama süresi arasında anlamlı bir ilişki vardır” alternatif hipotezimizi doğrulamaktadır. Almanya’da yaşama süresine göre dindarlık tutumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Tablo 4.12.3 Dindarlık Anova Testi Tablosu

	Varyansların Homojenliği Testi (p)	F	p
Dindarlık	0,052	6,469	0,000

Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre;

10 Yıldan fazla süredir Almanya’da yaşayan katılımcıların dindarlık tutumları 2-3 yıldır Almanya’da yaşayan katılımcılara göre daha yüksektir. Ortalama farkları 0,71380 ve anlamlılık düzeyi 0,05’in altındadır. 10 Yıldan fazla süredir Almanya’da yaşayan katılımcıların dindarlık tutumları doğuştan beri Almanya’da yaşayan katılımcılara göre daha yüksektir. Ortalama farkları 0,24668 ve anlamlılık düzeyi 0,05’in altındadır.

Tablo 4.12.4 Dindarlık Tukey Post-Hoc Testi

		Ortalama Farkları	p	
Dindarlık	1 Yıl	2-3 Yıl	1,07955	0,092
		4-6 Yıl	0,77500	0,294
		10 Yıldan fazla	0,36574	0,864
		Doğuştan beri	0,61242	0,467
	2-3 Yıl	1 Yıl	-1,07955	0,092
		4-6 Yıl	0-,30455	0,786
		10 Yıldan fazla	-0,71380	0,016
		Doğuştan beri	-0,46713	0,235
	4-6 Yıl	1 Yıl	-0,77500	0,294
		2-3 Yıl	0,30455	0,786
		10 Yıldan fazla	-0,40926	0,069
		Doğuştan beri	-0,16258	0,823
	10 Yıldan fazla	1 Yıl	-0,36574	0,864
		2-3 Yıl	0,71380	0,016
		4-6 Yıl	0,40926	0,069
		Doğuştan beri	0,24668	0,001
Doğuştan beri	1 Yıl	-0,61242	0,467	
	2-3 Yıl	0,46713	0,235	
	4-6 Yıl	0,16258	0,823	
	10 Yıldan fazla	-0,24668	0,001	

Hipotez-14: Dindarlık tutumu ile eğitim durumları arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Katılımcıların eğitim durumu değişkenine göre dindarlık tutumlarını incelemek için Tek Yönlü ANOVA Testi uygulanmış, anlamlılık düzeyi 0,013 bulunmuş olup, $p < 0,05$ olduğundan H_0 hipotezi reddedilir. Bununla birlikte, elde edilen bulgular “Dindarlık tutumu ile eğitim durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır” alternatif hipotezimizi doğrulamaktadır. Eğitim durumuna göre dindarlık tutumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Bireylerin eğitim durumu dindarlığın bilgi boyutunda ve dinî bireyselleşmede önemli bir rol oynarken, artan öğrenim düzeyi karşısında dinî tutum ve davranışlara ilgide bir azalma söz konusudur (Çelik, 2003)

Konuyla ilgili Türk toplumunda gerçekleştirilen araştırmaların bir kısmında eğitim düzeyi yükseldikçe dindarlık eğilimleri ve düzeylerinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunlara örnek olarak Tapmacıoğlu (1962), Günay (1979), Köktaş (1993)'in çalışmaları gösterilebilir. Buna karşın Akdoğan (2002), Mehmedoğlu (2004), Karaşahin (2007) ve Yapıcı (2007) yaptıkları araştırmalarda daha farklı sonuçlara ulaşmışlardır. Batı'da yapılan çalışmalarda da farklı faktörlere bağlı olarak eğitim düzeyi ile dindarlık arasında bazen olumlu bazen de olumsuz ilişkilerin ortaya çıktığı görülmektedir (Beit-B.Hallahmi ve Argyle, 1975).

Araştırmamızda çıkan bulgu, hipotezimiz doğrultusunda dindarlık ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu yönünde olmuştur.

Tablo 4.12.5 Dindarlık Anova Testi Tablosu

	Varyansların Homojenliği Testi (p)	F	p
Dindarlık	0,105	3,190	0,013

Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre;

Ortaokul-Lise eğitime sahip katılımcıların dindarlık tutumları Meslek Yüksek Okulu (Ausbildung) eğitime sahip katılımcılara göre daha yüksektir. Ortalama farkları 0,24375 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır.

Tablo 4.12.6 Dindarlık Tukey Post-Hoc Testi

		Ortalama Farkları	p	
Dindarlık	İlkokul	Ortaokul-Lise	0,15768	0,891
		Üniversite	0,26034	0,534
		Meslek Yüksek Okulu(Ausbildung)	0,40144	0,129
		Yüksek Lisans / Doktora	0,36542	0,323
	Ortaokul-Lise	İlkokul	-0,15768	0,891
		Üniversite	0,10266	0,679
		Meslek Yüksek Okulu(Ausbildung)	0,24375	0,025
		Yüksek Lisans / Doktora	0,20774	0,434
	Üniversite	İlkokul	-0,26034	0,534
		Ortaokul-Lise	-0,10266	0,679
		Meslek Yüksek Okulu(Ausbildung)	0,14109	0,307
		Yüksek Lisans / Doktora	0,10508	0,897
	Meslek Yüksek Okulu(Ausbildung)	İlkokul	-0,40144	0,129
		Ortaokul-Lise	-0,24375	0,025
		Üniversite	-0,14109	0,307
		Yüksek Lisans / Doktora	-0,03602	0,998
Yüksek Lisans / Doktora	İlkokul	-0,36542	0,323	
	Ortaokul-Lise	-0,20774	0,434	
	Üniversite	-0,10508	0,897	
	Meslek Yüksek Okulu(Ausbildung)	0,03602	0,998	

Hipotez-15: Dindarlık tutumu ile yıllık ortalama gelir arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Katılımcıların yıllık ortalama gelir değişkenine göre dindarlık tutumlarını incelemek için Tek Yönlü ANOVA Testi uygulanmış, anlamlılık düzeyi 0,728 bulunmuş olup, $p > 0,05$ olduğundan H_0 hipotezi kabul edilir. Bununla birlikte, elde edilen bulgular “Dindarlık tutumu ile yıllık ortalama gelir arasında anlamlı bir ilişki vardır” alternatif hipotezimiz reddedilmiştir. Katılımcıların yıllık gelirlerine göre dindarlık tutumları benzerdir.

Konu ile ilgili araştırmalarda çoğunlukla kişilerin muhtelif sınıf, eğitim, meslek ve gelir gruplarına mensubiyetleri nedeniyle ortaya çıkan toplumsal farklılıklar, onların dinî yaşayışlarını, tutum ve davranışlarını önemli ölçüde etkilediği sonucuna varılmaktadır. Bu konuyla ilgili olarak din sosyolojisinde M. Weber’in öncülük ettiği hatırı sayılır bir literatür bulunmaktadır (Kurt, 2009).

Sosyo-ekonomik durum, dinî yaşayışı etkileyen önemli faktörlerden biridir. Batı’da yapılan araştırmalardan elde edilen bulgular, dindarlık ve sosyo-ekonomik düzey ilişkisi her zaman tek biçimli ya da belirgin olmayıp kullanılan ölçeğe göre farklı olmakla birlikte yine de bu iki olgu arasında belirgin bir ilişkiyi göstermektedir. Özellikle ebeveynler bütün kavrayışların gelişimini etkilemektedirler (Beit-B.Hallahmi ve Argyle, 1992, s.98).

Türkiye’de de araştırma sonuçlarının bu ikisi arasındaki belirgin ilişkiye işaret ettiği gözlenmektedir. Günay (1979) araştırmasında veriler gelir açısından incelendiğinde, gelir düzeyi yükseldikçe dinî yaşayışın şiddetinde bir azalma olduğu görülür demektedir.

Köktaş’ın (1993) yaptığı araştırma sonucuna göre, “ortanın altı” ve “orta” düzey gelir grubuna dahil kişilerin İslam dini ile ilgili sorulara verdiği olumlu cevapların oranı, diğer gelir gruplarından genel olarak daha yüksektir çıkmıştır (Onay, 2004). Araştırmamızda çıkan bulgu, hipotezimizi reddeder nitelikte dindarlık ile yıllık ortalama gelir arasında anlamlı bir ilişki olmadığı yönünde olmuştur.

Tablo 4.12.7 Dindarlık Anova Testi Tablosu

	Varyansların Homojenliği Testi (p)	F	p
Dindarlık	0,015	0,510	0,728

Hipotez 16: Aile değerleri ile dindarlık tutumu arasında ilişki vardır.

5.1 Aile Değerleri

Ankette yer verdiğimiz aile değerleri ile ilgili ifadeler demografik değişkenler ile karşılaştırılarak yorumlanmıştır.

“Ailenin geçiminden erkek sorumludur.”

Tablo 4.13. Ailenin geçiminden erkek sorumludur.

	Frekans	Yüzde
Tamamen Katılmıyorum	103	15,4
Katılmıyorum	73	10,9
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	196	29,3
Katılıyorum	118	17,7
Tamamen Katılıyorum	166	24,9
Kayıp Veri	12	1,8
Toplam	668	100,0

“Ailenin geçiminden erkek sorumludur.” ifadesini katılımcıların %15,4’ü tamamen katılmıyorum, %10,9’u katılmıyorum, %29,3’ü ne katılıyorum ne katılmıyorum, %17,7’si katılıyorum ve %24,9’u tamamen katılıyorum olarak değerlendirmişlerdir. İfadenin ortalaması 3,2607 ve standart sapması 1,36613’dir.

Demografik özelliklerden vatandaşlık durumu, eş vatandaşlık durumu, Türkiye’ye göre yıllık ortalama gelir kategorileri arasında anlamlı farklılık bulunmamakta, diğer

özelliklere göre anlamlı farklılık bulunmaktadır. İkinci nesil katılımcılar diğer katılımcılara göre, erkek katılımcılar kadın katılımcılara göre, evli katılımcılar bekar katılımcılara göre, çocuk sahibi olan katılımcılar çocuk sahibi olmayan katılımcılara göre, Almanya doğumlu olan katılımcılar diğer ülkelerde doğan katılımcılara göre, doğuştan beri Almanya'da yaşayan katılımcıların daha az süredir Almanya'da yaşayan katılımcılara göre, üniversite eğitime sahip katılımcıların diğer eğitim seviyelerine sahip katılımcılara göre, eğitim yeri Almanya olan katılımcıların diğer ülkelerde eğitim gören katılımcılara göre, tam gün çalışan katılımcıların diğer çalışma kategorilerinde olan katılımcılara göre, ayrımcılık deneyimini ara sıra yaşayan katılımcıların diğer düzeylerde yaşayan katılımcılara göre bu yargıyı daha fazla önemseydiği görülmektedir.

Tablo 4.13.1 Ailenin geçiminden erkek sorumludur.

	Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
NESİL			X² = 42,226	Sd = 8	P = 0,000
İlk Nesil	5	2	5	0	8
İkinci Nesil	39	26	86	70	108
Üçüncü Nesil	59	45	105	48	50
CİNSİYET			X² = 1,124	Sd = 4	P = 0,000
Kadın	84	63	147	68	54
Erkek	19	10	49	50	112
MEDENİ DURUM			X² = 20,507	Sd = 4	P = 0,000
Evli	65	46	122	79	137
Bekar	38	27	72	38	29
ÇOCUK			X² = 38,076	Sd = 4	P = 0,000
Var	48	31	103	74	126
Yok	55	42	93	44	40
DOĞUM YERİ			X² = 51,477	Sd = 8	P = 0,004
Almanya	72	52	138	63	83
Türkiye	29	18	57	53	81
Diğer	2	3	1	2	2
VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 18,105	Sd = 12	P = 0,113
Alman Vatandaşı	39	34	83	50	60
Çifte Vatandaş	26	9	27	11	28
Türk Vatandaşı	38	29	83	57	77
Diğer	0	1	3	0	1
EŞ VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 1,685	Sd = 8	P = 0,989
Alman	6	3	9	5	9
Türk	56	42	114	73	126
Diğer	3	1	3	3	4
NE KADAR ZAMANDIR ALMANYADASINIZ?			X² = 51,911	Sd = 16	P = 0,000
1 Yıl	2	1	0	0	1
2-3 Yıl	3	1	3	1	3
4-6 Yıl	3	6	6	2	8
7-9 Yıl	0	0	0	0	0
10 Yılden fazla	18	13	48	52	72
Doğuştan beri	74	51	135	62	79

Tablo 4.13.1 Ailenin geçiminden erkek sorumludur. (devamı)

EĞİTİM DÜZEYİ			X² = 49,094	Sd = 16	P = 0,000
İlkokul	1	2	5	1	11
Ortaokul-Lise	21	12	37	28	56
Üniversite	42	38	72	48	39
Meslek Yüksek Okulu(Ausbildung)	27	13	72	29	48
Yüksek Lisans / Doktora	12	8	9	10	12
Diğer	0	0	0	0	0
EĞİTİM YERİ			X² = 23,949	Sd = 12	P = 0,021
Almanya	71	53	137	85	99
Türkiye	24	13	36	25	59
Türkiye ve yurtdışı	7	4	13	6	6
Diğer	1	3	9	2	2
ÇALIŞMA DURUMU			X² = 29,136	Sd = 12	P = 0,004
Tam gün çalışıyorum	44	30	80	52	92
Yarım gün çalışıyorum	20	16	44	16	11
Çalışmıyorum	36	25	68	48	53
Emekliyim	3	2	4	2	10
ORTALAMA YILLIK GELİR TÜRKİYE'YE GÖRE			X² = 16,819	Sd = 16	P = 0,397
Aynı	2	2	7	2	4
Daha Düşük	4	6	16	3	7
Hemen Hemen Aynı	20	9	24	17	17
Daha İyi	36	32	74	54	65
Çok Daha İyi	23	16	43	22	46
AYIRIMCILIK DENEYİMİ			X² = 32,399	Sd = 16	P = 0,009
Hiç	20	10	23	11	29
Nadiren	35	16	51	23	26
Ara sıra	30	25	71	46	58
Sıklıkla	12	15	36	34	35
Her zaman	5	7	15	3	14

“Akrabalarla sık sık görüşülmelidir.”

Tablo 4.14. Akrabalarla sık sık görüşülmelidir

	Frekans	Yüzde
Tamamen Katılmıyorum	22	3,3
Katılmıyorum	39	5,8
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	151	22,6
Katılıyorum	176	26,3
Tamamen Katılıyorum	272	40,7
Kayıp Veri	8	1,2
Toplam	668	100,0

“Akrabalarla sık sık görüşülmelidir.” ifadesini katılımcıların %3,3’ü tamamen katılmıyorum, %5,8’i katılmıyorum, %22,6’sı ne katılıyorum ne katılmıyorum, %26,3’ü katılıyorum ve %40,7’si tamamen katılıyorum olarak değerlendirmişlerdir. İfadenin ortalaması 3,9652 ve standart sapması 1,08528’dir.

Demografik özelliklerden vatandaşlık durumu, eş vatandaşlık durumu, ayrımcılık deneyimi kategorileri arasında anlamlı farklılık bulunmamakta, diğer özelliklere göre anlamlı farklılık bulunmaktadır. İkinci nesil katılımcılar diğer katılımcılara göre, kadın katılımcılar erkek katılımcılara göre, evli katılımcılar bekar katılımcılara göre, çocuk sahibi olan katılımcılar çocuk sahibi olmayan katılımcılara göre, Almanya doğumlu olan katılımcılar diğer ülkelerde doğan katılımcılara göre, doğuştan beri Almanya’da yaşayan katılımcıların daha az süredir Almanya’da yaşayan katılımcılara göre, üniversite eğitime sahip katılımcıların diğer eğitim seviyelerine sahip katılımcılara göre, eğitim yeri Almanya olan katılımcıların diğer ülkelerde eğitim gören katılımcılara göre, tam gün çalışan katılımcıların diğer çalışma kategorilerinde olan katılımcılara göre, Türkiye’ye göre yıllık ortalama geliri daha iyi olan katılımcıların diğer katılımcılara göre bu yargıyı daha fazla önemsendiği görülmektedir.

Tablo 4.14.1 Akrabalarla sık sık görüşülmelidir

	Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
NESİL			X² = 36,442	Sd = 8	P = 0,000
İlk Nesil	0	0	3	3	17
İkinci Nesil	10	14	63	80	162
Üçüncü Nesil	12	25	85	93	93
CİNSİYET			X² = 98,995	Sd = 4	P = 0,000
Kadın	18	38	122	125	115
Erkek	4	1	29	51	157
MEDENİ DURUM			X² = 18,875	Sd = 4	P = 0,001
Evli	13	22	95	110	211
Bekar	8	17	56	65	60
ÇOCUK			X² = 34,520	Sd = 4	P = 0,000
Var	10	15	78	88	194
Yok	12	24	73	88	78
DOĞUM YERİ			X² = 85,937	Sd = 8	P = 0,000
Almanya	8	26	104	125	146
Türkiye	12	12	45	47	125
Diğer	2	1	2	4	1
VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 14,298	Sd = 12	P = 0,282
Alman Vatandaşı	10	14	59	74	109
Çifte Vatandaş	0	6	28	33	37
Türk Vatandaşı	11	19	64	68	123
Diğer	1	0	0	1	3
EŞ VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 10,992	Sd = 8	P = 0,206
Alman	0	1	7	10	14
Türk	12	21	86	98	197
Diğer	2	0	5	2	5
NE KADAR ZAMANDIR ALMANYADASINIZ?			X² = 59,611	Sd = 16	P = 0,000
1Yıl	1	1	0	1	1
2-3 Yıl	1	2	3	1	4
4-6 Yıl	2	4	9	2	8
7-9 Yıl	0	0	0	0	0
10 Yıldan fazla	6	5	31	47	117
Doğuştan beri	9	25	103	124	141

Tablo 4.14.1 Akrabalarla sık sık görüşülmelidir (devamı)

EĞİTİM DÜZEYİ		X² = 34,400		Sd = 16	P = 0,000
İlkokul	0	0	0	4	17
Ortaokul-Lise	8	6	29	34	79
Üniversite	9	17	63	72	79
Meslek Yüksek Okulu(Ausbildung)	5	11	43	51	79
Yüksek Lisans / Doktora	0	5	15	13	18
Diğer	0	0	0	0	0
EĞİTİM YERİ		X² = 21,436		Sd = 12	P = 0,044
Almanya	12	24	104	131	175
Türkiye	8	11	28	35	78
Türkiye ve yurtdışı	0	3	13	5	15
Diğer	2	1	5	5	4
ÇALIŞMA DURUMU		X² = 64,183		Sd = 12	P = 0,000
Tam gün çalışıyorum	8	15	58	62	155
Yarım gün çalışıyorum	4	0	24	44	35
Çalışmıyorum	10	23	66	68	64
Emekliyim	0	1	3	2	18
ORTALAMA YILLIK GELİR TÜRKİYE'YE GÖRE		X² = 33,441		Sd = 16	P = 0,006
Aynı	0	0	5	4	8
Daha Düşük	3	3	12	7	11
Hemen Hemen Aynı	1	9	21	22	36
Daha İyi	7	10	45	85	115
Çok Daha İyi	7	4	36	26	77
AYIRIMCILIK DENEYİMİ		X² = 19,163		Sd = 16	P = 0,260
Hiç	4	7	24	17	44
Nadiren	3	7	44	47	50
Ara sıra	8	15	49	69	89
Sıklıkla	4	7	27	29	65
Her zaman	2	3	6	13	21

“Anne baba, çocuklarının arkadaş tercihine müdahil olabilir.”

Tablo 4.15. Anne baba, çocuklarının arkadaş tercihine müdahil olabilir

	Frekans	Yüzde
Tamamen Katılmıyorum	17	2,5
Katılmıyorum	48	7,2
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	174	26,0
Katılıyorum	182	27,2
Tamamen Katılıyorum	237	35,5
Kayıp Veri	10	1,5
Toplam	668	100,0

“Anne baba, çocuklarının arkadaş tercihine müdahil olabilir.” ifadesini katılımcıların %2,5’i tamamen katılmıyorum, %7,2’si katılmıyorum, %26’sı ne katılıyorum ne katılmıyorum, %27,2’si katılıyorum ve %35,5’i tamamen katılıyorum olarak değerlendirmişlerdir. İfadenin ortalaması 3,8723 ve standart sapması 1,06506’dır.

Demografik özelliklerden doğum yeri, eş vatandaşlık durumu, eğitim yeri, çalışma durumu, Türkiye’ye göre yıllık ortalama gelir kategorileri arasında anlamlı farklılık bulunmamakta, diğer özelliklere göre anlamlı farklılık bulunmaktadır. İkinci nesil katılımcılar diğer katılımcılara göre, kadın katılımcılar erkek katılımcılara göre, evli katılımcılar bekar katılımcılara göre, çocuk sahibi olan katılımcılar çocuk sahibi olmayan katılımcılara göre, Almanya doğumlu olan katılımcılar diğer ülkelerde doğan katılımcılara göre, Türk vatandaşı olan katılımcılar diğer ülke vatandaşlarına göre, doğuştan beri Almanya’da yaşayan katılımcıların daha az süredir Almanya’da yaşayan katılımcılara göre, üniversite eğitime sahip katılımcıların diğer eğitim seviyelerine sahip katılımcılara göre, ara sıra ayrımcılık deneyimi yaşayan katılımcıların ayrımcılık deneyimi diğer kategorilerde yaşayan katılımcılara göre bu yargıyı daha fazla önemseydiği görülmektedir.

Tablo 4.15.1 Anne baba, çocuklarının arkadaş tercihine müdahil olabilir

	Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
NESİL			X² = 42,200	Sd = 8	P = 0,000
İlk Nesil	0	0	5	4	14
İkinci Nesil	6	19	66	89	148
Üçüncü Nesil	11	29	103	89	75
CİNSİYET			X² = 57,243	Sd = 4	P = 0,000
Kadın	15	38	136	119	109
Erkek	2	10	38	63	128
MEDENİ DURUM			X² = 38,368	Sd = 4	P = 0,000
Evli	6	27	101	123	192
Bekar	11	21	72	58	44
ÇOCUK			X² = 39,167	Sd = 4	P = 0,000
Var	6	21	81	102	173
Yok	11	27	93	80	64
DOĞUM YERİ			X² = 38,184	Sd = 8	P = 0,084
Almanya	9	31	121	122	125
Türkiye	8	16	48	57	111
Diğer	0	1	5	3	1
VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 24,160	Sd = 12	P = 0,014
Alman Vatandaşı	6	22	62	75	100
Çifte Vatandaş	3	15	28	31	27
Türk Vatandaşı	8	11	80	76	109
Diğer	0	0	4	0	1
EŞ VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 12,831	Sd = 8	P = 0,118
Alman	0	4	9	6	13
Türk	7	20	93	114	178
Diğer	0	3	3	5	3
NE KADAR ZAMANDIR ALMANYADASINIZ?			X² = 53,128	Sd = 16	P = 0,000
1Yıl	0	0	2	1	1
2-3 Yıl	0	2	1	6	2
4-6 Yıl	3	3	7	2	10
7-9 Yıl	0	0	0	0	0
10 Yıldan fazla	3	11	36	50	105
Doğuştan beri	10	31	122	122	116

**Tablo 4.15.1 Anne baba, çocuklarının arkadaş tercihine müdahil olabilir
(devamı)**

EĞİTİM DÜZEYİ		X² = 40,960	Sd = 16	P = 0,001	
İlkokul	0	0	4	5	12
Ortaokul-Lise	6	11	34	30	74
Üniversite	9	25	63	75	68
Meslek Yüksek Okulu(Ausbildung)	2	11	62	50	63
Yüksek Lisans / Doktora	0	1	10	22	18
Diğer	0	0	0	0	0
EĞİTİM YERİ		X² = 16,008	Sd = 12	P = 0,191	
Almanya	12	31	123	129	150
Türkiye	5	12	33	36	73
Türkiye ve yurtdışı	0	4	10	12	10
Diğer	0	1	8	4	4
ÇALIŞMA DURUMU		X² = 17,194	Sd = 12	P = 0,142	
Tam gün çalışıyorum	8	23	67	75	124
Yarım gün çalışıyorum	2	8	35	32	30
Çalışmıyorum	7	17	67	69	70
Emekliyim	0	0	5	6	13
TÜRKİYE'YE GÖRE ORTALAMA YILLIK GELİR		X² = 21,107	Sd = 16	P = 0,174	
Aynı	0	0	1	7	9
Daha Düşük	1	2	9	11	12
Hemen Hemen Aynı	4	7	30	15	33
Daha İyi	7	24	62	73	96
Çok Daha İyi	2	5	37	43	63
AYIRIMCILIK DENEYİMİ		X² = 36,427	Sd = 16	P = 0,003	
Hiç	0	5	32	19	40
Nadiren	5	18	47	41	40
Ara sıra	7	11	53	75	82
Sıklıkla	3	8	29	41	51
Her zaman	2	6	13	3	21

“Bakıma muhtaç olan aile büyükleri çocuklarınca aile içinde bakılmalıdır.”

Tablo 4.16. Bakıma muhtaç olan aile büyükleri çocuklarınca aile içinde bakılmalıdır

	Frekans	Yüzde
Tamamen Katılmıyorum	6	0,9
Katılmıyorum	15	2,2
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	120	18,0
Katılıyorum	161	24,1
Tamamen Katılıyorum	354	53,0
Kayıp Veri	12	1,8
Toplam	668	100,0

“Bakıma muhtaç olan aile büyükleri çocuklarınca aile içinde bakılmalıdır.” ifadesini katılımcıların %0,9’u tamamen katılmıyorum, %2,2’si katılmıyorum, %18’i ne katılıyorum ne katılmıyorum, %24,1’i katılıyorum ve %53’ü tamamen katılıyorum olarak değerlendirmişlerdir. İfadenin ortalaması 4,2835 ve standart sapması 0,90399’dir.

Demografik özelliklerden medeni durum, vatandaşlık durumu, Türkiye’ye göre yıllık ortalama gelir kategorileri arasında anlamlı farklılık bulunmamakta, diğer özelliklere göre anlamlı farklılık bulunmaktadır. İkinci nesil katılımcılar diğer katılımcılara göre, kadın katılımcılar erkek katılımcılara göre, çocuk sahibi olmayan katılımcılar çocuk sahibi olan katılımcılara göre, Almanya doğumlu olan katılımcılar diğer ülkelerde doğan katılımcılara göre, eşi Türk vatandaşı olan katılımcılar diğer eşi ülke vatandaşı olan katılımcılara göre, doğuştan beri Almanya’da yaşayan katılımcıların daha az süredir Almanya’da yaşayan katılımcılara göre, üniversite eğitime sahip katılımcıların diğer eğitim seviyelerine sahip katılımcılara göre, eğitim yeri Almanya olan katılımcıların eğitim yeri diğer ülkeler olan katılımcılara göre, tam gün çalışan katılımcıların çalışma durumu diğer kategorilere sahip katılımcılara göre, ara sıra ayrımcılık deneyimi yaşayan katılımcıların ayrımcılık deneyimi diğer kategorilerde yaşayan katılımcılara göre bu yargıyı daha fazla önemseydiği görülmektedir.

Tablo 4.16.1 Bakıma muhtaç olan aile büyükleri çocuklarınca aile içinde bakılmalıdır

	Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
NESİL			X² = 36,408	Sd = 8	P = 0,000
İlk Nesil	2	0	1	6	14
İkinci Nesil	2	6	47	72	201
Üçüncü Nesil	2	9	72	83	139
CİNSİYET			X² = 27,855	Sd = 4	P = 0,000
Kadın	4	13	93	111	193
Erkek	2	2	27	50	161
MEDENİ DURUM			X² = 7,135	Sd = 4	P = 0,129
Evli	5	10	71	109	253
Bekar	1	5	49	50	100
ÇOCUK			X² = 10,032	Sd = 4	P = 0,040
Var	5	8	57	92	221
Yok	1	7	63	69	133
DOĞUM YERİ			X² = 1,038	Sd = 8	P = 0,000
Almanya	2	9	83	115	196
Türkiye	4	4	32	44	157
Diğer	0	2	5	2	1
VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 12,746	Sd = 12	P = 0,388
Alman Vatandaşı	1	4	51	66	141
Çifte Vatandaş	1	2	20	29	51
Türk Vatandaşı	4	8	48	66	159
Diğer	0	1	1	0	3
EŞ VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 29,520	Sd = 8	P = 0,000
Alman	0	0	12	3	17
Türk	4	8	58	107	234
Diğer	1	2	2	3	6

Tablo 4.16.1 Bakıma muhtaç olan aile büyükleri çocuklarınca aile içinde bakılmalıdır (devamı)

NE KADAR ZAMANDIR ALMANYADASINIZ?		X² = 44,759		Sd = 16	P = 0,000
1Yıl	0	0	1	0	3
2-3 Yıl	0	1	4	0	6
4-6 Yıl	0	1	8	5	11
7-9 Yıl	0	0	0	0	0
10 Yıldan fazla	4	4	17	40	141
Doğuştan beri	2	9	87	111	189
EĞİTİM DÜZEYİ		X² = 26,411		Sd = 16	P = 0,049
İlkokul	0	0	2	1	18
Ortaokul-Lise	2	3	25	31	95
Üniversite	0	9	53	63	115
Meslek Yüksek Okulu(Ausbildung)	3	3	28	53	98
Yüksek Lisans / Doktora	1	0	11	13	26
Diğer	0	0	0	0	0
EĞİTİM YERİ		X² = 31,120		Sd = 12	P = 0,002
Almanya	3	7	83	126	223
Türkiye	2	5	23	23	107
Türkiye ve yurtdışı	0	2	9	6	19
Diğer	1	1	4	6	5
ÇALIŞMA DURUMU		X² = 25,653		Sd = 12	P = 0,012
Tam gün çalışıyorum	2	6	50	62	176
Yarım gün çalışıyorum	1	2	20	32	52
Çalışmıyorum	1	7	48	61	112
Emekliyim	2	0	2	6	14
ORTALAMA YILLIK GELİR TÜRKİYE'YE GÖRE		X² = 19,733		Sd = 16	P = 0,232
Aynı	0	0	3	4	10
Daha Düşük	0	1	8	10	16
Hemen Hemen Aynı	1	1	20	14	52
Daha İyi	1	10	42	74	134
Çok Daha İyi	2	1	27	26	94
AYIRIMCILIK DENEYİMİ		X² = 35,778		Sd = 16	P = 0,003
Hiç	3	5	25	13	50
Nadiren	2	3	27	45	73
Ara sıra	1	6	42	60	119
Sıklıkla	0	0	16	37	78
Her zaman	0	1	9	4	31

“Bir erkeğin evlilik öncesi cinsel ilişki kurmasında sakınca görmüyorum”

Tablo 4.17. Bir erkeğin evlilik öncesi cinsel ilişki kurmasında sakınca görmüyorum

	Frekans	Yüzde
Tamamen Katılmıyorum	452	67,7
Katılmıyorum	64	9,6
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	54	8,1
Katılıyorum	28	4,2
Tamamen Katılıyorum	55	8,2
Kayıp Veri	15	2,2
Toplam	668	100,0

“Bir erkeğin evlilik öncesi cinsel ilişki kurmasında sakınca görmüyorum” ifadesini katılımcıların %67,7’si tamamen katılmıyorum, %9,6’sı katılmıyorum, %8,1’i ne katılıyorum ne katılmıyorum, %4,2’si katılıyorum ve %8,2’si tamamen katılıyorum olarak değerlendirmişlerdir. İfadenin ortalaması 1,7289 ve standart sapması 1,27807’dir.

Demografik özelliklerden eş vatandaşlık durumu, Türkiye’ye göre yıllık ortalama gelir ve ayrımcılık deneyimi kategorileri arasında anlamlı farklılık bulunmamakta, diğer özelliklere göre anlamlı farklılık bulunmaktadır. Eşi Türk vatandaşı olan katılımcılar diğer eşi ülke vatandaşı olan katılımcılara göre, iç ayrımcılık deneyimi yaşayan katılımcıların ayrımcılık deneyimi diğer kategorilerde yaşayan katılımcılara göre bu yargıyı daha fazla önemseydiği görülmektedir.

Tablo 4.17.1 Bir erkeğin evlilik öncesi cinsel ilişki kurmasında sakınca görmüyorum

	Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
NESİL			X² = 10,625	Sd = 8	P = 0,224
İlk Nesil	18	1	1	0	2
İkinci Nesil	209	31	32	18	33
Üçüncü Nesil	225	32	21	10	20
CİNSİYET			X² = 2,451	Sd = 4	P = 0,653
Kadın	281	41	35	20	39
Erkek	171	23	19	8	16
MEDENİ DURUM			X² = 5,996	Sd = 4	P = 0,199
Evli	310	42	30	22	41
Bekar	140	22	23	6	14
ÇOCUK			X² = 8,446	Sd = 4	P = 0,077
Var	266	30	27	21	34
Yok	186	34	27	7	21
DOĞUM YERİ			X² = 28,015	Sd = 8	P = 0,464
Almanya	284	47	33	17	28
Türkiye	161	16	20	10	27
Diğer	7	1	1	1	0
VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 6,246	Sd = 12	P = 0,903
Alman Vatandaşı	190	26	17	12	21
Çifte Vatandaş	73	12	8	4	7
Türk Vatandaşı	185	26	28	12	27
Diğer	4	0	1	0	0
EŞ VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 24,006	Sd = 8	P = 0,002
Alman	18	5	3	2	4
Türk	293	33	28	18	35
Diğer	4	4	0	3	3

Tablo 4.17.1 Bir erkeğin evlilik öncesi cinsel ilişki kurmasında sakınca görmüyorum (devamı)

NE KADAR ZAMANDIR ALMANYADASINIZ?		X² = 16,761 Sd = 16 P = 0,401			
1Yıl	4	0	0	0	0
2-3 Yıl	6	1	0	2	2
4-6 Yıl	15	3	2	1	4
7-9 Yıl	0	0	0	0	0
10 Yıldan fazla	146	14	16	6	17
Doğuştan beri	277	46	34	18	27
EĞİTİM DÜZEYİ		X² = 24,310 Sd = 16 P = 0,083			
İlkokul	15	1	2	0	1
Ortaokul-Lise	116	10	10	1	14
Üniversite	161	32	17	14	16
Meslek Yüksek Okulu(Ausbildung)	128	18	16	9	18
Yüksek Lisans / Doktora	30	3	9	3	6
Diğer	0	0	0	0	0
EĞİTİM YERİ		X² = 14,814 Sd = 12 P = 0,252			
Almanya	305	49	37	20	34
Türkiye	110	11	11	4	18
Türkiye ve yurtdışı	27	3	2	3	1
Diğer	9	1	4	1	2
ÇALIŞMA DURUMU		X² = 7,121 Sd = 12 P = 0,849			
Tam gün çalışıyorum	194	30	27	15	27
Yarım gün çalışıyorum	76	9	12	3	7
Çalışmıyorum	164	23	15	9	19
Emekliyim	18	2	0	1	2
ORTALAMA YILLIK GELİR TÜRKİYE'YE GÖRE		X² = 35,098 Sd = 16 P = 0,004			
Aynı	12	0	5	0	0
Daha Düşük	25	6	4	1	0
Hemen Hemen Aynı	57	11	9	2	10
Daha İyi	187	27	16	7	20
Çok Daha İyi	91	13	14	14	16
AYIRIMCILIK DENEYİMİ		X² = 59,221 Sd = 16 P = 0,000			
Hiç	44	7	15	7	19
Nadiren	97	12	16	9	17
Ara sıra	166	25	18	9	11
Sıklıkla	102	17	2	3	7
Her zaman	37	3	3	0	1

“Bir kadın evliliğinde kızlık soyadını da taşıyabilmelidir.”

Tablo 4.18. Bir kadın evliliğinde kızlık soyadını da taşıyabilmelidir

	Frekans	Yüzde
Tamamen Katılmıyorum	79	11,8
Katılmıyorum	47	7,0
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	176	26,3
Katılıyorum	94	14,1
Tamamen Katılıyorum	262	39,2
Kayıp Veri	10	1,5
Toplam	668	100,0

“Bir kadın evliliğinde kızlık soyadını da taşıyabilmelidir.” ifadesini katılımcıların %11,8’i tamamen katılmıyorum, %7’si katılmıyorum, %26,3’ü ne katılıyorum ne katılmıyorum, %14,1’i katılıyorum ve %39,2’si tamamen katılıyorum olarak değerlendirmişlerdir. İfadenin ortalaması 3,6277 ve standart sapması 1,37701’dir.

Demografik özelliklerden doğum yeri, eş vatandaşlık durumu, eğitim düzeyi, eğitim yeri Türkiye’ye göre yıllık ortalama gelir kategorileri arasında anlamlı farklılık bulunmamakta, diğer özelliklere göre anlamlı farklılık bulunmaktadır. İkinci nesil katılımcılar diğer katılımcılara göre, kadın katılımcılar erkek katılımcılara göre, çocuk sahibi olan katılımcılar çocuk sahibi olmayan katılımcılara göre, Türk vatandaşı olan katılımcılar diğer ülke vatandaşı olan katılımcılara göre, doğuştan beri Almanya’da yaşayan katılımcıların daha az süredir Almanya’da yaşayan katılımcılara göre, tam gün çalışan katılımcıların çalışma durumu diğer kategorilere sahip katılımcılara göre, ara sıra ayrımcılık deneyimi yaşayan katılımcıların ayrımcılık deneyimi diğer kategorilerde yaşayan katılımcılara göre bu yargıyı daha fazla önemsendiği görülmektedir.

Tablo 4.18. 1 Bir kadın evliliğinde kızlık soyadını da taşıyabilmelidir

	Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
NESİL			X² = 17,363	Sd = 8	P = 0,027
İlk Nesil	3	0	7	2	10
İkinci Nesil	51	21	97	40	119
Üçüncü Nesil	25	26	72	52	133
CİNSİYET			X² = 1,219	Sd = 4	P = 0,000
Kadın	18	21	91	69	218
Erkek	61	26	85	25	44
MEDENİ DURUM			X² = 13,357	Sd = 4	P = 0,010
Evli	64	27	123	55	181
Bekar	15	20	50	39	81
ÇOCUK			X² = 18,468	Sd = 4	P = 0,001
Var	57	20	115	47	144
Yok	22	27	61	47	118
DOĞUM YERİ			X² = 41,370	Sd = 28	P = 0,053
Almanya	41	30	107	63	168
Türkiye	38	16	69	27	89
Diğer	0	1	0	4	5
VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 21,904	Sd = 12	P = 0,039
Alman Vatandaşı	25	22	73	34	112
Çifte Vatandaş	10	8	22	21	42
Türk Vatandaşı	41	17	81	39	106
Diğer	3	0	0	0	2
EŞ VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 11,417	Sd = 8	P = 0,179
Alman	6	4	8	2	12
Türk	59	23	118	51	161
Diğer	0	0	2	2	10
NE KADAR ZAMANDIR ALMANYADASINIZ?			X² = 27,955	Sd = 16	P = 0,032
1 Yıl	0	2	0	0	2
2-3 Yıl	2	0	3	1	5
4-6 Yıl	2	1	7	2	13
7-9 Yıl	0	0	0	0	0
10 Yıldan fazla	35	14	63	24	68
Doğuştan beri	39	30	103	65	165

Tablo 4.18. 1 Bir kadın evliliğinde kızlık soyadını da taşıyabilmelidir (devamı)

EĞİTİM DÜZEYİ		X² = 25,438		Sd = 16		P = 0,062	
İlkokul	3	1	6	3	7		
Ortaokul-Lise	16	9	55	17	59		
Üniversite	21	17	60	41	101		
Meslek Yüksek Okulu(Ausbildung)	34	14	48	25	67		
Yüksek Lisans / Doktora	5	6	6	8	26		
Diğer	0	0	0	0	0		
EĞİTİM YERİ		X² = 18,055		Sd = 12		P = 0,114	
Almanya	55	34	121	66	169		
Türkiye	21	10	41	20	67		
Türkiye ve yurtdışı	3	3	13	2	15		
Diğer	0	0	1	6	10		
ÇALIŞMA DURUMU		X² = 477,412		Sd = 12		P = 0,000	
Tam gün çalışıyorum	58	26	74	39	100		
Yarım gün çalışıyorum	5	2	38	14	48		
Çalışmıyorum	12	19	56	39	105		
Emekliyim	4	0	8	2	9		
ORTALAMA YILLIK GELİR TÜRKİYE'YE GÖRE		X² = 9,301		Sd = 16		P = 0,901	
Aynı	2	0	4	2	9		
Daha Düşük	4	2	8	2	20		
Hemen Hemen Aynı	12	5	23	13	36		
Daha İyi	38	19	70	37	96		
Çok Daha İyi	19	9	41	26	55		
AYIRIMCILIK DENEYİMİ		X² = 26,455		Sd = 8		P = 0,048	
Hiç	9	7	20	11	48		
Nadiren	10	12	42	19	67		
Ara sıra	29	17	71	41	72		
Sıklıkla	21	7	31	21	52		
Her zaman	9	4	11	2	19		

“Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir.”

Tablo 4.19. Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir.

	Frekans	Yüzde
Tamamen Katılmıyorum	281	42,1
Katılmıyorum	121	18,1
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	149	22,3
Katılıyorum	48	7,2
Tamamen Katılıyorum	60	9,0
Kayıp Veri	9	1,3
Toplam	668	100,0

“Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir.” ifadesini katılımcıların %42,1’i tamamen katılmıyorum, %19,1’i katılmıyorum, %22,3’ü ne katılıyorum ne katılmıyorum, %7,2’si katılıyorum ve %9’u tamamen katılıyorum olarak değerlendirmişlerdir. İfadenin ortalaması 3,6277 ve standart sapması 1,37701’dir.

Demografik özelliklerden vatandaşlık durumu, eş vatandaşlık durumu, Türkiye’ye göre yıllık ortalama gelir kategorileri arasında anlamlı farklılık bulunmamakta, diğer özelliklere göre anlamlı farklılık bulunmaktadır. İkinci nesil katılımcılar diğer katılımcılara göre, erkek katılımcılar kadın katılımcılara göre, evli olan katılımcıların bekar katılımcılara göre, çocuk sahibi olan katılımcılar çocuk sahibi olmayan katılımcılara göre, doğum yeri Türkiye olan katılımcıların diğer ülkelerde doğan katılımcılara göre, 10 yıldan fazladır Almanya’da yaşayan katılımcıların daha farklı süredir Almanya’da yaşayan katılımcılara göre, ortaokul-lise eğitim durumuna sahip katılımcıların diğer eğitim durumuna sahip katılımcılardan, eğitimini Türkiye’de alan katılımcıların eğitimini diğer ülkelerde alan katılımcılara göre, tam gün çalışan katılımcıların çalışma durumu diğer kategorilere sahip katılımcılara göre, ara sıra ayrımcılık deneyimi yaşayan katılımcıların ayrımcılık deneyimi diğer kategorilerde yaşayan katılımcılara göre bu yargıyı daha fazla önemseydiği görülmektedir.

Dilek Kılıç ve Selcen Öztürk’ün (2014, s.119) yapmış oldukları çalışmadan elde edilen sonuca göre, Türkiye’de toplum algısını yaratan kadının rolünün ev işleri ve çocuk

bakımı olduğunu göstermektedir. Buna karşın Almanya'ya baktığımızda, araştırmamıza katılan katılımcıların yarısından fazlasının görüşü kadının asıl görevinin bunlar olmadığı yönündedir.

Kuzey Ren Vestfalya eyaletinde yaşayan Türkiye kökenli kadınların %34'ünün çalıştığı tespit edilmiştir (Goldberg ve Saur, 2004).

Tablo 4.19.1 Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir.

	Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
NESİL			X² = 75,386	Sd = 8	P = 0,000
İlk Nesil	2	3	6	2	9
İkinci Nesil	112	55	99	25	38
Üçüncü Nesil	167	63	44	21	13
CİNSİYET			X² = 1,313	Sd = 4	P = 0,000
Kadın	236	84	58	23	16
Erkek	45	37	91	25	44
MEDENİ DURUM			X² = 21,938	Sd = 4	P = 0,000
Evli	172	77	113	38	51
Bekar	108	43	35	10	9
ÇOCUK			X² = 40,029	Sd = 4	P = 0,000
Var	133	63	107	34	47
Yok	148	58	42	14	13
DOĞUM YERİ			X² = 46,653	Sd = 8	P = 0,015
Almanya	189	84	89	27	20
Türkiye	86	35	58	21	40
Diğer	6	2	2	0	0
VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 9,508	Sd = 12	P = 0,659
Alman Vatandaşı	115	53	60	19	19
Çifte Vatandaş	47	21	19	7	10
Türk Vatandaşı	117	47	67	22	31
Diğer	2	0	3	0	0
EŞ VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 11,330	Sd = 8	P = 0,184
Alman	13	3	11	2	3
Türk	156	70	103	36	48
Diğer	6	6	1	0	1

Tablo 4.19.1 Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir (devamı)

NE KADAR ZAMANDIR ALMANYADASINIZ?		X² = 53,723		Sd = 16	P = 0,000
1Yıl	2	0	1	0	1
2-3 Yıl	5	0	5	1	0
4-6 Yıl	15	2	2	3	3
7-9 Yıl	0	0	0	0	0
10 Yıldan fazla	60	35	54	20	36
Doğuştan beri	189	84	85	24	20
EĞİTİM DÜZEYİ		X² = 63,020		Sd = 16	P = 0,000
İlkokul	2	2	6	1	9
Ortaokul-Lise	59	20	38	16	23
Üniversite	117	48	44	15	16
Meslek Yüksek Okulu(Ausbildung)	78	39	52	9	11
Yüksek Lisans / Doktora	25	11	9	5	1
Diğer	0	0	0	0	0
EĞİTİM YERİ		X² = 35,747		Sd = 12	P = 0,000
Almanya	198	92	102	26	28
Türkiye	59	21	32	17	30
Türkiye ve yurtdışı	15	4	12	3	2
Diğer	8	4	3	2	0
ÇALIŞMA DURUMU		X² = 76,049		Sd = 12	P = 0,000
Tam gün çalışıyorum	116	46	87	18	31
Yarım gün çalışıyorum	59	22	20	2	4
Çalışmıyorum	104	52	36	24	15
Emekliyim	2	1	6	4	10
ORTALAMA YILLIK GELİR TÜRKİYE'YE GÖRE		X² = 18,362		Sd = 16	P = 0,303
Aynı	6	3	6	1	1
Daha Düşük	18	7	6	3	2
Hemen Hemen Aynı	47	15	13	2	12
Daha İyi	101	48	74	15	23
Çok Daha İyi	66	26	31	13	14
AYIRIMCILIK DENEYİMİ		X² = 27,573		Sd = 16	P = 0,036
Hiç	45	18	20	3	9
Nadiren	78	29	25	12	7
Ara sıra	84	42	60	14	30
Sıklıkla	55	25	31	15	6
Her zaman	18	6	12	3	6

“Çocuklar evleneceği eşi kendi seçmelidir.”

Tablo 4.20. Çocuklar evleneceği eşi kendi seçmelidir

	Frekans	Yüzde
Tamamen Katılmıyorum	5	0,7
Katılmıyorum	20	3,0
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	136	20,4
Katılıyorum	149	22,3
Tamamen Katılıyorum	345	51,6
Kayıp Veri	13	1,9
Toplam	668	100,0

“Çocuklar evleneceği eşi kendi seçmelidir.” ifadesini katılımcıların %0,7’si tamamen katılmıyorum, %3’ü katılmıyorum, %20,4’ü ne katılıyorum ne katılmıyorum, %22,3’ü katılıyorum ve %51,6’sı tamamen katılıyorum olarak değerlendirmişlerdir. İfadenin ortalaması 4,2351 ve standart sapması 0,93340’dır.

Demografik özelliklerden doğum yeri, vatandaşlık durumu, eş vatandaşlık durumu, çalışma durumu, Türkiye’ye göre yıllık ortalama gelir kategorileri arasında anlamlı farklılık bulunmamakta, diğer özelliklere göre anlamlı farklılık bulunmaktadır. Üçüncü nesil katılımcılar diğer katılımcılara göre, kadın katılımcılar erkek katılımcılara göre, evli olan katılımcıların bekar katılımcılara göre, çocuk sahibi olmayan katılımcılar çocuk sahibi olan katılımcılara göre, 10 yıldan fazladır Almanya’da yaşayan katılımcıların daha az süredir Almanya’da yaşayan katılımcılara göre, üniversite eğitim durumuna sahip katılımcıların diğer eğitim durumuna sahip katılımcılardan, eğitimini Almanya’da alan katılımcıların eğitimini diğer ülkelerde alan katılımcılara göre, ara sıra ayrımcılık deneyimi yaşayan katılımcıların ayrımcılık deneyimi diğer kategorilerde yaşayan katılımcılara göre bu yargıyı daha fazla benimsediği görülmektedir.

Tablo 4.20.1 Çocuklar evleneceği eşi kendi seçmelidir

	Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
NESİL			X² = 51,307	Sd = 8	P = 0,000
İlk Nesil	1	1	9	6	5
İkinci Nesil	4	16	89	72	146
Üçüncü Nesil	0	3	38	71	194
CİNSİYET			X² = 76,765	Sd = 4	P = 0,000
Kadın	2	7	50	91	265
Erkek	3	13	86	58	80
MEDENİ DURUM			X² = 51,444	Sd = 4	P = 0,000
Evli	5	17	109	109	209
Bekar	0	3	27	38	135
ÇOCUK			X² = 70,891	Sd = 4	P = 0,000
Var	5	17	105	95	160
Yok	0	3	31	54	185
DOĞUM YERİ			X² = 28,015	Sd = 8	P = 0,464
Almanya	0	7	62	101	237
Türkiye	5	12	73	44	104
Diğer	0	1	1	4	4
VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 19,133	Sd = 12	P = 0,085
Alman Vatandaşı	0	4	46	63	153
Çifte Vatandaş	1	3	19	25	54
Türk Vatandaşı	4	13	68	61	136
Diğer	0	0	3	0	2
EŞ VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 6,629	Sd = 8	P = 0,577
Alman	0	0	8	9	15
Türk	5	18	100	96	192
Diğer	0	0	1	6	7
NE KADAR ZAMANDIR ALMANYADASINIZ?			X² = 68,864	Sd = 16	P = 0,000
1 Yıl	0	0	0	1	3
2-3 Yıl	0	0	3	2	6
4-6 Yıl	1	4	4	5	11
7-9 Yıl	4	10	69	42	78
10 Yıldan fazla	0	6	58	97	239
Doğuştan beri					

Tablo 4.20.1 Çocuklar evleneceği eşi kendi seçmelidir (devamı)

EĞİTİM DÜZEYİ	X² = 30,753 Sd = 16 P = 0,014				
İlkokul	1	0	7	3	9
Ortaokul-Lise	2	3	47	26	76
Üniversite	1	10	36	60	133
Meslek Yüksek Okulu(Ausbildung)	0	6	38	45	98
Yüksek Lisans / Doktora	1	0	8	15	27
Diğer	0	0	0	0	0

EĞİTİM YERİ	X² = 48,495 Sd = 12 P = 0,000				
Almanya	0	7	74	107	256
Türkiye	4	11	48	29	65
Türkiye ve yurtdışı	1	2	12	8	13
Diğer	0	0	2	4	11

ÇALIŞMA DURUMU	X² = 16,340 Sd = 12 P = 0,176				
Tam gün çalışıyorum	3	11	75	63	142
Yarım gün çalışıyorum	1	3	18	24	61
Çalışmıyorum	1	5	35	56	134
Emekliyim	0	1	8	6	8

ORTALAMA YILLIK GELİR TÜRKİYE'YE GÖRE	X² = 24,284 Sd = 16 P = 0,083				
Aynı	0	0	3	4	10
Daha Düşük	0	1	10	7	18
Hemen Hemen Aynı	0	6	10	16	55
Daha İyi	5	9	68	61	118
Çok Daha İyi	0	3	27	38	80

AYIRIMCILIK DENEYİMİ	X² = 33,404 Sd = 16 P = 0,007				
Hiç	0	3	15	16	59
Nadiren	2	7	29	23	90
Ara sıra	0	3	63	58	104
Sıklıkla	2	4	22	41	63
Her zaman	1	2	7	9	26

“Çocuklar kendi ayakları üzerinde duracak şekilde yetiştirilmelidir.”

Tablo 4.21. Çocuklar kendi ayakları üzerinde duracak şekilde yetiştirilmelidir

	Frekans	Yüzde
Tamamen Katılmıyorum	4	0,6
Katılmıyorum	2	0,3
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	12	1,8
Katılıyorum	45	6,7
Tamamen Katılıyorum	597	89,4
Kayıp Veri	8	1,2
Toplam	668	100,0

“Çocuklar kendi ayakları üzerinde duracak şekilde yetiştirilmelidir.” ifadesini katılımcıların %0,6’sı tamamen katılmıyorum, %3’ü katılmıyorum, %1,8’i ne katılıyorum ne katılmıyorum, %6,7’si katılıyorum ve %89,4’ü tamamen katılıyorum olarak değerlendirmişlerdir. İfadenin ortalaması 4,8621 ve standart sapması 0,49650’dir.

Demografik özelliklerden nesil, medeni durum, çocuk sahibi olma, doğum yeri, vatandaşlık durumu, eş vatandaşlık durumu, eğitim düzeyi, eğitim yeri, çalışma durumu, Türkiye’ye göre yıllık ortalama gelir kategorileri arasında anlamlı farklılık bulunmamakta, diğer özelliklere göre anlamlı farklılık bulunmaktadır. Kadın katılımcılar erkek katılımcılara göre, doğuştan beri Almanya’da yaşayan katılımcıların daha az süredir Almanya’da yaşayan katılımcılara göre, ara sıra ayrımcılık deneyimi yaşayan katılımcıların ayrımcılık deneyimi diğer kategorilerde yaşayan katılımcılara göre bu yargıyı daha fazla önemsediği görülmektedir.

Tablo 4.21.1 Çocuklar kendi ayakları üzerinde duracak şekilde yetiştirilmelidir

	Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
NESİL			X² = 2,853	Sd = 8	P = 0,943
İlk Nesil	0	0	1	0	22
İkinci Nesil	2	1	6	24	296
Üçüncü Nesil	2	1	5	21	279
CİNSİYET			X² = 16,921	Sd = 4	P = 0,002
Kadın	0	2	6	20	390
Erkek	4	0	6	25	207
MEDENİ DURUM			X² = 4,067	Sd = 4	P = 0,397
Evli	2	1	9	36	403
Bekar	2	1	3	9	191
ÇOCUK			X² = 1,559	Sd = 4	P = 0,816
Var	2	1	9	26	347
Yok	2	1	3	19	250
DOĞUM YERİ			X² = 7,407	Sd = 8	P = 1,000
Almanya	3	1	7	29	369
Türkiye	1	1	5	15	219
Diğer	0	0	0	1	9
VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 6,275	Sd = 12	P = 0,902
Alman Vatandaşı	1	1	2	17	245
Çifte Vatandaş	1	0	4	6	93
Türk Vatandaşı	2	1	6	22	254
Diğer	0	0	0	0	5
EŞ VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 3,514	Sd = 8	P = 0,898
Alman	0	0	0	4	28
Türk	2	1	9	32	370
Diğer	0	0	0	0	14
NE KADAR ZAMANDIR ALMANYADASINIZ?			X² = 29,008	Sd = 16	P = 0,024
1 Yıl	0	0	0	0	4
2-3 Yıl	0	0	1	1	9
4-6 Yıl	2	0	0	2	21
7-9 Yıl	0	0	0	0	0
10 Yılden fazla	0	1	5	13	187
Doğuştan beri	2	1	6	29	364

**Tablo 4.21.1 Çocuklar kendi ayakları üzerinde duracak şekilde yetiştirilmelidir
(devamı)**

EĞİTİM DÜZEYİ		X² = 19,501		Sd = 16		P = 0,244	
İlkokul	0	0	1	0	20		
Ortaokul-Lise	2	1	7	8	138		
Üniversite	2	1	1	16	220		
Meslek Yüksek Okulu(Ausbildung)	0	0	3	15	171		
Yüksek Lisans / Doktora	0	0	0	6	45		
Diğer	0	0	0	0	0		
EĞİTİM YERİ		X² = 8,975		Sd = 12		P = 0,705	
Almanya	2	0	9	31	404		
Türkiye	2	2	2	10	144		
Türkiye ve yurtdışı	0	0	1	3	32		
Diğer	0	0	0	1	16		
ÇALIŞMA DURUMU		X² = 17,225		Sd = 12		P = 0,141	
Tam gün çalışıyorum	2	0	2	24	270		
Yarım gün çalışıyorum	0	0	4	4	99		
Çalışmıyorum	2	2	4	16	207		
Emekliyim	0	0	2	1	21		
ORTALAMA YILLIK GELİR TÜRKİYE'YE GÖRE		X² = 16,525		Sd = 16		P = 0,417	
Aynı	0	0	0	0	17		
Daha Düşük	0	0	0	3	33		
Hemen Hemen Aynı	0	0	4	5	80		
Daha İyi	2	1	7	21	231		
Çok Daha İyi	0	0	0	5	145		
AYIRIMCILIK DENEYİMİ		X² = 35,951		Sd = 16		P = 0,003	
Hiç	2	0	0	1	93		
Nadiren	2	0	3	14	132		
Ara sıra	0	1	8	23	198		
Sıklıkla	0	0	1	6	125		
Her zaman	0	1	0	0	44		

“Çocuklar, ebeveynlerinin akrabalarını tanıyıp bilmelidir.”

Tablo 4.22. Çocuklar, ebeveynlerinin akrabalarını tanıyıp bilmelidir

	Frekans	Yüzde
Tamamen Katılmıyorum	5	0,7
Katılmıyorum	4	0,6
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	38	5,7
Katılıyorum	102	15,3
Tamamen Katılıyorum	511	76,5
Kayıp Veri	8	1,2
Toplam	668	100,0

“Çocuklar, ebeveynlerinin akrabalarını tanıyıp bilmelidir.” ifadesini katılımcıların %0,7’si tamamen katılmıyorum, %0,6’sı katılmıyorum, %5,7’si ne katılıyorum ne katılmıyorum, %15,3’ü katılıyorum ve %76,5’i tamamen katılıyorum olarak değerlendirmişlerdir. İfadenin ortalaması 4,6818 ve standart sapması 0,67828’dir.

Demografik özelliklerden vatandaşlık durumu, eş vatandaşlık durumu, eğitim durumu, eğitim yeri, çalışma durumu, kategorileri arasında anlamlı farklılık bulunmamakta, diğer özelliklere göre anlamlı farklılık bulunmaktadır. İkinci nesil katılımcılar diğer katılımcılara göre, kadın katılımcılar erkek katılımcılara göre, evli olan katılımcıların bekar katılımcılara göre, çocuk sahibi olan katılımcılar çocuk sahibi olmayan katılımcılara göre, doğum yeri Almanya olan katılımcıların doğum yeri Almanya olmayan katılımcılara göre, doğuştan beri Almanya’da yaşayan katılımcıların daha az süredir Almanya’da yaşayan katılımcılara göre, yıllık ortalama geliri Türkiye’ye göre daha iyi olan katılımcıların yıllık ortalama geliri Türkiye’ye göre diğer kategorilerde olan katılımcılara göre, ara sıra ayrımcılık deneyimi yaşayan katılımcıların ayrımcılık deneyimi diğer kategorilerde yaşayan katılımcılara göre bu yargıyı daha fazla önemsendiği görülmektedir.

Tablo 4.22.1 Çocuklar, ebeveynlerinin akrabalarını tanıyıp bilmelidir

	Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
NESİL			X² = 36,598	Sd = 8	P = 0,000
İlk Nesil	0	0	1	0	22
İkinci Nesil	4	0	12	34	279
Üçüncü Nesil	1	4	25	68	210
CİNSİYET			X² = 19,889	Sd = 4	P = 0,001
Kadın	5	2	30	79	302
Erkek	0	2	8	23	209
MEDENİ DURUM			X² = 27,826	Sd = 4	P = 0,000
Evli	3	1	18	55	374
Bekar	2	3	20	47	134
ÇOCUK			X² = 40,311	Sd = 4	P = 0,000
Var	4	0	13	39	329
Yok	1	4	25	63	182
DOĞUM YERİ			X² = 1,106	Sd = 8	P = 0,000
Almanya	1	3	24	76	305
Türkiye	4	0	13	23	201
Diğer	0	1	1	3	5
VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 7,393	Sd = 12	P = 0,831
Alman Vatandaşı	2	1	12	40	211
Çifte Vatandaş	0	2	7	19	76
Türk Vatandaşı	3	1	19	42	220
Diğer	0	0	0	1	4
EŞ VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 7,417	Sd = 8	P = 0,492
Alman	0	0	1	6	25
Türk	4	1	15	48	346
Diğer	0	0	2	3	9
NE KADAR ZAMANDIR ALMANYADASINIZ ?			X² = 38,095	Sd = 16	P = 0,001
1 Yıl	0	0	0	0	4
2-3 Yıl	0	0	3	2	6
4-6 Yıl	1	1	2	3	18
7-9 Yıl	0	0	0	0	0
10 Yılden fazla	2	0	6	17	181
Doğuştan beri	2	3	25	75	297

Tablo 4.22.1 Çocuklar, ebeveynlerinin akrabalarını tanıyıp bilmelidir (devamı)

EĞİTİM DÜZEYİ	X² = 19,456 Sd = 16 P = 0,246				
İlkokul	0	0	1	1	19
Ortaokul-Lise	2	0	7	19	128
Üniversite	2	3	22	41	172
Meslek Yüksek Okulu(Ausbildung)	0	1	7	31	150
Yüksek Lisans / Doktora	1	0	1	9	40
Diğer	0	0	0	0	0
EĞİTİM YERİ	X² = 15,228 Sd = 12 P = 0,229				
Almanya	2	3	26	75	340
Türkiye	3	0	9	15	133
Türkiye ve yurtdışı	0	1	2	6	27
Diğer	0	0	1	5	11
ÇALIŞMA DURUMU	X² = 17,625 Sd = 12 P = 0,128				
Tam gün çalışıyorum	0	1	14	38	245
Yarım gün çalışıyorum	2	0	4	19	82
Çalışmıyorum	3	3	18	43	164
Emekliyim	0	0	2	2	20
ORTALAMA YILLIK GELİR TÜRKİYE'YE GÖRE	X² = 36,658 Sd = 16 P = 0,002				
Aynı	0	0	1	2	14
Daha Düşük	0	0	5	13	18
Hemen Hemen Aynı	0	1	6	19	63
Daha İyi	4	1	10	33	214
Çok Daha İyi	1	0	8	12	129
AYIRIMCILIK DENEYİMİ	X² = 26,390 Sd = 16 P = 0,049				
Hiç	1	2	5	13	75
Nadiren	1	2	5	35	108
Ara sıra	2	0	18	35	175
Sıklıkla	1	0	5	17	109
Her zaman	0	0	4	1	40

“Çocuklara erken yaşta dini bilgiler öğretilmelidir.”

Tablo 4.23. Çocuklara erken yaşta dini bilgiler öğretilmelidir

	Frekans	Yüzde
Tamamen Katılmıyorum	9	1,3
Katılmıyorum	8	1,2
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	26	3,9
Katılıyorum	45	6,7
Tamamen Katılıyorum	572	85,6
Kayıp Veri	8	1,2
Toplam	668	100,0

“Çocuklara erken yaşta dini bilgiler öğretilmelidir.” ifadesini katılımcıların %1,9’ü tamamen katılmıyorum, %1,2’si katılmıyorum, %3,9’u ne katılıyorum ne katılmıyorum, %6,7’si katılıyorum ve %85,6’sı tamamen katılıyorum olarak değerlendirmişlerdir. İfadenin ortalaması 4,7621 ve standart sapması 0,70512’dir.

Demografik özelliklerden nesil, vatandaşlık durumu, eğitim durumu, eğitim yeri, çalışma durumu, Türkiye’ye göre yıllık ortalama gelir kategorileri arasında anlamlı farklılık bulunmamakta, diğer özelliklere göre anlamlı farklılık bulunmaktadır. Kadın katılımcılar erkek katılımcılara göre, evli olan katılımcıların bekar katılımcılara göre, çocuk sahibi olan katılımcılar çocuk sahibi olmayan katılımcılara göre, doğum yeri Almanya olan katılımcıların doğum yeri Almanya olmayan katılımcılara göre, eşleri Türk vatandaşı olan katılımcıların eşleri diğer ülke vatandaşı olan katılımcılara göre, doğuştan beri Almanya’da yaşayan katılımcıların daha az süredir Almanya’da yaşayan katılımcılara göre, deneyimi diğer kategorilerde yaşayan katılımcılara göre bu yargıyı daha fazla önemseydiği görülmektedir.

Tablo 4.23.1 Çocuklara erken yaşta dini bilgiler öğretilmelidir

	Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
NESİL			X² = 4,884	Sd = 8	P = 0,770
İlk Nesil	0	0	1	0	22
İkinci Nesil	5	3	15	20	286
Üçüncü Nesil	4	5	10	25	264
CİNSİYET			X² = 16,234	Sd = 4	P = 0,003
Kadın	8	7	19	38	346
Erkek	1	1	7	7	226
MEDENİ DURUM			X² = 11,077	Sd = 4	P = 0,026
Evli	7	4	20	22	398
Bekar	2	4	6	23	171
ÇOCUK			X² = 11,889	Sd = 4	P = 0,018
Var	7	2	16	18	342
Yok	2	6	10	27	230
DOĞUM YERİ			X² = 75,909	Sd = 8	P = 0,000
Almanya	0	5	13	31	360
Türkiye	9	2	12	13	205
Diğer	0	1	1	1	7
VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 19,608	Sd = 12	P = 0,075
Alman Vatandaşı	2	1	9	16	238
Çifte Vatandaş	1	5	2	7	89
Türk Vatandaşı	6	2	15	22	240
Diğer	0	0	0	0	5
EŞ VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 46,666	Sd = 8	P = 0,000
Alman	0	0	5	3	24
Türk	6	2	15	20	371
Diğer	1	2	0	0	11
NE KADAR ZAMANDIR ALMANYADASINIZ?			X² = 43,400	Sd = 16	P = 0,000
1 Yıl	0	0	0	0	4
2-3 Yıl	1	1	2	0	7
4-6 Yıl	2	1	2	2	18
7-9 Yıl	0	0	0	0	0
10 Yılden fazla	4	0	6	8	188
Doğuştan beri	1	5	14	30	352

Tablo 4.23.1 Çocuklara erken yaşta dini bilgiler öğretilmelidir (devamı)

EĞİTİM DÜZEYİ	X² = 24,490 Sd = 16 P = 0,079				
İlkokul	0	0	0	0	21
Ortaokul-Lise	2	1	7	7	139
Üniversite	5	5	7	22	201
Meslek Yüksek Okulu(Ausbildung)	1	1	6	10	171
Yüksek Lisans / Doktora	1	1	6	6	37
Diğer	0	0	0	0	0
EĞİTİM YERİ	X² = 14,967 Sd = 12 P = 0,243				
Almanya	2	4	16	29	395
Türkiye	5	3	8	13	131
Türkiye ve yurtdışı	1	1	1	1	32
Diğer	1	0	1	2	13
ÇALIŞMA DURUMU	X² = 11,136 Sd = 12 P = 0,517				
Tam gün çalışıyorum	2	4	10	17	265
Yarım gün çalışıyorum	2	0	5	6	94
Çalışmıyorum	5	4	10	22	190
Emekliyim	0	0	1	0	23
ORTALAMA YILLIK GELİR TÜRKİYE'YE GÖRE	X² = 12,006 Sd = 16 P = 0,744				
Aynı	0	0	0	1	16
Daha Düşük	0	1	0	4	31
Hemen Hemen Aynı	2	0	3	8	76
Daha İyi	3	3	9	12	235
Çok Daha İyi	3	2	9	9	127
AYIRIMCILIK DENEYİMİ	X² = 30,024 Sd = 16 P = 0,018				
Hiç	5	2	5	8	76
Nadiren	1	2	8	11	129
Ara sıra	3	2	8	20	197
Sıklıkla	0	0	4	6	122
Her zaman	0	2	0	0	43

“Ergenlik çağına gelen çocuklara okullarda cinsellik eğitimi verilmelidir.”

Tablo 4.24. Ergenlik çağına gelen çocuklara okullarda cinsellik eğitimi verilmelidir

	Frekans	Yüzde
Tamamen Katılmıyorum	67	10,0
Katılmıyorum	59	8,8
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	192	28,7
Katılıyorum	125	18,7
Tamamen Katılıyorum	214	32,0
Kayıp Veri	11	1,6
Toplam	668	100,0

“Ergenlik çağına gelen çocuklara okullarda cinsellik eğitimi verilmelidir.” ifadesini katılımcıların %10’nu tamamen katılmıyorum, %8,8’i katılmıyorum, %28,7’si ne katılıyorum ne katılmıyorum, %18,7’si katılıyorum ve %32’si tamamen katılıyorum olarak değerlendirmişlerdir. İfadenin ortalaması 3,5479 ve standart sapması 1,30123’dir.

Demografik özelliklerden cinsiyet, doğum yeri, vatandaşlık durumu, eş vatandaşlık durumu, eğitim yeri, Almanya’da yaşama süresi, çalışma durumu kategorileri arasında anlamlı farklılık bulunmamakta, diğer özelliklere göre anlamlı farklılık bulunmaktadır. Üçüncü nesil katılımcıların diğer nesil katılımcılara göre, evli olan katılımcıların bekar katılımcılara göre, çocuk sahibi olan katılımcılar çocuk sahibi olmayan katılımcılara göre, eğitim durumu üniversite olan katılımcıların diğer eğitim durumlarına sahip katılımcılara göre, ortalama yıllık geliri Türkiye’ye göre daha iyi olan katılımcıların diğer kategorideki katılımcılara göre, ergenlik çağında okullarda cinsel eğitime daha olumlu bu yargıyı daha fazla önemseydiği görülmektedir.

Tablo 4.24. 1 Ergenlik çağına gelen çocuklara okullarda cinsellik eğitimi verilmelidir

	Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
NESİL			X² = 19,015	Sd = 8	P = 0,015
İlk Nesil	4	2	6	4	7
İkinci Nesil	47	31	97	60	92
Üçüncü Nesil	16	26	89	61	115
CİNSİYET			X² = 8,764	Sd = 4	P = 0,067
Kadın	35	35	115	85	147
Erkek	32	24	77	40	67
MEDENİ DURUM			X² = 13,726	Sd = 4	P = 0,008
Evlü	57	38	130	76	148
Bekar	9	21	60	49	66
ÇOCUK			X² = 21,092	Sd = 4	P = 0,000
Var	55	35	115	69	109
Yok	12	24	77	56	105
DOĞUM YERİ			X² =	Sd = 8	P = 0,464
Almanya	35	39	115	82	137
Türkiye	30	19	74	42	74
Diğer	2	1	3	1	3
VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 14,886	Sd = 12	P = 0,248
Alman Vatandaşı	23	26	70	54	91
Çifte Vatandaş	10	8	41	11	33
Türk Vatandaşı	33	25	81	59	87
Diğer	1	0	0	1	3
EŞ VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 14,472	Sd = 8	P = 0,070
Alman	2	1	11	5	13
Türk	57	38	119	70	128
Diğer	0	0	2	2	10
NE KADAR ZAMANDIR ALMANYADASINIZ?			X² = 25,441	Sd = 16	P = 0,062
1Yıl	0	0	0	0	4
2-3 Yıl	0	0	3	2	6
4-6 Yıl	5	1	8	4	7
7-9 Yıl	0	0	0	0	0
10 Yıldan fazla	31	17	62	38	56
Doğuştan beri	31	41	115	80	134

Tablo 4.24. 1 Ergenlik çağına gelen çocuklara okullarda cinsellik eğitimi verilmelidir (devamı)

EĞİTİM DÜZEYİ	X² = 41,733 Sd = 16 P = 0,000				
İlkokul	5	3	5	5	3
Ortaokul-Lise	22	13	57	18	44
Üniversite	13	28	65	49	84
Meslek Yüksek Okulu(Ausbildung)	26	13	51	42	57
Yüksek Lisans / Doktora	1	2	14	8	26
Diğer	0	0	0	0	0
EĞİTİM YERİ	X² = 11,656 Sd = 12 P = 0,474				
Almanya	39	40	127	96	142
Türkiye	21	17	46	23	53
Türkiye ve yurtdışı	5	1	12	4	14
Diğer	2	1	7	2	5
ÇALIŞMA DURUMU	X² = 13,318 Sd = 12 P = 0,346				
Tam gün çalışıyorum	22	25	88	60	101
Yarım gün çalışıyorum	13	11	27	25	31
Çalışmıyorum	26	21	70	38	75
Emekliyim	6	2	7	2	7
ORTALAMA YILLIK GELİR TÜRKİYE'YE GÖRE	X² = 30,200 Sd = 16 P = 0,017				
Aynı	1	1	11	2	2
Daha Düşük	3	5	12	10	6
Hemen Hemen Aynı	11	10	19	17	32
Daha İyi	27	24	82	50	79
Çok Daha İyi	13	8	34	27	65
AYIRIMCILIK DENEYİMİ	X² = 30,279 Sd = 16 P = 0,017				
Hiç	9	7	26	14	39
Nadiren	9	12	54	27	49
Ara sıra	24	17	78	47	64
Sıklıkla	14	19	23	25	49
Her zaman	8	2	11	12	12

“Kızların flört etmesinde sakınca yoktur.”

Tablo 4.25. Kızların flört etmesinde sakınca yoktur

	Frekans	Yüzde
Tamamen Katılmıyorum	280	41,9
Katılmıyorum	116	17,4
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	116	17,4
Katılıyorum	53	7,9
Tamamen Katılıyorum	90	13,5
Kayıp Veri	13	1,9
Toplam	668	100,0

“Kızların flört etmesinde sakınca yoktur.” ifadesini katılımcıların %41,9’u tamamen katılmıyorum, %17,4’ü katılmıyorum, %17,4’ü ne katılıyorum ne katılmıyorum, %7,9’u katılıyorum ve %13,5’i tamamen katılıyorum olarak değerlendirmişlerdir. İfadenin ortalaması 2,3237 ve standart sapması 1,43641’dir.

Demografik özelliklerden Türkiye’ye göre ortalama yıllık gelir kategorileri arasında anlamlı farklılık bulunmamakta, diğer özelliklere göre anlamlı farklılık bulunmaktadır. Üçüncü nesil katılımcıların diğer nesil katılımcılara göre, kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre, evli olan katılımcıların bekar katılımcılara göre, çocuk sahibi olmayan katılımcılar çocuk sahibi olan katılımcılara göre, Türk vatandaşı olan katılımcıların diğer ülke vatandaşlığına sahip katılımcılara göre, eşi Türk vatandaşı olan katılımcıların eşi diğer ülke vatandaşı olan katılımcılara göre, doğuştan beri Almanya’da yaşayan katılımcıların daha az süredir Almanya’da yaşayan katılımcılara göre, eğitim durumu üniversite olan katılımcıların diğer eğitim durumuna sahip katılımcılara göre, Almanya’da eğitim alan katılımcıların diğer ülkelerde eğitim alan katılımcılara göre, tam gün çalışan katılımcıların diğer çalışma durumlarına sahip katılımcılara göre, ara sıra ayrımcılık deneyimi yaşayan katılımcıların ayrımcılık deneyimi diğer kategorilerde yaşayan katılımcılara göre bu yargıyı daha fazla önemsendiği görülmektedir.

Tablo 4.25.1 Kızların flört etmesinde sakınca yoktur

	Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
NESİL			X² = 54,520	Sd = 8	P = 0,000
İlk Nesil	15	4	1	0	2
İkinci Nesil	179	47	45	19	37
Üçüncü Nesil	86	65	70	34	51
CİNSİYET			X² = 1,278	Sd = 4	P = 0,000
Kadın	110	86	93	48	78
Erkek	170	30	23	5	12
MEDENİ DURUM			X² = 29,842	Sd = 4	P = 0,000
Evli	221	70	77	30	50
Bekar	57	46	38	23	40
ÇOCUK			X² = 54,269	Sd = 4	P = 0,000
Var	207	63	50	23	38
Yok	73	53	66	30	52
DOĞUM YERİ			X² = 74,564	Sd = 8	P = 0,000
Almanya	135	84	89	39	60
Türkiye	143	30	23	13	29
Diğer	2	2	4	1	1
VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 24,559	Sd = 12	P = 0,017
Alman Vatandaşı	109	56	50	13	37
Çifte Vatandaş	35	14	27	14	14
Türk Vatandaşı	132	46	38	26	39
Diğer	4	0	1	0	0
EŞ VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 27,271	Sd = 8	P = 0,001
Alman	14	4	7	0	7
Türk	211	63	69	29	38
Diğer	1	4	2	1	6
NE KADAR ZAMANDIR ALMANYADASINIZ?			X² = 83,300	Sd = 16	P = 0,000
1 Yıl	0	3	1	0	0
2-3 Yıl	4	0	1	2	4
4-6 Yıl	11	1	5	3	5
7-9 Yıl	0	0	0	0	0
10 Yıldan fazla	133	27	19	10	14
Doğuştan beri	131	84	89	37	59

Tablo 4.25.1 Kızların flört etmesinde sakınca yoktur (devamı)

EĞİTİM DÜZEYİ	X² = 43,339 Sd = 16 P = 0,000				
İlkokul	16	3	0	0	1
Ortaokul-Lise	88	21	24	8	13
Üniversite	83	51	44	22	38
Meslek Yüksek Okulu(Ausbildung)	74	32	38	20	25
Yüksek Lisans / Doktora	16	9	10	3	13
Diğer	0	0	0	0	0

EĞİTİM YERİ	X² = 39,311 Sd = 12 P = 0,000				
Almanya	171	81	93	39	60
Türkiye	83	30	10	8	26
Türkiye ve yurtdışı	21	4	4	4	3
Diğer	5	1	8	2	1

ÇALIŞMA DURUMU	X² = 25,343 Sd = 12 P = 0,013				
Tam gün çalışıyorum	143	37	57	19	40
Yarım gün çalışıyorum	33	26	20	13	14
Çalışmıyorum	90	48	38	21	33
Emekliyim	14	5	1	0	3

ORTALAMA YILLIK GELİR TÜRKİYE'YE GÖRE	X² = Sd = 16 P = 0,330				
Aynı	9	3	2	2	1
Daha Düşük	13	6	6	1	10
Hemen Hemen Aynı	32	13	20	7	17
Daha İyi	115	49	49	20	25
Çok Daha İyi	66	23	24	14	23

AYIRIMCILIK DENEYİMİ	X² = 33,279 Sd = 16 P = 0,007				
Hiç	26	18	15	9	27
Nadiren	58	24	34	13	22
Ara sıra	109	39	35	19	26
Sıklıkla	65	23	21	9	12
Her zaman	19	10	10	3	3

“Maddi ve manevi sorunlar olduğunda başvurulması gereken ilk yer ailedir.”

Tablo 4.26. Maddi ve manevi sorunlar olduğunda başvurulması gereken ilk yer ailedir

	Frekans	Yüzde
Tamamen Katılmıyorum	4	0,6
Katılmıyorum	9	1,3
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	54	8,1
Katılıyorum	99	14,8
Tamamen Katılıyorum	493	73,8
Kayıp Veri	9	1,3
Toplam	668	100,0

“Maddi ve manevi sorunlar olduğunda başvurulması gereken ilk yer ailedir.” ifadesini katılımcıların %0,6’sı tamamen katılmıyorum, %1,3’ü katılmıyorum, %8,1’i ne katılıyorum ne katılmıyorum, %14,8’i katılıyorum ve %73,8’i tamamen katılıyorum olarak değerlendirmişlerdir. İfadenin ortalaması 4,6206 ve standart sapması 0,74495’dir.

Demografik özelliklerden vatandaşlık durumu, eş vatandaşlık durumu, Almanya’da yaşama süresi, eğitim durumu, ayrımcılık deneyimi kategorileri arasında anlamlı farklılık bulunmamakta, diğer özelliklere göre anlamlı farklılık bulunmaktadır. Üçüncü nesil katılımcıların diğer nesil katılımcılara göre, kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre, evli olan katılımcıların bekar katılımcılara göre, çocuk sahibi olan katılımcılar çocuk sahibi olmayan katılımcılara göre, Almanya’da eğitim alan katılımcıların diğer ülkelerde eğitim alan katılımcılara göre, tam gün çalışan katılımcıların diğer çalışma durumlarına sahip katılımcılara göre, ortalama yıllık geliri Türkiye’ye göre daha iyi olan katılımcıların diğer kategorilerde olan katılımcılara göre bu yargıyı daha fazla önemseydiği görülmektedir.

Tablo 4.26. 1 Maddi ve manevi sorunlar olduğunda başvurulması gereken ilk yer ailedir

	Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
NESİL			X² = 42,991	Sd = 8	P = 0,000
İlk Nesil	0	0	0	2	20
İkinci Nesil	3	4	23	24	275
Üçüncü Nesil	1	5	31	73	198
CİNSİYET			X² = 13,181	Sd = 4	P = 0,010
Kadın	2	8	41	72	294
Erkek	2	1	13	27	199
MEDENİ DURUM			X² = 21,700	Sd = 4	P = 0,000
Evli	3	8	31	51	358
Bekar	1	1	23	47	133
ÇOCUK			X² = 30,494	Sd = 4	P = 0,000
Var	2	6	23	37	316
Yok	2	3	31	62	177
DOĞUM YERİ			X² = 55,394	Sd = 8	P = 0,002
Almanya	4	4	39	76	286
Türkiye	0	5	12	19	204
Diğer	0	0	3	4	3
VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 8,037	Sd = 12	P = 0,782
Alman Vatandaşı	2	3	22	41	198
Çifte Vatandaş	0	2	7	23	72
Türk Vatandaşı	2	4	25	34	219
Diğer	0	0	0	1	4
EŞ VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 14,113	Sd = 8	P = 0,079
Alman	0	0	1	6	25
Türk	3	7	30	44	329
Diğer	1	1	1	3	8
NE KADAR ZAMANDIR ALMANYADASINIZ?			X² = 25,965	Sd = 16	P = 0,055
1Yıl	0	0	1	0	3
2-3 Yıl	0	0	2	0	9
4-6 Yıl	0	0	1	4	20
7-9 Yıl	0	0	0	0	0
10 Yıldan fazla	0	4	11	18	172
Doğuştan beri	4	5	39	77	277

Tablo 4.26. 1 Maddi ve manevi sorunlar olduğunda başvurulması gereken ilk yer ailedir (devamı)

EĞİTİM DÜZEYİ			X² = 26,183	Sd = 16	P = 0,052
İlkokul	0	0	0	2	18
Ortaokul-Lise	2	1	13	15	125
Üniversite	0	4	24	48	164
Meslek Yüksek Okulu(Ausbildung)	2	2	15	21	149
Yüksek Lisans / Doktora	0	2	1	11	37
DİĞER	0	0	0	0	0
EĞİTİM YERİ			X² = 31,704	Sd = 12	P = 0,002
Almanya	4	6	45	69	322
Türkiye	0	0	6	18	135
Türkiye ve yurtdışı	0	2	3	4	27
DİĞER	0	1	0	7	9
ÇALIŞMA DURUMU			X² = 26,616	Sd = 12	P = 0,009
Tam gün çalışıyorum	4	5	22	37	230
Yarım gün çalışıyorum	0	3	5	11	88
Çalışmıyorum	0	1	24	50	156
Emekliyim	0	0	3	1	19
ORTALAMA YILLIK GELİR TÜRKİYE'YE GÖRE			X² = 42,071	Sd = 16	P = 0,000
Aynı	2	1	0	2	12
Daha Düşük	0	0	1	7	28
Hemen Hemen Aynı	1	1	7	13	67
Daha İyi	0	2	21	31	207
Çok Daha İyi	1	5	12	18	114
AYIRIMCILIK DENEYİMİ			X² = 15,634	Sd = 16	P = 0,479
Hiç	0	2	9	10	74
Nadiren	1	2	14	31	103
Ara sıra	2	3	18	35	172
Sıklıkla	1	1	9	22	99
Her zaman	0	1	2	1	41

“Misafirlikte erkek ve kadın ayrı oturmalıdır.”

Tablo. 4.27 Misafirlikte erkek ve kadın ayrı oturmalıdır

	Frekans	Yüzde
Tamamen Katılmıyorum	244	36,5
Katılmıyorum	81	12,1
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	177	26,5
Katılıyorum	65	9,7
Tamamen Katılıyorum	92	13,8
Kayıp Veri	9	1,3
Toplam	668	100,0

“Misafirlikte erkek ve kadın ayrı oturmalıdır.” ifadesini katılımcıların %36,5’i tamamen katılmıyorum, %12,1’i katılmıyorum, %26,5’i ne katılıyorum ne katılmıyorum, %9,7’si katılıyorum ve %13,8’i tamamen katılıyorum olarak değerlendirmişlerdir. İfadenin ortalaması 2,5144 ve standart sapması 1,42418’dir.

Demografik özelliklerden medeni durum, çocuk sahibi olma, doğum yeri, vatandaşlık durumu, Almanya’da yaşama süresi, çalışma durumu, ortalama yıllık gelir Türkiye’ye göre kategorileri arasında anlamlı farklılık bulunmamakta, diğer özelliklere göre anlamlı farklılık bulunmaktadır. İkinci nesil katılımcıların diğer nesil katılımcılara göre, erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre, eşi Türk vatandaşı olan katılımcılara göre eşi diğer ülke vatandaşı olan katılımcılara göre, eğitim durumu ortaokul-lise olan katılımcıların diğer eğitim durumlarına sahip katılımcılara göre, Almanya’da eğitim alan katılımcıların diğer ülkelerde eğitim alan katılımcılara göre, ara sıra ayrımcılık deneyimi yaşayan katılımcıların diğer kategorilerdeki katılımcılara göre bu yargıyı daha fazla önemsediği görülmektedir.

Tablo. 4.27.1 Misafirlikte erkek ve kadın ayrı oturmalıdır

	Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
NESİL			X² = 16,626	Sd = 8	P = 0,034
İlk Nesil	7	1	10	0	5
İkinci Nesil	125	32	81	36	54
Üçüncü Nesil	112	48	86	29	33
CİNSİYET			X² = 41,471	Sd = 4	P = 0,000
Kadın	184	58	104	29	42
Erkek	60	23	73	36	50
MEDENİ DURUM			X² = 8,515	Sd = 4	P = 0,074
Evli	173	48	115	44	71
Bekar	71	33	61	20	20
ÇOCUK			X² = 6,427	Sd = 4	P = 0,169
Var	141	38	106	41	59
Yok	103	43	71	24	33
DOĞUM YERİ			X² = 39,175	Sd = 8	P = 0,078
Almanya	153	58	108	45	44
Türkiye	88	21	67	19	46
Diğer	3	2	2	1	2
VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 20,812	Sd = 12	P = 0,053
Alman Vatandaşı	99	33	74	28	31
Çifte Vatandaş	38	12	26	10	18
Türk Vatandaşı	106	36	77	27	39
Diğer	1	0	0	0	4
EŞ VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 27,455	Sd = 8	P = 0,001
Alman	18	0	2	2	10
Türk	148	50	111	44	61
Diğer	10	0	4	0	0
NE KADAR ZAMANDIR ALMANYADASINIZ?			X² = 25,986	Sd = 16	P = 0,056
1 Yıl	2	0	0	0	2
2-3 Yıl	6	1	1	2	1
4-6 Yıl	10	3	6	0	6
7-9 Yıl	0	0	0	0	0
10 Yıldan fazla	65	19	63	20	39
Doğuştan beri	151	58	106	43	43

Tablo. 4.27.1 Misafirlikte erkek ve kadın ayrı oturmalıdır (devamı)

EĞİTİM DÜZEYİ	X² = 31,908 Sd = 16 P = 0,010				
İlkokul	5	0	10	0	6
Ortaokul-Lise	51	14	43	14	34
Üniversite	97	34	58	24	26
Meslek Yüksek Okulu(Ausbildung)	66	26	54	22	21
Yüksek Lisans / Doktora	24	7	12	5	3
Diğer					
EĞİTİM YERİ	X² = 23,259 Sd = 12 P = 0,026				
Almanya	166	64	110	52	53
Türkiye	59	9	50	10	32
Türkiye ve yurtdışı	13	3	12	2	6
Diğer	6	4	5	1	1
ÇALIŞMA DURUMU	X² = 19,931 Sd = 12 P = 0,068				
Tam gün çalışıyorum	108	38	81	32	38
Yarım gün çalışıyorum	52	15	22	10	8
Çalışmıyorum	78	27	65	22	39
Emekliyim	6	1	9	1	7
ORTALAMA YILLIK GELİR TÜRKİYE'YE GÖRE	X² = 22,377 Sd = 16 P = 0,131				
Aynı	3	5	5	2	2
Daha Düşük	10	6	15	1	4
Hemen Hemen Aynı	32	13	24	5	14
Daha İyi	97	29	76	28	32
Çok Daha İyi	71	18	29	13	19
AYIRIMCILIK DENEYİMİ	X² = 55,898 Sd = 16 P = 0,000				
Hiç	55	10	19	3	9
Nadiren	71	16	40	14	10
Ara sıra	61	36	73	27	32
Sıklıkla	41	16	30	17	28
Her zaman	15	2	14	3	11

“On sekiz (18) yaşını dolduran bir erkek geleceğiyle ilgili kararları kendisi vermelidir.”

Tablo 4.28. On sekiz (18) yaşını dolduran bir erkek geleceğiyle ilgili kararları kendisi vermelidir

	Frekans	Yüzde
Tamamen Katılmıyorum	75	11,2
Katılmıyorum	109	16,3
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	285	42,7
Katılıyorum	107	16,0
Tamamen Katılıyorum	84	12,6
Kayıp Veri	8	1,2
Toplam	668	100,0

“On sekiz (18) yaşını dolduran bir erkek geleceğiyle ilgili kararları kendisi vermelidir.” ifadesini katılımcıların %11,2’si tamamen katılmıyorum, %16,3’ü katılmıyorum, %42,7’si ne katılıyorum ne katılmıyorum, %16’sı katılıyorum ve %12,6’sı tamamen katılıyorum olarak değerlendirmişlerdir. İfadenin ortalaması 3,0242 ve standart sapması 1,13678’dir.

Demografik özelliklerden nesil, cinsiyet medeni durum, çocuk sahibi olma, doğum yeri, vatandaşlık durumu, Almanya’da yaşama süresi, çalışma durumu, ortalama yıllık gelir Türkiye’ye göre kategorileri arasında anlamlı farklılık bulunmamakta, diğer özelliklere göre anlamlı farklılık bulunmaktadır. Evli olan katılımcıların bekar katılımcılara göre, çocuk sahibi olmayan katılımcıların çocuk sahibi olan katılımcılara göre, Türk vatandaşı olan katılımcıların diğer ülke vatandaşı olan katılımcılara göre, ortalama yıllık geliri Türkiye’ye göre daha iyi olan katılımcıların yıllık geliri farklı kategorilerde olan katılımcılara göre, ara sıra ayrımcılık deneyimi yaşayan katılımcıların diğer kategorilerdeki katılımcılara göre bu yargıyı daha fazla önemsendiği görülmektedir.

Tablo 4.28.1 On sekiz (18) yaşını dolduran bir erkek geleceğiyle ilgili kararları kendisi vermelidir

	Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
NESİL			X² = 13,373	Sd = 8	P = 0,135
İlk Nesil	2	2	14	3	2
İkinci Nesil	48	58	136	52	35
Üçüncü Nesil	25	49	135	52	47
CİNSİYET			X² = 5,623	Sd = 4	P = 0,229
Kadın	43	71	183	61	60
Erkek	32	38	102	46	24
MEDENİ DURUM			X² = 20,926	Sd = 4	P = 0,000
Evlü	62	66	203	76	44
Bekar	13	41	81	31	40
ÇOCUK			X² = 13,709	Sd = 4	P = 0,008
Var	52	58	177	61	37
Yok	23	51	108	46	47
DOĞUM YERİ			X² = 26,702	Sd = 8	P = 0,534
Almanya	46	76	171	67	49
Türkiye	28	33	108	38	34
Diğer	1	0	6	2	1
VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 22,463	Sd = 12	P = 0,033
Alman Vatandaşı	32	52	109	42	31
Çifte Vatandaş	8	13	51	17	15
Türk Vatandaşı	34	44	125	44	38
Diğer	1	0	0	4	0
EŞ VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 11,403	Sd = 8	P = 0,180
Alman	6	3	11	11	1
Türk	56	62	190	63	43
Diğer	1	3	6	3	1
NE KADAR ZAMANDIR ALMANYADASINIZ?			X² = 24,483	Sd = 16	P = 0,079
1Yıl	2	1	1	0	0
2-3 Yıl	0	2	2	4	3
4-6 Yıl	2	0	12	8	3
7-9 Yıl	0	0	0	0	0
10 Yıldan fazla	26	32	93	31	24
Doğuştan beri	44	74	172	63	49

Tablo 4.28.1 On sekiz (18) yaşını dolduran bir erkek geleceğiyle ilgili kararları kendisi vermelidir (devamı)

EĞİTİM DÜZEYİ	X² = 16,807 Sd = 16 P = 0,398				
İlkokul	4	1	9	3	4
Ortaokul-Lise	21	19	74	19	23
Üniversite	23	45	98	40	34
Meslek Yüksek Okulu(Ausbildung)	22	32	80	38	17
Yüksek Lisans / Doktora	5	12	22	7	5
Diğer	0	0	0	0	0
EĞİTİM YERİ	X² = 14,204 Sd = 12 P = 0,288				
Almanya	51	86	186	73	50
Türkiye	20	18	71	25	26
Türkiye ve yurtdışı	3	4	20	4	5
Diğer	1	1	7	5	3
ÇALIŞMA DURUMU	X² = 20,622 Sd = 12 P = 0,056				
Tam gün çalışıyorum	33	49	124	57	35
Yarım gün çalışıyorum	18	25	39	8	17
Çalışmıyorum	22	33	107	39	30
Emekliyim	2	2	15	3	2
ORTALAMA YILLIK GELİR TÜRKİYE'YE GÖRE	X² = 29,631 Sd = 16 P = 0,020				
Aynı	3	3	9	1	1
Daha Düşük	1	6	16	5	8
Hemen Hemen Aynı	10	17	42	13	7
Daha İyi	30	37	133	35	27
Çok Daha İyi	18	27	45	33	27
AYIRIMCILIK DENEYİMİ	X² = 41,618 Sd = 16 P = 0,000				
Hiç	10	6	36	22	22
Nadiren	15	24	60	29	23
Ara sıra	19	41	117	29	24
Sıklıkla	23	28	52	20	9
Her zaman	8	10	17	6	4

“On sekiz (18) yaşını dolduran bir kız geleceğiyle ilgili kararları kendisi vermelidir.”

Tablo 4.29. On sekiz (18) yaşını dolduran bir kız geleceğiyle ilgili kararları kendisi vermelidir

	Frekans	Yüzde
Tamamen Katılmıyorum	83	12,4
Katılmıyorum	114	17,1
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	280	41,9
Katılıyorum	95	14,2
Tamamen Katılıyorum	87	13,0
Kayıp Veri	9	1,3
Toplam	668	100,0

“On sekiz (18) yaşını dolduran bir kız geleceğiyle ilgili kararları kendisi vermelidir.” ifadesini katılımcıların %12,4’ü tamamen katılmıyorum, %17,1’i katılmıyorum, %41,9’u ne katılıyorum ne katılmıyorum, %14,2’si katılıyorum ve %13’ü tamamen katılıyorum olarak değerlendirmişlerdir. İfadenin ortalaması 2,9833 ve standart sapması 1,16223’dir.

Demografik özelliklerden cinsiyet, doğum yeri, çocuk sahibi olma, vatandaşlık durumu, eş vatandaşlık durumu, eğitim düzeyi, eğitim yeri, çalışma durumu, kategorileri arasında anlamlı farklılık bulunmamakta, diğer özelliklere göre anlamlı farklılık bulunmaktadır. Üçüncü nesil katılımcıların diğer nesil katılımcılara göre, kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre, evli olan katılımcıların bekar katılımcılara göre, çocuk sahibi olmayan katılımcılar çocuk sahibi olan katılımcılara göre, doğuştan beri Almanya’da yaşayan katılımcıların daha az süredir Almanya’da yaşayan katılımcılara göre, ortalama yıllık geliri Türkiye’ye göre daha iyi olan katılımcıların yıllık geliri diğer kategorilerde olan katılımcılara göre, hiç ayrımcılık deneyimi yaşamayan katılımcıların ayrımcılık deneyimi diğer kategorilerde yaşayan katılımcılara göre bu yargıyı daha fazla önemsendiği görülmektedir.

Tablo 4.29.1 On sekiz (18) yaşını dolduran bir kız geleceğiyle ilgili kararları kendisi vermelidir

	Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
NESİL			X² = 20,416	Sd = 8	P = 0,009
İlk Nesil	2	4	12	1	4
İkinci Nesil	55	66	130	42	35
Üçüncü Nesil	26	44	138	52	48
CİNSİYET			X² = 9,027	Sd = 4	P = 0,060
Kadın	44	66	184	60	63
Erkek	39	48	96	35	24
MEDENİ DURUM			X² = 18,965	Sd = 4	P = 0,001
Evlü	68	76	197	64	45
Bekar	15	36	82	31	42
ÇOCUK			X² = 15,190	Sd = 4	P = 0,004
Var	59	68	170	48	39
Yok	24	46	110	47	48
DOĞUM YERİ			X² = 29,357	Sd = 8	P = 0,395
Almanya	46	69	176	67	50
Türkiye	36	44	99	26	36
Diğer	1	1	5	2	1
VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 9,312	Sd = 12	P = 0,676
Alman Vatandaşı	36	42	115	40	32
Çifte Vatandaş	7	16	47	17	17
Türk Vatandaşı	39	56	115	37	38
Diğer	1	0	3	1	0
EŞ VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 11,123	Sd = 8	P = 0,195
Alman	6	4	11	9	1
Türk	62	70	185	52	45
Diğer	1	4	5	3	1
NE KADAR ZAMANDIR ALMANYADASINIZ?			X² = 38,045	Sd = 16	P = 0,001
1Yıl	3	0	1	0	0
2-3 Yıl	0	2	2	4	3
4-6 Yıl	3	0	11	8	3
7-9 Yıl					
10 Yılden fazla	31	42	86	21	26
Doğuştan beri	45	68	176	62	50

Tablo 4.29.1 On sekiz (18) yaşını dolduran bir kız geleceğiyle ilgili kararları kendisi vermelidir (devamı)

EĞİTİM DÜZEYİ	X² = 16,021 Sd = 16 P = 0,452				
İlkokul	5	3	8	1	4
Ortaokul-Lise	23	24	70	14	25
Üniversite	24	46	95	41	33
Meslek Yüksek Okulu(Ausbildung)	24	31	83	32	19
Yüksek Lisans / Doktora	7	10	22	7	5
Diğer	0	0	0	0	0
EĞİTİM YERİ	X² = 11,190 Sd = 12 P = 0,513				
Almanya	54	80	192	67	52
Türkiye	24	29	59	20	28
Türkiye ve yurtdışı	3	4	20	4	5
Diğer	2	1	8	4	2
ÇALIŞMA DURUMU	X² = 17,002 Sd = 12 P = 0,150				
Tam gün çalışıyorum	40	54	121	47	35
Yarım gün çalışıyorum	17	25	40	8	17
Çalışmıyorum	24	31	106	39	31
Emekliyim	2	4	13	1	4
ORTALAMA YILLIK GELİR TÜRKİYE'YE GÖRE	X² = 26,832 Sd = 16 P = 0,043				
Aynı	2	3	10	1	1
Daha Düşük	2	6	15	5	8
Hemen Hemen Aynı	12	16	35	15	11
Daha İyi	34	36	134	31	27
Çok Daha İyi	20	35	45	23	26
AYIRIMCILIK DENEYİMİ	X² = 36,205 Sd = 16 P = 0,003				
Hiç	12	8	34	18	24
Nadiren	16	30	56	27	22
Ara sıra	23	40	116	27	23
Sıklıkla	23	27	53	17	12
Her zaman	9	8	18	6	4

“Yaşlandığında anne-babama huzurevi benden daha iyi bakar.”

Tablo 4.30. Yaşlandığında anne-babama huzurevi benden daha iyi bakar

	Frekans	Yüzde
Tamamen Katılmıyorum	455	68,1
Katılmıyorum	89	13,3
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	82	12,3
Katılıyorum	14	2,1
Tamamen Katılıyorum	16	2,4
Kayıp Veri	12	1,8
Toplam	668	100,0

“Yaşlandığında anne-babama huzurevi benden daha iyi bakar.” ifadesini katılımcıların %68,1’i tamamen katılmıyorum, %13,3’ü katılmıyorum, %13,3’ü ne katılıyorum ne katılmıyorum, %2,1’i katılıyorum ve %2,4’ü tamamen katılıyorum olarak değerlendirmişlerdir. İfadenin ortalaması 2,9833 ve standart sapması 1,16223’dir.

Demografik özelliklerden nesil, cinsiyet, medeni durum, çocuk sahibi olma, vatandaşlık durumu, Almanya’da yaşama süresi, Türkiye’ye göre ortalama yıllık gelir, ayrımcılık deneyimi kategorileri arasında anlamlı farklılık bulunmamakta, diğer özelliklere göre anlamlı farklılık bulunmaktadır. Doğum yeri Türkiye olan katılımcıların doğum yeri diğer ülkeler olan katılımcılara göre, eşi Türk vatandaşı olan katılımcıların eşi diğer ülke vatandaşlıklarına sahip katılımcılara göre, eğitim durumu üniversite olan katılımcıların eğitim durumu diğer kategorilerde olan katılımcılara göre, çalışmayan katılımcıların çalışan ve emekli katılımcılara göre bu yargıyı daha fazla önemsendiği görülmektedir.

Tablo 4.30.1 Yaşlandığında anne-babama huzurevi benden daha iyi bakar

	Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
NESİL			X² = 12,802	Sd = 8	P = 0,119
İlk Nesil	14	3	3	0	3
İkinci Nesil	226	43	45	7	7
Üçüncü Nesil	215	43	34	7	6
CİNSİYET			X² = 2,240	Sd = 4	P = 0,692
Kadın	289	57	48	11	10
Erkek	166	32	34	3	6
MEDENİ DURUM			X² = 2,475	Sd = 4	P = 0,649
Evli	305	61	61	11	12
Bekar	147	28	21	3	4
ÇOCUK			X² = 1,611	Sd = 4	P = 0,807
Var	260	54	50	9	11
Yok	195	35	32	5	5
DOĞUM YERİ			X² = 48,345	Sd = 8	P = 0,010
Almanya	278	67	47	9	5
Türkiye	173	19	32	5	11
Diğer	4	3	3	0	0
VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 8,676	Sd = 12	P = 0,730
Alman Vatandaşı	178	40	34	6	5
Çifte Vatandaş	69	18	11	4	2
Türk Vatandaşı	204	30	37	4	9
Diğer	4	1	0	0	0
EŞ VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 19,831	Sd = 8	P = 0,011
Alman	21	3	8	0	0
Türk	286	57	50	9	11
Diğer	5	2	4	2	1
NE KADAR ZAMANDIR ALMANYADASINIZ?			X² = 20,033	Sd = 16	P = 0,219
1Yıl	4	0	0	0	0
2-3 Yıl	6	1	3	1	0
4-6 Yıl	17	2	4	0	2
7-9 Yıl	0	0	0	0	0
10 Yıldan fazla	146	22	24	4	9
Doğuştan beri	272	64	49	9	5

**Tablo 4.30.1 Yaşlandığında anne-babama huzurevi benden daha iyi bakar
(devamı)**

EĞİTİM DÜZEYİ	X² = 29,817 Sd = 16 P = 0,019				
İlkokul	19	1	1	0	0
Ortaokul-Lise	107	17	15	5	11
Üniversite	167	36	30	3	3
Meslek Yüksek Okulu(Ausbildung)	129	25	27	4	2
Yüksek Lisans / Doktora	31	10	8	2	0
Diğer	0	0	0	0	0
EĞİTİM YERİ	X² = 18,432 Sd = 12 P = 0,103				
Almanya	306	65	55	9	8
Türkiye	119	16	16	2	6
Türkiye ve yurtdışı	19	5	8	3	1
Diğer	10	3	3	0	1
ÇALIŞMA DURUMU	X² = 27,376 Sd = 12 P = 0,007				
Tam gün çalışıyorum	207	34	39	10	5
Yarım gün çalışıyorum	75	12	18	0	2
Çalışmıyorum	161	40	20	3	6
Emekliyim	12	3	5	1	3
ORTALAMA YILLIK GELİR TÜRKİYE'YE GÖRE	X² = 24,996 Sd = 16 P = 0,070				
Aynı	14	2	1	0	0
Daha Düşük	28	1	6	0	1
Hemen Hemen Aynı	56	10	12	2	7
Daha İyi	184	38	30	6	3
Çok Daha İyi	98	19	27	4	2
AYIRIMCILIK DENEYİMİ	X² = 22,003 Sd = 16 P = 0,143				
Hiç	61	11	18	2	4
Nadiren	99	23	23	2	3
Ara sıra	162	29	29	4	6
Sıklıkla	94	23	8	2	2
Her zaman	35	3	3	3	1

“Yaşlılığında çocuklarım bana bakmalıdır.”

Tablo 4.31. Yaşlılığında çocuklarım bana bakmalıdır

	Frekans	Yüzde
Tamamen Katılmıyorum	74	11,1
Katılmıyorum	85	12,7
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	201	30,1
Katılıyorum	134	20,1
Tamamen Katılıyorum	166	24,9
Kayıp Veri	8	1,2
Toplam	668	100,0

“Yaşlılığında çocuklarım bana bakmalıdır.” ifadesini katılımcıların %11,1’i tamamen katılmıyorum, %12,7’ü katılmıyorum, %30,1’i ne katılıyorum ne katılmıyorum, %20,1’i katılıyorum ve %24,9’u tamamen katılıyorum olarak değerlendirmişlerdir. İfadenin ortalaması 2,9833 ve standart sapması 1,16223’dir.

Demografik özelliklerden medeni durum, çocuk sahibi olma, vatandaşlık durumu, eş vatandaşlık durumu, Türkiye’ye göre ortalama yıllık gelir kategorileri arasında anlamlı farklılık bulunmamakta, diğer özelliklere göre anlamlı farklılık bulunmaktadır. İkinci nesil katılımcıların diğer nesil katılımcılarına göre, erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre, doğum yeri Türkiye olan katılımcıların doğum yeri diğer ülkeler olan katılımcılara göre, doğuştan beri Almanya’da yaşayan katılımcıların daha az süredir Almanya’da yaşayan katılımcılara göre, eğitim durumu Meslek Yüksek Okulu(Ausbildung) olan katılımcıların eğitim durumu diğer kategorilerde olan katılımcılara göre, eğitimini Almanya’da alan katılımcıların eğitimini diğer ülkelerde alan katılımcılara göre, tam gün çalışan katılımcıların çalışma durumu diğer grup olan katılımcılara göre, ara sıra ayırimcılık deneyimi yaşayan katılımcıların ayırimcılık deneyimini farklı düzeylerde yaşayan katılımcılara göre bu yargıyı daha fazla önemseydiği görülmektedir.

Tablo 4.31.1 Yaşlılığında çocuklarım bana bakmalıdır

	Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
NESİL			X² = 18,727	Sd = 8	P = 0,016
İlk Nesil	3	3	2	2	13
İkinci Nesil	34	42	104	61	88
Üçüncü Nesil	37	40	95	71	65
CİNSİYET			X² = 50,180	Sd = 4	P = 0,000
Kadın	64	62	138	81	73
Erkek	10	23	63	53	93
MEDENİ DURUM			X² = 8,468	Sd = 4	P = 0,076
Evli	52	60	147	78	114
Bekar	22	24	54	55	51
ÇOCUK			X² = 6,251	Sd = 4	P = 0,181
Var	45	53	118	66	103
Yok	29	32	83	68	63
DOĞUM YERİ			X² = 57,032	Sd = 8	P = 0,001
Almanya	47	63	134	87	78
Türkiye	25	21	61	46	88
Diğer	2	1	6	1	0
VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 20,268	Sd = 12	P = 0,062
Alman Vatandaşı	31	34	84	66	51
Çifte Vatandaş	10	20	27	16	31
Türk Vatandaşı	32	31	89	52	81
Diğer	1	0	1	0	3
EŞ VATANDAŞLIK DURUMU			X² = 12,303	Sd = 8	P = 0,138
Alman	1	5	13	4	9
Türk	50	56	133	70	105
Diğer	3	1	2	6	2
NE KADAR ZAMANDIR ALMANYADASINIZ?			X² = 40,898	Sd = 16	P = 0,001
1Yıl	2	0	1	1	0
2-3 Yıl	1	1	4	4	1
4-6 Yıl	5	1	6	2	11
7-9 Yıl	0	0	0	0	0
10 Yıldan fazla	20	19	55	38	74
Doğuştan beri	46	63	131	85	77

Tablo 4.31.1 Yaşlılığında çocuklarım bana bakmalıdır (devamı)

			X² = 29,962	Sd = 16	P = 0,018
EĞİTİM DÜZEYİ					
İlkokul	2	1	6	1	11
Ortaokul-Lise	14	14	50	27	51
Üniversite	30	36	76	54	44
Meslek Yüksek Okulu(Ausbildung)	21	26	55	36	51
Yüksek Lisans / Doktora	7	7	14	16	7
Diğer	0	0	0	0	0
EĞİTİM YERİ					
			X² = 30,314	Sd = 12	P = 0,003
Almanya	51	64	142	96	93
Türkiye	15	12	39	32	62
Türkiye ve yurtdışı	5	6	12	4	9
Diğer	3	3	8	2	1
ÇALIŞMA DURUMU					
			X² = 34,827	Sd = 12	P = 0,000
Tam gün çalışıyorum	29	27	90	62	90
Yarım gün çalışıyorum	11	19	41	21	15
Çalışmıyorum	30	37	66	50	48
Emekliyim	4	2	4	1	13
ORTALAMA YILLIK GELİR TÜRKİYE'YE GÖRE					
			X² = 7,013	Sd = 16	P = 0,973
Aynı	1	2	7	1	6
Daha Düşük	5	4	11	7	9
Hemen Hemen Aynı	13	9	27	19	21
Daha İyi	26	38	80	49	69
Çok Daha İyi	17	21	41	31	40
AYIRIMCILIK DENEYİMİ					
			X² = 27,591	Sd = 16	P = 0,035
Hiç	15	11	25	15	30
Nadiren	19	27	51	28	26
Ara sıra	20	27	76	51	56
Sıklıkla	16	17	37	31	31
Her zaman	4	3	10	7	21

5.1.2. Aile Değerleri ile ilgili ifadelerin Dindarlık Tutumu ile İlişkisi

Normal dağılım gösteren dindarlık tutumu ve aile değerleri ifadeleri arasındaki ilişkileri analiz etmek için korelasyon analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 66'da verilmiştir anlamlılık düzeyi $p < 0,050$ olduğunda anlamlı bir ilişki olduğu, $p > 0,050$ olduğunda anlamlı bir ilişki olmadığı kabul edilmektedir. Pearson Korelasyon kat sayısı ilişkinin büyüklüğünü ifade etmektedir.

Tablo 4.32. Dindarlık Tutumu Korelasyon Tablosu

Dindarlık Tutumu	Pearson Korelasyon	p
Ailenin geçiminden erkek sorumludur.	0,380	0,000
Akrabalarla sık sık görüşülmelidir.	0,348	0,000
Anne baba, çocuklarının arkadaş tercihine müdahil olabilir.	0,310	0,000
Bakıma muhtaç olan aile büyükleri çocuklarınca aile içinde bakılmalıdır.	0,282	0,000
Bir erkeğin evlilik öncesi cinsel ilişki kurmasında sakınca görmüyorum.	-0,390	0,000
Bir kadın evliliğinde kızlık soyadını da taşıyabilmelidir.	-0,193	0,000
Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir.	0,335	0,000
Çocuklar evleneceği eşi kendi seçmelidir.	-0,223	0,000
Çocuklar kendi ayakları üzerinde duracak şekilde yetiştirilmelidir.	-0,067	0,087
Çocuklar, ebeveynlerinin akrabalarını tanıyıp bilmelidir.	0,237	0,000
Çocuklara erken yaşta dini bilgiler öğretilmelidir.	0,454	0,000
Ergenlik çağına gelen çocuklara okullarda cinsellik eğitimi verilmelidir.	-0,301	0,000
Kızların flört etmesinde sakınca yoktur.	-0,553	0,000
Maddi ve manevi sorunlar olduğunda başvurulması gereken ilk yer ailedir.	0,187	0,000
Misafirlikte erkek ve kadın ayrı oturmalıdır.	0,516	0,000
On sekiz (18) yaşını dolduran bir erkek geleceğiyle ilgili kararları kendisi vermelidir.	-0,226	0,000
On sekiz (18) yaşını dolduran bir kız geleceğiyle ilgili kararları kendisi vermelidir.	-0,237	0,000
Yaşlandığında anne-babama huzurevi benden daha iyi bakar.	-0,234	0,000
Yaşlılığında çocuklarım bana bakmalıdır.	0,269	0,000

Yukarıda verilen tablodaki değerlerin incelediğimizde dindarlık değişkeni üzerinden kurduğumuz hipotezlerin çoğunun doğrulandığı görülmektedir. Sosyodemografik değişkenlere göre ulaştığımız sonuç şöyledir:

1. Nesillere göre dindarlık tutumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre araştırmanın “*Dindarlık tutumu ile nesiller arasında anlamlı bir ilişki vardır*” alternatif hipotezi doğrulanmıştır (bkz. tablo-18, tablo-19).
2. Cinsiyete ile dindarlık tutumu arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Buna göre araştırmanın “*Dindarlık tutumu ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki vardır*” alternatif hipotezi doğrulanmıştır (bkz. tablo-20).
3. Ancak, dindarlık tutumu ile doğum yeri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Buna göre araştırmanın “*Dindarlık tutumu ile doğum yeri arasında anlamlı bir ilişki vardır*” alternatif hipotezi doğrulanamamıştır (bkz. tablo-21).
4. Almanya’da yaşama süresine göre dindarlık tutumu arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Buna göre araştırmanın “*Dindarlık tutumu ile Almanya’da yaşama süresi arasında anlamlı bir ilişki vardır*” alternatif hipotezi doğrulanmıştır (bkz. tablo-22, tablo-23).
5. Dindarlık tutulu ile vatandaşlık arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Buna göre araştırmanın “*Dindarlık tutumu ile vatandaşlık arasında anlamlı bir ilişki yoktur*” alternatif hipotezi doğrulanmıştır (bkz. tablo-24).
6. Eğitim durumuna göre dindarlık tutumu arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Buna göre araştırmanın “*Dindarlık tutumu ile eğitim durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır*” alternatif hipotezi doğrulanmıştır (bkz. tablo-25, tablo-26).
7. Dindarlık tutumu ile yıllık ortalama gelir arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Buna göre araştırmanın “*Dindarlık tutumu ile yıllık ortalama gelir arasında anlamlı bir ilişki vardır*” alternatif hipotezi doğrulanamamıştır (bkz. tablo-27).

Araştırmada Aile değerleri ile ilgili ifadelerin dindarlık tutumu ile ilişkisi sonuçlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Dindarlık Tutumuyla pozitif ilişkili değerler:

- *“Ailenin geçiminden erkek sorumludur”*
- *“Akrabalarla sık sık görüşülmelidir”*
- *“Anne baba, çocuklarının arkadaş tercihine müdahil olabilir”*
- *“Bakıma muhtaç olan aile büyükleri çocuklarınca aile içinde bakılmalıdır”*
- *“Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir”*
- *“Çocuklara erken yaşta dini bilgiler öğretilmelidir”*
- *“Maddi ve manevi sorunlar olduğunda başvurulması gereken ilk yer ailedir”*
- *“Yaşlılığında çocuklarım bana bakmalıdır”*

Yukarıda verilen aile değerleri ifadeleriyle dindarlık tutumu arasında anlamlı, pozitif yönlü ancak zayıf bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca bakarak, dindarlık tutumu arttıkça katılımcıların bu ifadelere katılımı da artmaktadır diyebiliriz.

2. Dindarlık Tutumuyla negatif ilişkili değerler:

- *“Bir erkeğin evlilik öncesi cinsel ilişki kurmasında sakınca görmüyorum”*
- *“Bir kadın evliliğinde kızlık soyadını da taşıyabilmelidir”*
- *“Çocuklar evleneceği eşi kendi seçmelidir”*
- *“Ergenlik çağına gelen çocuklara okullarda cinsellik eğitimi verilmelidir”*
- *“On sekiz (18) yaşını dolduran bir erkek geleceğiyle ilgili kararları kendisi vermelidir”*
- *“On sekiz (18) yaşını dolduran bir kız geleceğiyle ilgili kararları kendisi vermelidir”*
- *“Yaşlandığında anne-babama huzurevi benden daha iyi bakar”*
- *“Çocuklar, ebeveynlerinin akrabalarını tanıyıp bilmelidir”*

Yukarıda sıralanan bazı tartışmalı geleneksel aile değerlerini yansıtan ifadelere yönelik tutumla dindarlık tutumu arasında anlamlı, negatif yönlü ama zayıf bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara bakarak dindarlık tutumu arttıkça katılımcıların bu ifadeye katılımı azalmaktadır diyebiliriz. Geleneksel değerlerin hamisi olan din faktörünü dikkate aldığımızda, genel özelliği oldukça dindar olan bu örneklemin söz konusu bu değerlerle ilişkili tutumu aslında biraz manidardır. Çünkü “dindar”

katılımcıların bu değerler konusunda daha muhafazakâr bir tutum sergilemesi beklenir. Ancak sonuç negatif anlamlı bir ilişki ortaya koysa da bu ilişkinin zayıf olması düşündürücüdür. Bu durum aslında, bir nedensellik bağı kurmadan ve kesinlik ifade etmeden, Almanya’da yaşayan katılımcıların dindarlıklarını korumuş olsalar da bu dindarlığın daha çok kimlik ve şekilsel düzeyde etkili olduğu ama değerler konusunda katılımcıların bağlamdan daha fazla etkilendiği ve bir erime söz konusu olduğu söylenebilir.

3. Bununla beraber “*Kızların flört etmesinde sakınca yoktur*” ifadesi ile dindarlık tutumu arasında anlamlı, negatif yönlü ama diğer değerlerden farklı olarak orta derece bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçtan hareketle, dindarlık tutumu arttıkça katılımcıların bu ifadeye katılımı azalmaktadır. Diğer ifadelere göre en yüksek ilişki derecesi bu ifade de bulunmaktadır. Bu sonuçta başlı başına ele alınması gereken bir bulgudur. Bu sonuçtan katılımcıların en hassas ve en muhafazakâr olduğu konunun kız çocuklarının flört yapması meselesi olduğu ve bu konuda dindar özellik sergileyen örneklem grubunun diğer değerlere nazaran daha tutucu bir tutum içerisinde olduğu söylenebilir. Bu sonuç ayrıca Genelde Avrupa, özelde Almanya bağlamında var olan evlilik öncesi cinsel ilişki olarak yorumlanan olan flört olgusu konusunda, özellikle de kız çocukları bağlamında katılımcıların daha duyarlı olduğunu göstermektedir.
4. Öte taraftan Alman değer sistemini tipik bir ifadesi olan “*Çocuklar kendi ayakları üzerinde duracak şekilde yetiştirilmelidir*” değer anlayışıyla dindarlık tutumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.
5. Son olarak, “*Misafirlikte erkek ve kadın ayrı oturmalıdır*” ifadesi ile dindarlık tutumu arasında anlamlı, pozitif yönlü ve diğer değer kategorilerinden farklı olarak orta derecede güçlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Dindarlık tutumu arttıkça katılımcıların bu ifadeye katılımı artmaktadır.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Göçmen Türklerin Almanya serüveni, Türkiye ile Almanya arasında 30 Ekim 1961 tarihinde imzalanan işgücü anlaşması gereğince 1 yıllığına misafir işçi olarak gidecek olan 400 madenci Türk'ten 55'inin 27 Kasım 1961 yılında Düsseldorf Havalimanı'na inmesiyle başlamıştı. Bundan 60 yıl önce 1 yıllığına misafir olarak giden ilk 55 kişiden bugüne gelindiğinde Almanya'da yaklaşık 3 milyon Türk'ün varlığından söz edilebilir. Tek başına bu veri bile Türklerin Almanya'daki varlıklarının bir gün sona ermeyeceğini, aksine yıllar geçtikçe artarak devam edeceğini gözler önüne sermeye yetmektedir. Almanya'ya ilk giden birinci kuşaktaki göçmenlerin dil, eğitim, kültürel aşinalık noktalarında hayatlarını zorlaştıran eksiklikleri mevcuttu. Fakat bundan sonra geçen yarım asırdan fazla süre içerisinde dünyaya gelen ikinci, üçüncü ve hatta dördüncü nesilde bu sorunlar doğal sürecin sonucu olarak ortadan kalkmış yerini başka sorunlara bırakmıştır. Örneğin artık göçmen Türklerin ikinci ana dili Almanca olmuş fakat yeni nesillerde Türkçe kullanımında azalmalar, öğrenme problemleri ortaya çıkmıştır. Yeni nesiller eğitim hayatlarına Almanya'da başlamış olmalarının da etkisiyle Almanlarla sosyal hayata da hızlıca adapte olabilmiş, bunun sonucu olarak kültürel aşinalık problemi kalmamış; fakat aileden ya da çevrelerinden yeterince Türk kültürünü öğrenemeyenlerde asimilasyona doğru evrilme başlamıştır. Göçmen Türklerin bunlar gibi başka birçok problemi ve bunların etkileri araştırmacıların ilgisini çekmiş ve birçok araştırmaya konu olmuşlardır.

Yapılan bu araştırmada Avrupa'da yaşayan Türklerin değer algısı Almanya özelinde incelenmiştir. Alman dilini konuşma becerisi ve sıklığı, Türkçe konuşma becerisi ve sıklığı, komşuluk ve arkadaşlık ilişkileri, aile değerleri tutumu, çocuk yetiştirme tutumu ile Almanya'daki nesiller (1., 2., 3. ve 4. nesil), Almanya'da yaşam süresi, sahip olunan vatandaşlık, eşin vatandaşlık durumu arasındaki ilişkiler tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca Din Psikolojisi ve Din Sosyolojisi çalışmalarında yaygın olarak kullanılan ölçekler incelenerek 4 sorudan oluşturulan bir dindarlık tutum ölçeği uygulanarak katılımcıların dindarlık düzeyi tespit edilmiştir. Elde edilen veri ile de

dindarlık ile nesiller, dindarlık ile cinsiyet, dindarlık ile doğum yeri, dindarlık ile Almanya’da yaşam süresi, dindarlık ile vatandaşlık, dindarlık ile eğitim, dindarlık ile yıllık ortalama gelir ve dindarlık ile aile değerleri gibi değişkenler arasındaki ilişki tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bu araştırmanın amacı çalışmanın çatısını oluşturan “yerleşme ve yerelleşmenin Almanya’da farklı kuşaklar halinde yaşayan Türk toplumunun değerler dünyasına nasıl etki ettiği” sorusuna cevap bulmaktır.

Bu genel soru çerçevesinde sonuçlara bakıldığında ilk kuşağın dil ve entegrasyon sorunları yaşadığı ve entegre olmadığı anlaşılmaktadır. Birinci kuşak ile Alman toplumu arasındaki ilişki; dil, kültür vb. farklılıklardan dolayı sınırlı kalmıştır. İkinci kuşağın mensupları ebeveynlerinden farklı olarak Almanya’da dil eğitimi ve meslek eğitimi alarak, ilk kuşağa göre daha fazla entegre olduğu görülmektedir. Üçüncü kuşak Türklerin ise Almanya’da doğup büyümeleri hasebiyle direkt Alman toplumunun içerisinde de yetiştiklerini ve önceki iki kuşağa göre değerler konusunda biraz daha esnek oldukları görülmektedir.

Almanya’daki Türklerin, insan doğasında olan benzeri ile bir arada yaşama alışkanlığından dolayı aynı semtte hep birlikte yaşadığı bilinmektedir. Öyle ki; “Küçük İstanbul” olarak adlandırılan Kreuzberg, Marxloh ve Keupstrasse gibi semtler Türk gettoları arasında sayılmaktadır. Araştırma bulgusunda görüleceği üzere, önceki iki kuşağın her ne kadar Almanlarla arkadaşlık kurma noktasında bir şerhi olmasa da gerek dil yetersizlikleri gerekse bu tip Türk semtlerinde yaşamaları sebebiyle daha çok Türklerle ilişki kurdukları yalın bir gerçekliktir. Üçüncü kuşak ise eğitim hayatlarıyla birlikte artık Almanlardan da oluşan bir çevreye sahiptir. Almanya’ya göç eden ilk kuşaktan farklı olarak sonraki kuşaklar Alman kültür ve değerlerini belli bir oranda benimsediği ama kendi kültür ve değerlerine de yabancılaşmadığı anlaşılmaktadır. Araştırmanın bulgularında da görüleceği üzere üçüncü kuşak katılımcıların çoğu çocuklarını hem Türk hem de Alman kültür ve değerleri ile yetiştirmek istediklerini beyan etmiştir.

Almanya’daki muhafazakâr Türk toplumunda değerler algısı bakımından nesiller arasında bazı hususlarda değişim ve dönüşümlerin gerçekleştiği tespit edilmiştir. Bu

tespite esas olan veriler anketin beşinci bölümünde yer alan aile değerleri ölçeğindeki ifadelerle yönelik cevaplardan müteşekkildir. Bu bölümde yer alan aile değerleri ile ilgili ifadelerle verilen cevaplar demografik değişkenler ile karşılaştırılmıştır. İfadelerle verilen cevaplardan nesillere göre değişim, dönüşüm ve benzerlikleri ele alındığında sonuçlar şu şekildedir:

İslam dininin önem verdiği konulardan birisi sıla-i rahimdir. Hadislerde de geniş yer bulan bu kavram akrabalar, yakınlar arasındaki bağı ve iletişimi sağlam tutmak, bu ilişkileri koparmamaktır. Aynı zamanda Türk gelenek ve örfünde de akraba ilişkileri önemli bir yer tutmaktadır. Araştırmamızda ulaşılan sonuçlara göre, 1., 2. ve 3. nesillere mensup katılımcılar akrabalarla sık sık görüşülmesi gerektiğini düşünmektedir. Birinci nesilden üçüncü nesle doğru bu oran azalma gösterse de nesillerin kendi içerisinde her halükârda yarıdan fazlası bu düşüncede olmuştur. Hem kişisel gözlemlerden hem de mevcut araştırma sonucundan yola çıkarak, Almanya'daki Türklerin akrabalık ilişkilerine hâlâ önem verdiğini söylemek mümkündür.

Araştırma verilerine göre, muhafazakâr göçmen Türkler, bakıma muhtaç olan aile büyüklerinin çocuklarınca aile içerisinde bakılması gerektiğini düşünmektedir. Her kuşaktan katılımcıların büyük çoğunluğu kendi içerisinde büyük oranda bu düşünceleri kabul etmekle beraber, yukarıda verdiğimiz diğer örnekteki gibi bu oran 3. kuşağa doğru kendi içerisinde azalmaktadır.

Katılımcıların “Kızların flört etmesinde sakınca yoktur” ifadesine verdikleri cevaplarda kuşaklar arasında dikkat çekici bir farklılık müşahade edilmiştir. Bu ifadeye, ilk ve ikinci nesil mensuplarının yüksek oranda katılmadığı, üçüncü kuşak mensuplarının ise yarıdan biraz azının katılmadığı görülmektedir. Dolayısıyla son nesilin, flört ilişkilerinde kendilerinden önceki nesillerden farklı düşündüğü görülmektedir.

Araştırma Almanya'daki Türklerde aile değerlerine ilişkin değişim ve dönüşüme ilişkin özet olarak şu sonuca ulaşmıştır: Her ne kadar bazı hususlarda üçüncü nesilin düşüncelerinde farklılıklar belirse de Almanya'daki Türkler genel itibarıyla değerlerine bağlılıklarını korumaktadırlar. Bunun sebebi olarak birkaç husus ortaya

konabilir. Türkler akraba ilişkilerini devam ettirmeye özen göstermektedir. Ayrıca Türkler Almanya’da sosyal dayanışma, yardımlaşma ve kültürel değerleri devam ettirmek amacıyla kurmuş oldukları çeşitli vakıf, dernek, cami lokali merkezli yaşantılarına aileleriyle birlikte ekseriyetle devam etmektedir. Ailede, camide vb. yerlerde eğitim alan farklı kuşaklardan bireyler toplu halde iç içe yaşama alışkanlığı ve bu kuruluşlar sayesinde toplum (çevre) tarafından da eğitilmektedirler. Son olarak, Türklerin değerlerine bağlılıklarına sebep olarak, yaz tatillerini çok yüksek oranda Türkiye’de geçirmeleri de düşünülebilir.

Entegrasyon ve değerlere ilişkin bu genel sonuca ek olarak araştırmada Almanca kullanımı, Almanlarla komşuluk ilişkileri, çocuk yetiştirmedeki değer tercihleri ve din gibi spesifik konular da araştırılmıştır. Almanya’da farklı kuşaklar halinde yaşayan Türklerin değer dünyasına ışık tutacak bu mikro hususlara ilişkin elde edilen sonuçlar özetle şöyledir:

Dil Kullanımı

Dil (hem Almanca hem Türkçe) uyum, entegrasyon ve kimlik için oldukça önemli bir faktördür. Almanya’da yaşayan Türkler ne derecede Alman diline vakıflardır? Ve günlük hayatlarında hangi dili ne sıklıkta kullanmaktadırlar?

Araştırmada ulaşılan sonuç beklendiği üzere, Alman dilini konuşma becerisine en fazla hâkim olanın üçüncü nesil olduğu görülmektedir. Günlük hayatta Alman dili konuşma becerisi ile kuşaklar arasında anlamlı bir farklılığın saptanması, ilk nesil ve sonraki nesillerin Almanya’da doğum, eğitim vs. gibi hususlardaki farklılıklarına bağlanabilir. Günlük hayatta Türkçe kullanımı incelendiğinde ise önceki nesiller gibi üçüncü neslin de hemen hemen her gün Türkçeyi kullandıkları görülmektedir. Bununla birlikte yine üçüncü kuşak katılımcıların diğer katılımcılara göre evde daha fazla hem Almanca hem de Türkçe konuştuğunu buna nazaran ilk ve ikinci neslin Almancadan çok Türkçe kullanmayı tercih ettikleri görülmektedir.

Bunlarla birlikte üçüncü nesil mensuplarında önceki nesillere göre Almancada yetkinlik artmış olsa da Türkçe kullanımında bozulmalar ve eksiklikler göze çarpmaktadır. Dil bilimciler bir dili öğrenmenin dile maruz kalmak ile doğru orantılı bir grafik çizdiğini ifade ederler. Üçüncü neslin Almancada Türkçe kullanımından

daha yetkin olduğu verisi ele alındığında bunun günlük hayatta Türkçeden ziyade Almancaya maruz kalınması sonucuna bağlanabilir. Ayrıca üçüncü neslin kendilerinden olacak nesli yetiştirirken ev içinde Almanca kullanmayı tercih etme durumunda gelecekte daha büyük problemlere yol açabileceği düşündürücüdür. Zira, Türklerin Türkçe dil yetisi azaldıkça bununla doğru orantılı olarak kültürel değerlerinde de kaybolmalar meydana gelebilecektir.

Arkadaşlık ve Komşuluk İlişkileri

Entegrasyon ve değer algısı konusunda belirleyici faktörlerden bir diğeri de Almanya'da yaşayan Türklerin sosyal çevrelerinin niteliğidir; Türklerin arkadaş çevresi hangi ülkenin vatandaşlarından oluşmaktadır ve ne sıklıkla bir araya gelmektedirler?

Sonuçlar Almanya'da daha uzun süredir yaşayan vatandaşların diğerkatılımcılara göre arkadaşlık ilişkilerini Türklerle kurmayı tercih ettiğine işaret etmektedir. İlk neslin hem Almanlarla hem de Türklerle arkadaşlık ilişkisi kurduğu, ikinci ve üçüncü neslin ise Almanlardan çok Türklerle arkadaşlık kurmayı tercih ettiği görülmektedir. Aynı zamanda Almanya'da yaşayan Türklerin yakın arkadaş seçiminde aynı milletten olmanın yanı sıra aynı dini mensubiyetin de etkili olduğu katılımcıların cevaplarından görülmektedir. Daha önce de bahsi geçtiği üzere Türkler ekseriyetle başka Türklerin yaşadığı mahallelerde yaşamayı tercih etmektedir. Elbette bu da sosyal çevrelerinin oluşmasında önemli faktördür.

Çocuk Yetiştirme

Kültür farklılığının değerlere yansıdığı en belirgin bağlamlardan bir tanesi çocuk yetiştirme hususudur. Almanya'daki Türkler çocuklarını hangi kültürel değere göre yetiştirmektedir. Bu tercihleri nesilden nesle nasıl farklılaşmaktadır? Çocuk yetiştirme konusunda Türk toplumunun değerleri mi, yoksa Alman değerleri mi tercih edilmektedir?

Araştırma üçüncü nesil katılımcıların diğerkatılımcılardan farklı olarak çocuklarının hem Türk hem Alman değerlerini öğrenip benimsemelerini daha çok istemekte olduğu görülmektedir. Fakat ilk ve ikinci neslin katılımcıları daha çok Türk değerlerinin öğrenip benimsemesine vurgu yapmaktadır. Yine çocuklarının hangi kültürü

benimsemesini istedikleri sorulduğunda ise üçüncü nesil katılımcılar diğer katılımcılara göre daha fazla çocuklarının hem Alman hem Türk kültürüne uygun yetişmesini istemektedir.

Bulgulardan, yeni nesil Türklerin entegrasyonunu büyük oranda tamamladığı sonucuna varmak yanlış olmayacaktır.

Alman Toplumuyla İlişkiler

Almanya’da yaşayan yeni ve eski nesil muhafazakâr Türklerin Alman toplumuyla ilişkileri entegrasyon, uyum ve değer algısı bakımında belirleyici bir niteliğe sahiptir. Araştırma, Almanya’ya giden ilk neslin hem Almanlarla hem de Türklerle arkadaşlık ilişkileri kurduğunu fakat ikinci ve üçüncü nesle bakıldığında Almanlardan çok Türklerle arkadaşlık kurmayı tercih ettikleri görülmektedir. Bunda Almanların Türklere karşı zamana göre değişmiş olan bakış açıları, tutum ve davranışlarının etkili olduğu düşünülmektedir. Şöyle ki, sözlü tarih denebilecek birinci nesilden olan aile büyüklerinden aktarılan hatıralardan edinilen bilgilere göre ve tarihi belgelerde görüleceği üzere Almanlar, savaştan henüz çıkmış ve yerle bir olmuş ülkelerinin yeniden kalkınması için iş gücü eksikliğini gidermek üzere *geçici* olarak gelen Türk işçilere âdeta kucak açmışlardır. Bu cümlenin can alıcı noktası “geçici” ifadesidir. Çünkü Almanlar Türklere değil geçici olarak gelen işçilere kucak açmışlardır. Bu sebeptendir ki, o dönemlerde dil yetersizliği sebebiyle kurulabildiği kadarıyla da olsa Almanlar herhangi bir şerhi olmaksızın Türklerle ilişkiler kurup geliştirmişlerdir. Fakat sonrasında, geçici olarak geldiklerini düşündükleri Türk işçilerin ailelerinin de gelmesi, kültürlerinden de kaynaklı olarak kendilerinden fazlaca çoğalmaları, sonraki nesillerin sadece mavi yakalı birer işçi olarak kalmayıp beyaz yakalı olarak kamu kurumlarında, özel sektörde yüksek mevkilerde ve sosyal hayatın her alanında karşılımlarına çıkmaları ve tüm bunlarla beraber son yıllarda Avrupa’da yükselen ırkçı siyasal hareketler ve devlet politikalarının da etkisiyle Türklere karşı olumsuz bir hava oluşmuştur. Elbette bu hava Almanların Türklere bakış açısı ve arkadaşlık ilişkilerini etkilemiştir. Bu ilişki doğası gereği iki taraflı olduğundan Almanların bu tavır değişikliğinin 2. ve 3. nesil Türklerin de onlarla ilişki kurma noktasında karar süreçlerini etkilediği düşünülmektedir. Bunda, sonraki nesillerin daha özgüven sahibi olmasının da etkisi elbette yadsınamayacaktır.

Türklerin Almanya'da yaşama süresi ile komşu tercihi arasındaki ilişki ölçmeye çalışıldığında anket sonucundan elde edilen bulgu da yeni ve eski nesil Türklerin Alman toplumuyla ilişkileri bulgusuyla örtüşmektedir. Şöyle ki, 10 yıldan fazla ve doğuştan beri Almanya'da yaşayan Türklerin daha çok Türklerle komşuluk ilişkisi kurmayı tercih ettiği görülmektedir.

Dini Hayat

Almanya'da yaşayan Türklerin entegrasyon ve değer dünyasını şekillendiren belki de en önemli unsur dindir. Alman kültürü içerisinde yaşamak dini anlayış ve yaşayışı etkilediği gibi, dini yaşayış ta Alman toplumuna entegrasyonu ve değerler sisteminin oluşum ve devamını etkilemektedir.

Din ile içinde bulunduğu toplumun kültürü, geleneği ve coğrafyası arasında karşılıklı ve kesintisiz bir etkileşim vardır. Bu karşılığın sonucu olarak din bir bakıma toplulukları dönüştürürken tali hususlarda da olsa kültür ve gelenek de toplumların din algılarını farklılaştırmaktadır. Almanya'da yaşayan muhafazakâr Türklerin çoğunluğunun İslam dinine mensup olduğu bilinmektedir. Yani göçten sonra din değiştirme ya da dinsizleşme dikkate alınmayacak kadar küçük bir oranda söz konudur.

Bulgular dikkate alındığında, İslam'ın tüm şartlarını yerine getirmeye çalışan Türklerin oranının hiç de azımsanmayacak seviyelerde olduğu görülmektedir. Çalışmada katılımcıların yarısının dini dernek, vakıf ya da organizasyonlarına (kermes, mevlit, mukabele, sohbet vb.) katılım gösterdiği ya da bağış yaptığı görülmektedir. Yani daha evvel de bahsi geçtiği gibi Almanya'daki Türklerin en az yarısının buluşma, sosyalleşme mekanlarını bu tip yerler oluşturmaktadır. Yine deneklerin üçte ikisinden fazlası dini inançlarının karar alma süreçlerinde önemli derecede etkili olduğunu ifade etmişlerdir.

Ulaşılan sonuçlara göre çocuklara erken yaşta dini bilgiler öğretilmesi konusunda neredeyse tüm nesiller mutabıktır. Araştırmamızda nesiller ve dindarlık tutumu arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. İlk nesil katılımcıların dindarlık tutumu ikinci ve üçüncü nesil katılımcılardan daha yüksektir. Kişisel gözlemlerden de yola çıkarak Almanların tipik bir haftasının ikiye ayrıldığı söylenebilir. Bunlardan birisi

çalışma günleri, diğeri ise eğlenme günlerinden oluşmaktadır. Çalışma günlerine tam bir Alman disiplini hâkimken, eğlenme günlerine ise her yönüyle sınırsızlık hâkimdir. Bu seküler yaşantı biçimi Türk gençlerin çevre ve ailelerinden aldıkları dini öğretilerini zamanla dönüştürebilmektedir. Bu bakımdan Almanya’da doğan Türk nesillerinde din algısı kısmen seküler bir karakteristik taşımaktadır. Burada din artık bir kimlik ve sosyalizasyon aracıdır. Dindarlık kimlik ve aidiyet düzeyinde kalmakta değerler üzerinde düşünüldüğü kadar etkili olmadığı anlaşılmaktadır. İçerisi bilgi ile doldurulmamış olan böyle bir din anlayışı şekilsel düzeyde kalmak durumundadır. Pratiğe ise kısmen yansımaktadır.

Son olarak belirtmek gerekir ki; farklı dini inanışların, geleneklerin ve aslında temelde seküler yaşamın sürdüğü Alman toplumunda yetişen göçmen gençlerin ailelerinden, Müslüman- Türk çevrelerinden aldıkları İslami ve geleneksel değerleri, Avrupa’nın değerleri ile etkileşmesi sonucu dönüşmektedir, sürekli yeniden üretilmektedir.

Bu çalışmada, Almanya’da yaşamını sürdüren nesillerin değer algısındaki değişim ve dönüşümleri incelenmeye çalışılmıştır. Pandemi döneminin zor şartlarında gerçekleşen bu çalışma bazı önemli sınırlılıklar barındırmaktadır. Başta kadın-erkek dağılımı olmak üzere nesillerin temsili ideal anlamda gerçekleşmemiştir. Dolayısıyla bu çalışma katılımcılarla sınırlı olup, Almanya’daki Türklerin değer algısına ilişkin kesinlik içermeyen sadece kısmi bir fikir verebilir. Avrupa’da yaşayan muhafazakâr Türklerin entegrasyon ve değer algısı üzerine bundan sonraki yapılacak çalışmalar gözlem, mülakat ve sözlü tarih gibi diğer yöntemlerle desteklenmelidir. Örneklem seçimine ve böylece orada yaşayan her gruba ait insanların yeterli düzeyde temsiline özen gösterilmeli.

REFERANSLAR

- Acar, M. (2015). Identitätsprobleme von Türken in der Deutschen Gesellschaft. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*. 13 (1), 220-241.
- Adıgüzel, Y. (2011). *Yeni vatanda dini ve ideolojik yapılanma Almanya'daki Türk kuruluşları*. İstanbul: Şehir Yayınları.
- Akdoğan, A. (2002). *Geleneksel toplumdaki modern topluma geçişte dini hayat*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Akkayan, T. (1979). *Göç ve değişim*. İstanbul Üniversitesi Fen/Edebiyat Fakültesi. İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Aksoy, E. (2010). Almanya'da yaşayan üçüncü kuşak Türk öğrencilerin kimlik algılamaları ve buna bağlı olarak karşılaştıkları ayrımcılık sorunları. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. 12. (12), 7-38.
- Aslan, A. (2019). Almanya'daki Türkiye kökenli üçüncü kuşak gençlerin kimlik algısı ve din. 14. (3), 1105-1145.
- Aslan, A. (2019). Entegrasyon, çok kültürlülük ve katılım: Almanya Türklerinin yaklaşımı. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (3) , 74-88 .
- Aşkın, M. (2010). Kimlik ve giydirilmiş kimlikler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 10 (2) , 213-220.
- Ataca, B. (1998). *Socciocultural, and marital adaptation of Turkish immigrants in Canada*. Queen's University, Unpublished PhD Thesis.
- Atılğan, C. (2002). Türkische diaspora in Deutschland (Chance oder risiko für die deutsch-türkischen beziehungen), *Berlin: Deutsches-Orient Institut*, 64.
- Aytaç, K. (1999). *Federal Almanya Cumhuriyetinde okul sistemi*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aytaç, Ö. (2002). *Sosyoloji / Bir giriş denemesi*, Elazığ: Üniversite Kitapevi.
- Başkurt, İ. (2009). Almanya'da yaşayan Türk göçmenlerinin kimlik problemi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi* 85.
- Bauman, Zygmunt (1991). "Moderne und ambivalenz". *Das eigene und das fremde: Neuer rassismus in der alten welt?* Hamburg.
- Berry, J. W. (1997). *Immigration, acculturation and adaptation*. Appl Psychology.

- Berry, J. W. (2008). Globalisation and acculturation. *Sociology and Social Research*, 34.
- Bozkurt, G. (2009). *Kültür, kimlik ve kimlikler, kimlikler lütfen, Türkiye Cumhuriyeti'nde kültürel kimlik arayışı ve temsil*. Ankara: ODTÜ Yayınları.
- Braun, M., Heinz, K. (2002). *Deutschland, einwanderungsland*. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag.
- Cirhinlioğlu, F., Ok, Ü., (2011). Kadınlar mı yoksa erkekler mi daha dindar? *Zeitschrift für die Welt der Türken*. 122.
- Çelik, C. (2003). *Değişkenler ve boyutlar bağlamında Türk toplumunda dini hayatın incelenmesi*. Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları. Kayseri.
- Çelik, C. (2008). Almanya'da Türkler: Sürekli yabancılık, kültürel çatışma ve din. *Milel ve Nihal Dergisi*. 5. 133.
- Çoşkun, A. (2003). Din ve kimlik, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 5-23
- Hallahmi Beit-B. ve Michael Argyle, “Ya ve Din”, çev. Abdurrahman Kurt, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 4, 1992, s. 98. *Reciprocal Effects of Religiosity*. The University of Chicago Press
- Damelang, A. Haas, A. (2006). *Arbeitsmarkteinstieg nach dualer Berufsausbildung-Migranten un Deutsche im Vergleich*, Bundesagentur für Arbeit. 17.
- Demirbaş, T. (1990). *Almanya'daki Türklerin sorunları, bunların suça etkileri*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları.
- Demirdağ, H., Kakışım, C. (2018). Almanya'daki Türklerin göç ve entegrasyon süreci: Birinci ve üçüncü kuşak karşılaştırması. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. 145.
- Edthofer, J., Obermann, J. (2007). Familienstruktur und geschlechterrollen in der migration: eine qualitative analyse von müttern und töchtern türkischer herkunft. *SWS-Rundschau*, 47.4.
- Ekşi, H., Demirci, İ., Yıldız, C., Ekşi, F. (2015). Almanya'da yaşayan Türk göçmenlerin aile değerleri. 13. (29), 41-82.
- Erben Keçeci, S. (2012). Integration oder ausgrenzung. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi* 21-2.

- Erdoğan, M. M. (2013). HUGO ETB-Almanya Bundestag seçimlerinde Türk asıllı Alman vatandaşların katılım ve tercihleri araştırması. (1), 108-148 .
- Erdoğan, Z. (1976). *Değerler, norm ve sosyal kontrol*, Ankara: MEB Yayınları.
- Ergun, D. (2000). *Kimlikler kaskacında ulusal kişilik*. Ankara: İmge Kitapevi.
- Fichter, J. (1994) *Sosyoloji nedir?* (Çev. Nilgün Çelebi). Ankara: Atilla Kitapevi.
- Fichter, J. (2006). *Sosyoloji Nedir?* Çev. Nilgün Çelebi. Anı Yayıncılık. Ankara.
- Fien, F. (2005). Almanya'daki Türkler – Entegrasyon veya gettolaşma.
- Friedrich, H. (1981). *Die Bundesrepublik: Ein einwanderungsland?* Gebundene Ausgabe. Stuttgart.
- Gişi, İ. (2007). *Göksun ilçesinde yaşanan göç hareketlerinin sosyo-ekonomik analizi*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Gitmez, A. (1983). *Yurtdışına işçi göçü ve geri dönüşler*, İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Goldberg, A., Saur, M. (2004) Die Lebenssituation von frauen und männern Türkischer herkunftin Nordrhein-Westfalen, ergebnisse dersechsten mehrthemenbefragung 2004 Im auftragdes ministeriums für gesundheit, soziales, frauen und familiedes landes nordrhein- Westfale, Duisburg-Essen: *Türkiye Araştırmaları Merkezi Vakfı*. 2. 235-258.
- Göç terimleri sözlüğü*. (2009). (ss.3-16.)
- Göka, E. (2006). *İnsan kısım kısım (topluluklar, zihniyetler, kimlikler)* Ankara: Aşına Kitaplar, 2. Baskı.
- Gönüllü, M. (1996). Dış göç. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1.95-104.
- Günay, Ü. (1999). *Erzurum ve çevre köylerinde dini hayat*. Erzurum: Erzurum Kitaplığı.
- Güngör, E. (2010). *Değerler psikolojisi üzerine araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Yayınları,
- Güvenç, B. (2009). *Kültürel kimliğe genel bakış*. Ankara: ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayınları,
- Haksever, A. (2014). *Federal Almanya'da göç ve entegrasyon politikaları*. Yurtdışı İşçi Hizmetleri Uzmanlık Tezi. Ankara.
- Herbert, U. (1986). *Geschichte der Auslaenderbeschaeftigung in Deutschland 1880 bis 1980*. Dietz Nachf. Verlag. Berlin/ Bonn.

- Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). *Yeni insan ve insanlar*, İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2014). Sonsöz kültürleşme ve aile ilişkileri. *Koç Üniversitesi*. 17 (34), 120-127.
- Karavaşin, H. (2007). *Dini hayat, Gördes örneği*, Ankara: Birleşik Yayınları.
- Karataş, A. (2006). *Almanya'da Türkiyeli göçmenlerin özelinde asimilasyon ve entegrasyon*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
- Karl-Heinz Meier-Braun 2017, *Einleitung: Deutschland Einwanderungsland*. Kohlhammer Verlag. 3. Auflage.
- Kaya, A. (2000). *Berlin'deki küçük İstanbul*. İstanbul: Büke Yayınları.
- Keskin, H. (2011). *Göçün 50. yılında Türklerin gölgesinde Almanya*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Kılıçarslan, A. (2012) *Göç sürecinde Almanya'daki Türk kadınlarının azınlık bilinci ve kadın kimliğinin gelişmesinde sosyopolitik etkenler*. İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları.
- Kılıç, D., Öztürk, S. (2014). Türkiye’de kadınların işgücüne katılımı önündeki engeller ve çözüm yolları: bir ampirik uygulama. *Amme İdaresi Dergisi*, 47, (1), 107-130.
- Kızılcılık, S., Yaşar, E. (1994). *Açıklamalı sosyoloji terimleri sözlüğü*, Ankara: Atilla Kitapevi.
- Kızılocak, G. (2007). *Almanya'daki Türkler ve Türkiye'deki Almanlar - göçün sebepleri ve uyum sorunları. göç ve entegrasyon- (Almanya ve Türkiye'de azınlık - çoğunluk ilişkileri içinde)*. Ankara: Konrad Adenauer Stiftung.
- Koç, Mustafa . "Diasporik Yaşamın Psiko-Anatomisi – VII: Müslüman-Türk Göçmenlerin Umutsuzluk ve Psikolojik Sağlık Durumları Üzerine Nitel Bir Çalışma". *Balıkesir İlahiyat Dergisi* 4, (2), 211-268 .
- Kongar, E. (1989). *Türkiye'nin toplumsal yapısı*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Köktaş, M.E. (1993). *Türkiye'de dini hayat*. İstanbul: İşaret Yayınları.

- Kömürcü, E. (2011). *Almanya'da yaşayan Türk göçmenlerin sosyo-kültürel sorunları: bir entegrasyon çalışması*. Ankara Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
- Kuçuradi, İ. (1971). *İnsan ve değerler*. İstanbul: Yankı Yayınları.
- Kuşdil, M. M. Ersin ve Çiğdem Kağıtçıbaşı. (2000). Türk öğretmenlerinin değer yönelimleri ve Schwartz değer kuramı, *Türk Psikolojisi Dergisi*, 15. 59-76.
- Marshall, G. (1999,2000). *Sosyoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim Sanat Yayınları.
- Mehmedoğlu, A. U. (2007). *Üniversite öğrencilerinin değer yönelimleri ve dindarlık, değerler ve eğitimi*. 6(4), 913-947.
- Noworoth, M. (2019). Ausländer in Deutschland: Die wichtigsten fakten aus der statistik 2019 orange- dem jungen portal des handelsblatts
- Ozankaya, Ö. (1984). *Toplumbilim terimleri sözlüğü*, Ankara: Savaş Yayınları.
- Özbek, Y. (2012). *Misafir işçiden Alman Türklere*. İstanbul: Yazılama Yayınevi.
- Öztürk, E. (2015). *Almanya'daki göçmen Türk gençlerinin din eğitimi problemleri*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
- Park, R. E. ve Burges, E. (1969). *Introduction to science of sociology*. Chicago: University of Chicago Press. 735.
- Redfield, R., Linton, R. ve Herskovits, M. J. (1936). Memorandum fort the study of acculturation. *American Antropologist*. New Series, 38, (1), 149-152.
- Rokeach, M. (1973). *Nature of human values*. New York: The Free Press.
- Sam, DL. (2006). Acculturation; conceptual background and core components. In the *Cambridge Handbook of Acculturation Psychology*, Cambridge *University Press*. Cambridge.11-26.
- Schrader, A., Nikles, B. ve Griese, H. (1979). *Die zweite generation sozialisation und acculturation auslaendischer kinder in der Bundesrepublik*. 2. Auflage. Königssetin: Atheneaum Verlag.
- Schwartz, Shalom H. (1992). Universals in the content and structure of values. Theoretical Advances and Emprical Test in 20 countries. *Academic Press*. San Diego. 1-65.
- Schührer, Susanne. 2015, *Türkeistämmige personen in Deutschland*. Bundesargentur für Migration und Flüchtlinge.

- Soluk, C., Witte, H. E., Durlanık, T. (2014). *Soziale identität und partnerwahl: Partnerpräferenzen von Deutschen und Türken der zweiten Generation*. Köln.
- Şahan, G. (2015). *Eine Analyse Der Faktoren, Die Erfolge der Grundschüler mit Türkischer Migrationshintergrund in Deutschland beeinflussen: Meinungen der Erziehungsberechtigten*. 7, (3), 137-158.
- Şahin, B. (2012). Almanya'daki Türk göçmenlerin sosyal entegrasyonunun kuşaklar arası karşılaştırması: kimlik ve ait hissetme. *Haccettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırma Dergisi*, 8, 227-251.
- Şişman, B. (2008). *Traditionsänderung der Türken in Deutschland. Beispiel Berlin*.
- T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. (2010). *Türkiye'de aile değerleri*. Ankara.
- Tapmacıoğlu, M. (1962). Yaşlara göre dini yaşayışın şiddet ve kesafeti üzerinde bir anket denemesi. *AÜİF Dergisi*. 10.
- Tekeli, İ. ve Erder, İ. (1978). *İç göçler*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Türkdoğan, O. (1984). *Avrupa'daki işçilerimiz ve çocukları: ikinci neslin dramı*, İstanbul: Orkun Yayınevi.
- Ulu, S. (2008). Almanya'da kimlik sorunu ve Türkler. http://politikadergisi.com/sites/default/files/almanyada_kimlik_sorunu_ve_turkler_-_soner_ulu.pdf (erişim: 08.12.2020).
- Ültanır, E., Ültanır, G., Canbulat, M. ve Uyanık, A. (2004). Almanya'da yaşayan üçüncü kuşak Türk gençlerinin sosyo - kültürel yetileri. *İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi. Malatya*. 309-332.
- Ünalın, Ş. (2005). *Dil ve kültür*, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Yanç, Z.Y. (2020). *Almanya'da üçüncü nesil Türklerin dini davranışlarının kaynakları*. Yüksek Lisans Tezi.
- Yapıcı, A. (2007). *Ruh sağlığı ve din, psiko-sosyal uyum ve dindarlık*, Adana: Karahan Kitapevi.
- Yazıcı, M. (2014). Değerler ve toplumsal yapıda sosyal değerlerin yeri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimleri Dergisi*. Elazığ.
- Yılmay, G.G. (2017). Avrupa'da yaşayan Türkiyelilere dair gurbetçi ve Almanca söylemlerinin yeniden düşünülmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Dergisi. Göç Özel Sayısı*. 1473-1490.

EKLER

EK A

Anket

Bu anket formu, İbn Haldun Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde, Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanan bilimsel bir araştırmanın ana parçasıdır. Altı bölümden oluşan bu araştırmada soruların tamamı yaklaşık 15 dakikada cevaplanabilmektedir. Sorulara vereceğiniz cevaplara doğru ya da yanlış şeklinde bir değerlendirme yapılmayacaktır. **Soruları eksiksiz ve içtenlikle cevaplandırmanız sağlıklı veri toplanabilmesi için son derece önemlidir.**

Anket formuna isim veya sizi tanıttıcı herhangi bir bilgi yazmanız gerekmemektedir. Araştırmacının sizden beklentisi sorulara kendi düşünceleriniz doğrultusunda samimi cevaplar vermenizdir. **Cevaplarınız yalnızca bu araştırma için kullanılacak ve başka hiçbir kişi veya kurumla paylaşılmayacaktır.**

Bu araştırmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Araştırmaya **katılmama** ya da herhangi bir anda araştırmadan çekilme hakkına sahipsiniz. **Anket sorularını cevaplamamız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz** şeklinde yorumlanacaktır.

Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Hasan KAPLAN

Tezi Hazırlayan
Gülşah GÜNEŞ

Bölüm 1

Lütfen Kendinizle İlgili Bilgileri İlgili Boşlukları Doldurarak Veriniz:

1.Yaşınız:

2.Cinsiyetiniz: ()Erkek ()Kadın

3.Medeni durumunuz: ()Evli ()Bekar

a) Eşiniz : ()Alman () Türk () Diğer.....

b) Eşinizle kaç yıldır evlisiniz?

c)Çocuğunuz var mı? Evet () Hayır ()

Varsa kaç çocuğunuz var?

4.Doğum Yeriniz: Almanya Türkiye Diğer.....

5.Ne kadar zamandır Almanya'dasınız?

1Yıl 2-3 Yıl 4-6 Yıl 7-9 Yıl 10 Yıldan fazla Doğuştan beri

6. Almanya'daki vatandaşlık durumunuz nedir?

Alman vatandaşı Çifte Vatandaş Türk Vatandaşı Diğer

.....

7. Eğitim düzeyiniz nedir?

İlkokul Ortaokul-Lise Üniversite Meslek Yüksek

Okulu(Ausbildung) Yüksek Lisans/ Doktora (

)Diğer.....

8. Eğitiminizi aldığınız yer?

Almanya Türkiye Türkiye ve yurtdışı Diğer.....

9. Şu anda gelir getiren bir işte çalışıyor musunuz?

- Tam gün çalışıyorum
- Yarım gün çalışıyorum
- Çalışmıyorum
- Emekliyim

10. Çalışmıyorsanız: Neden çalışmıyorsunuz?

- Raporlu veya engelliyim
- İş bulamıyorum
- Öğrenciyim
- Emekliyim
- Ev hanımıyım
- Gerek yok; eşim istemiyor
- Diğer

11. Çalışıyorsanız: Şu anda ne işle uğraşıyorsunuz?

Memur İşçi Serbest Özel Sektör

12. Ortalama yıllık gelirinizi Türkiye ile kıyaslayınca nasıl değerlendirirsiniz?

() Aynı () Daha Düşük () Hemen Hemen Aynı () Daha İyi () Çok Daha İyi

Bölüm 2

Aşağıda Almanca ve Türkçeyi kullanımınızla ilgili sorular bulunmaktadır.

Lütfen her bir soru maddesinin

karşısına aşağıdaki seçeneklerden size en uygun olanını seçerek işaretleyiniz.

1.Almanca'yı ne kadar iyi;

		Hiç	Biraz	Orta Düzeyde	İyi	Çok İyi
1	Anlıyorsunuz?					
2	Konuşuyorsunuz?					
3	Okuyorsunuz?					
4	Yazıyorsunuz?					

2.Aşağıdaki durumlarda Almanca'nız ne kadar yeterli oluyor?

		Hiç Yeterli Değil	Çok Yeterli Değil	Orta	Yeterli (Sorunum Yok)	Oldukça Yeterli
1	Alışveriş yaparken (Mağazalarda ve çeşitli alışveriş merkezlerinde)					
2	Alman arkadaş, komşu ya da tanıdıklarla iletişim halinde iken					
3	Doktor, öğretmen ya da diğer resmi bir kişiyle iletişim halinde iken					

3.Günlük hayatınızda hangi dili ne kadar sıklıkta kullanıyorsunuz

		Hemen Hemen Hiç	Az	Bir Dereceye Kadar	Oldukça Fazla	Hemen Hemen Tüm Gün
1	Almanca					
2	Türkçe					

Bölüm 3

Aşağıdaki her bir soru maddesinin karşısına seçeneklerden size en uygun olanını seçerek işaretleyiniz.

		Hiçbir Zaman	Nadiren	Zaman Zaman	Sık Sık	Çoğu Zaman
1	Almanlarla ne sıklıkta bir araya gelerek çeşitli faaliyetleri birlikte gerçekleştiriyorsunuz? (ziyaretler, yemek yeme, tiyatro, sinema gibi)					
2	Bir sorunuz olduğunda, Alman bir arkadaşına gider misiniz?					

		Hiç	2-3	4-5	Çok	Pek Çok
3	Kaç tane Alman arkadaşımız var?					

		Hiç Yakın Arkadaşım Yok	Hepsi Türk	Çoğu Türk	Yarısı Türk Yarısı Alman	Çoğu Türk Değil	Hiçbiri Türk Değil
4	Yakın arkadaşlarımız kimlerdir?						

5.Eğer Türk değilse, kökenleri nedir?.....

		Hiç Bir Zaman	Nadiren	Zaman Zaman	Sık Sık	Çoğu Zaman
6	Türklerle ne sıklıkta bir araya gelerek çeşitli faaliyetleri birlikte gerçekleştiriyorsunuz? (ziyaretler,					

	yemek yeme, tiyatro, sinema gibi)					
--	--------------------------------------	--	--	--	--	--

Bölüm 4

Aşağıdaki seçeneklerden hangisi size uygun seçiniz;

Çocuk Yetiştirme

- Çocuklarımın hem Alman hem Türk kültürüne uygun yetişmesini isterim.
- Çocuklarımın Türk kültürüne uygun yetişmesini isterim.
- Çocuklarımın Alman kültürüne uygun yetişmesini isterim.
- Bu konuyu önemsemiyorum
- Diğer.....

Komşuluk İlişkileri

- Türklerden çok Almanlarla vakit geçirmeyi tercih ederim.
- Almanlardan çok Türklerle vakit geçirmeyi tercih ederim.
- Hem Almanlarla hem de Türklerle vakit geçiririm.
- Diğer.....

Arkadaşlık

- Yakın arkadaşlarımın Türk olmasını tercih ederim.
- Yakın arkadaşlarımın Alman olmasını tercih ederim.
- Yakın arkadaşlarımın hem Alman hem Türk olmasını tercih ederim.
- Yakın arkadaşımın Türk ya da Müslüman olmasını tercih ederim
- Fark etmez.

Dil

- Evde Türkçeden çok Almanca konuşmayı tercih ederim.
- Evde Almancadan çok Türkçe konuşmayı tercih ederim.
- Evde hem Almanca hem Türkçe konuşurum.
- Dil konusunda bir ayırım yapmam nasıl kolayıma geliyorsa öyle konuşurum.

Değer

- Çocuklarımın Alman değerlerini öğrenip benimsemelerini isterim.
- Çocuklarımın Türk değerlerini öğrenip benimsemelerini isterim.

- Çocuklarımın hem Türk hem Alman değerlerini öğrenip benimsemelerini isterim.
- Çocuklarımın hangi değerleri benimseyeceğini onların tercihinine bırakırım.

Güven

İş hayatında aşağıdaki milletlerden hangisine **daha az** güvenirsiniz? Birden fazla cevap işaretleyebilirsiniz.

- Türkler Almanlar Çinliler Hintliler Araplar
 Boşnaklar Pakistanlılar Diğer

Bölüm 5

Seçtiğiniz rakam ne kadar büyükse o ifadeye o kadar çok katılıyorsunuz.

Aşağıda aile hayatına ilişkin verilen ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. Bu ifadelerin doğru ya da yanlış cevabı yoktur. <u>Seçtiğiniz rakam ne kadar büyükse o ifadeye o kadar çok katılıyorsunuz!</u>		Tamamen	Katılıyorum	Ne	Katılmıyorum	Hiç
1	Ailenin geçiminden erkek sorumludur.	5	4	3	2	1
2	Akrabalarla sık sık görüşülmelidir.	5	4	3	2	1
3	Anne baba, çocuklarının arkadaş tercihine müdahil olabilir.	5	4	3	2	1
4	Bakıma muhtaç olan aile büyükleri çocuklarınca aile içinde bakılmalıdır.	5	4	3	2	1
5	Bir erkeğin evlilik öncesi cinsel ilişki kurmasında sakınca görmüyorum.	5	4	3	2	1
6	Bir kadın evliliğinde kızlık soyadını da taşıyabilmelidir.	5	4	3	2	1
7	Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir.	5	4	3	2	1
8	Çocuklar evleneceği eşi kendi seçmelidir.	5	4	3	2	1
9	Çocuklar kendi ayakları üzerinde duracak şekilde yetiştirilmelidir.	5	4	3	2	1
10	Çocuklar, ebeveynlerinin akrabalarını tanıyıp bilmelidir.	5	4	3	2	1
11	Çocuklara erken yaşta dini bilgiler öğretilmelidir .	5	4	3	2	1
12	Ergenlik çağına gelen çocuklara okullarda cinsellik eğitimi verilmelidir.	5	4	3	2	1
13	Kızların flört etmesinde sakınca yoktur.	5	4	3	2	1
14	Maddi ve manevi sorunlar olduğunda başvurulması gereken ilk yer ailedir.	5	4	3	2	1
15	Misafirlikte erkek ve kadın ayrı oturmalıdır.	5	4	3	2	1
16	On sekiz (18) yaşını dolduran bir erkek geleceğiyle ilgili kararları kendisi vermelidir.	5	4	3	2	1
17	On sekiz (18) yaşını dolduran bir kız geleceğiyle ilgili kararları kendisi vermelidir.	5	4	3	2	1
18	Yaşlandığında anne-babama huzurevi benden daha iyi bakar.	5	4	3	2	1
19	Yaşlılığında çocuklarım bana bakmalıdır.	5	4	3	2	1

Bölüm 6:

1-Dinî inancınız nedir?

(1) İslâm

(2) Katolik

(3) Protestan

(4) Ortodoks

(5)

Yahudi

(6) Hiçbir dine inanmıyorum (Deist) (7) Ateist

(8) Diğer (Lütfen Belirtiniz):

2- İnanıcınızla ilgili dinî bilgiyi daha çok nereden edindiniz? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.)

(1) Aile (2) Din Görevlileri (İmam, Vaiz, Kur'an Kursu Öğreticileri)

(3) Dinî Derslerin Ağırlıklı Olduğu Okuldan (İmam-Hatip Lisesi)

(4) Okuldan (Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Derslerinden)

(5) Kendi Araştırmalarımla

(6) Arkadaş ve Sosyal Çevre

(7) Hiç Almadım

(8) Diğer _____

3- Kendinizi ne kadar dindar biri olarak tanımlarsınız?

1 2 3 4 5
Hiç Oldukça
Dında Dindarım
r
Değili
m

4- Ne sıklıkla ibadet edersiniz? (Genelde yaptıklarınıza en yakın sayıyı işaretleyiniz.)

1	2	3	4	5
Hiç	Nadiren (Bayram namazı, cenaze vs.)	Ara sıra (Namaz, oruç, Cumaya gitmek, kandil gecelelerini ifa etmek vb.)	Sıklıkla (günde en az bir vakit namaz kılmak, her hafta D Cuma'ya gitmek, oruç tutmak vb.)	Oldukça Sık (İslam'ın tüm şartlarını yerine getirmek, Beş vakit namazı düzenli kılmak vb.)

5- İnanduğumuz dinî kitapları ne sıklıkla okursunuz? (Kur'an, İlmihal, Hadis, İncil, Tevrat vb.) (Genelde yaptıklarınıza en yakın sayıyı işaretleyiniz.)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

Hiç	Ara Sıra (Ayda bir defadan az)	Çoğu Kez (Ayda en az bir)	Sıklıkla (Haftada en az bir)	Oldukça Sık (Günde en az bir)
-----	--------------------------------------	---------------------------------	------------------------------------	-------------------------------------

6- Dinî dernek, vakıf, ya da organizasyonlara ne sıklıkla maddi bağış yaparsınız ya da etkinliklerine (kermes vb.) katılırsınız? (Genelde yaptıklarınıza en yakın sayıyı işaretleyiniz.)

1	2	3	4	5
Hiç	Ara Sıra (Ayda bir defadan az)	Çoğu Kez (Ayda en az bir)	Sıklıkla (Haftada en az bir)	Oldukça Sık (Günde en az bir)

7- Dinî inancınızın davranış ve kararlarınızı belirlemede ne kadar önemlidir? (Genelde yaptıklarınıza en yakın sayıyı işaretleyiniz.)

1	2	3	4	5
Hiç önemli değil	Biraz Önemli	Önemli	Çok Önemli	Son derece önemli

8. Dini inancınız ve dini yaşam tarzınızdan dolayı bir ayrımcılığa maruz kaldığınızı düşünüyor musunuz?

1	2	3	4	5
Hiç	Nadiren	Ara sıra	Sıklıkla	Her Zaman

ÖZGEÇMİŞ

Ad ve Soyad:

Gülşah Güneş Turan

Eğitim:

2013-2018 İslami İlimler Lisans (%100 Arapça), Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Türkiye

2018 – 2021 Din Bilimleri Yüksek Lisans, İbn Haldun Üniversitesi, Türkiye

Stajlar:

Mart 2009: Unterm Regenbogen Kindertageseinrichtung- Duisburg, Untermeiderich, Almanya (Anaokulu)

Mart 2010: Logopedi Dil, Konuşma ve Gelişim Merkezi Edda Schiller-Duisburg. Almanya.

2011-2012: Zaubersterne Kindergarten- Duisburg, Untermeiderich, Almanya (Bilingual Anaokulu)